

Академія наук вищої освіти України

Науково-інформаційний вісник

*№ 3(80)
травень-червень*

В номері:

- * Офіційні матеріали
- * 3 подій сьогодення
- * Нові публікації
- * Хроніка
- * Рецензуємо
- * Наші ювіляри

Київ – 2012

Редакційна колегія: Зозуля І.С., д.м.н., проф. (голова); Александров Є.Є. д.т.н., проф.; Андрейцев В.І., д.ю.н., проф.; Андрущенко В.П., д.філос.н., д.філол.н., проф.; Говоров П.П., д.т.н., проф.; Горбачук І.Т., д.ф.-м.н., проф.; Грицаєнко З.М., д.с.-г.н., проф.; Дейнега І.І., Дубина М.І., д.філол.н., проф.; Зіменковський Б.С., д.фарм.н., проф.; Євтушенко С.К., д.м.н., проф.; Ільницький І.Г., д.м.н., проф.; Кирилів Я.І., д.с.-г.н., професор; Кузнецов Ю.М., д.т.н., проф.; Курило В.І., д.ю.н., проф.; Литвин В.П., д.в.н., проф.; Працьовитий М.В., д.ф.-м.н., проф.; Михайленко В.Є., д.т.н., проф.; Мірошніченко С.І., д.т.н., проф.; Ніколайчук В.І., д.б.н., проф.; Падалка О.С., д.пед.н., проф.; Поляков М.В., д.ф.-м.н., проф.; Попов М.В., д.філос.н., проф.; Процюк Р.Г., д.м.н., проф.; Рудик С.К., д.в.н., проф.; Сминтина В.А., д.ф.н., проф.; Стецюк В.В., д.г.н., проф.; Табачников С.І., д.м.н., проф.; Товажнянський Л.Л., д.т.н., проф.; Тугай А.М., д.т.н., проф.; Хомич В.Т., д.б.н., проф.; Шакун В.І., д.ю.н., проф.; ШпакВ.І., д.ф.н., проф.; Шевчук С.В., проф. (відповідальний секретар).

Друкується за ухвалою Президії АН ВО України від 27 квітня 2012 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №6664

від 31.10.2002 р.

© АН ВО України, 2011

№ 3 (80) 2012

Засновник і видавець:
Академія наук вищої освіти України
Голова редколегії – акад. Зозуля І.С.
Редактор – акад. Шевчук С.В.

Видання зареєстроване в Державному
комітеті інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України
свідцтво серія KB № 6664
від 31.10.2002 р.

Видається українською мовою
Загальний тираж – 450 прим.

Адреса редакції: 01054, м. Київ-54
вул. Тургенєвська, 11
офіс 1.1
т/факс: 486-89-16
E-mail: anvuz@ukr.net
сайт: www.anvou.org.ua

Редакція може не поділяти
точки зору авторів

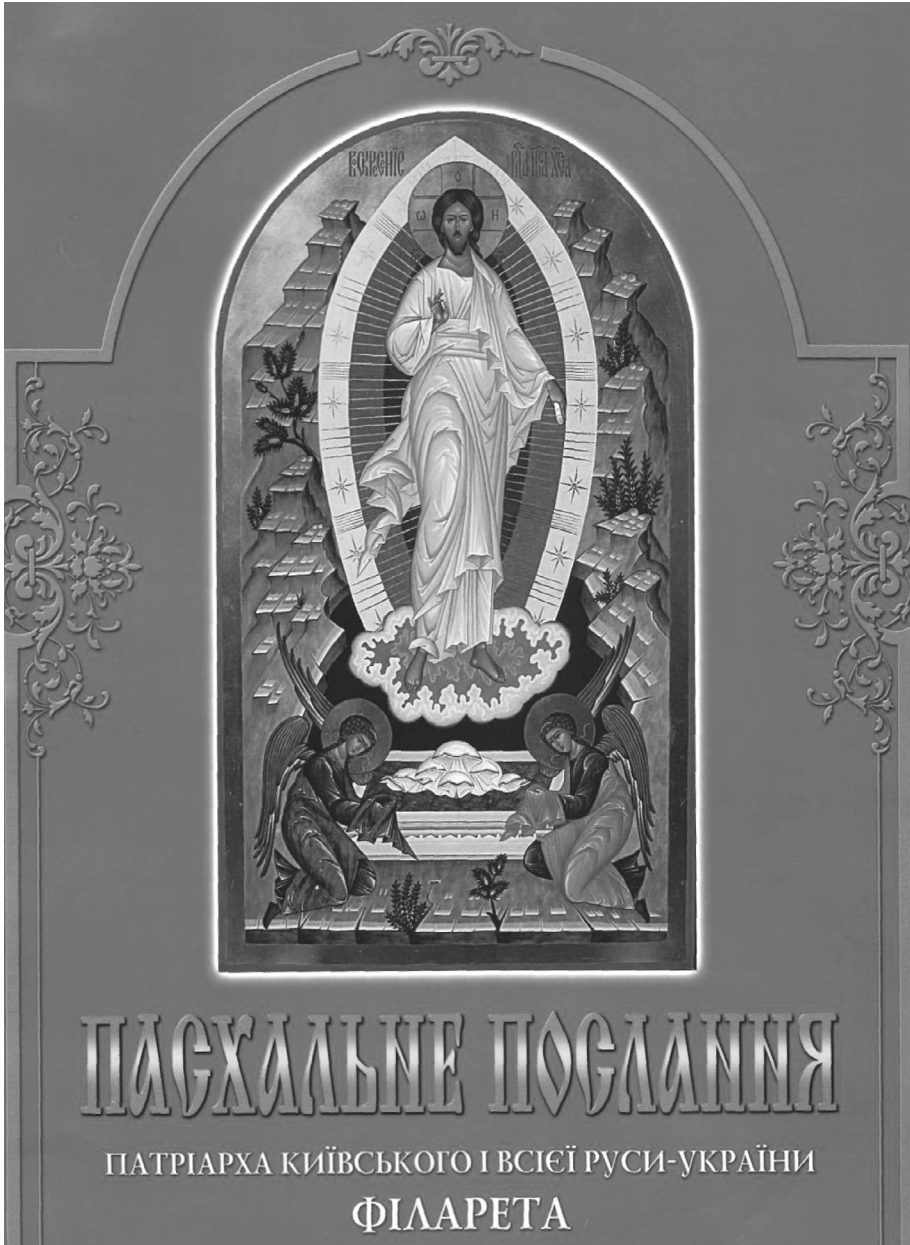
*Друкується за ухвалою
Президії АН ВО України
від 27 квітня 2012 р.*

© АН ВО України, 2011р.

ЗМІСТ

Офіційні матеріали	4	Рудик С.К., Молдован О., Позиція О.Олеся під час революційних подій 1917-1019 рр.....	78
Пасхальне послання Патріарха Київського і всієї Руси – України Філарета	5	Прядк В., України – спадкоємиці Київської Русі – 1160!	84
Поздоровлення з Великоднем Президента АН ВО України Дубини М.І.	6	Булаховська Ю.Л., Гоголь і польська література...	90
До драми Шевченкового життя	7	Горбань В., Окозамилювання і виховання	99
До дня Перемоги	15	Постаті	102
Дубина М.І. Перевірено життям	18	Олег Падалка	102
Нові публікації	24	Шевчук С.В.	104
Масляк П.О., Закономірності і принципи країнознавства та їх реалізація	24	Євген Чикаленко	105
Корчова Г., Сучасний стан розвитку дистанційного навчання в Україні.....	27	Володимир Курило.....	109
Мезенцев В., Розкопки Батурина	32	Хроніка	112
Волошин Л., Чи Київ – столиця України?	34	На шляху до міжнародної акредитації	112
Погребенник В.Ф., Пантелеймон Куліш про Україну.....	36	Рудик С.К., Місто трьох держав	113
Лизанчук В.В., Національно-гуманістична сутність професії журналіста.....	44	Канікули в Карпатах	117
Пономаревський С., Українознавство на Кубані...51		Корисна співпраця	119
Тіман М.П. Про стан фундаментальної освіти в Україні та її реформування в Україні	58	Масляну гуляємо-весну зустрічаємо.....	119
З подій сьогодні	62	Многі літа. Благі літа.....	120
Ніколаєнко С., Зупинити знищення аграрної освіти ...62		Поліщук Н., Геній правди.....	123
Київський стандарт освіти	65	Плани інноваційного розвитку України розглянуті в НТУ «ХП».....	125
Лазуренко О.О., Психологічні особливості підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах	67	Літературно-мисецький вечір «Два кольори», присвячений дню рідної мови	126
Руденко Ю.Д., Унікальність і висока ефективність козацької педагогіки.....	72	Лист з Верховної Ради України	129
		Рецензусмо	131
		Степаненко М.І., Слово Євгена Гребінки на захист української мови.....	131
		Наші ювіляри	143
		Всеволод Михайленко	143
		Олександр Зінченко	146
		Володимир Литвин	148

Дорогі браття і сестри!

Христос Воскрес!

Воскресіння Христове безпосередньо стосується кожного з нас. Як через тілесного родоначальника людства Адама, який ввів у людську природу смерть, підкорилися закону смерті всі люди, з'єднані з ним через тілесне народження, – так у духовному родоначальнику Ісусові Христі воскреснуть всі, духовно відроджені Ним, з'єднані Ним вірою (див. 1 Кор. 15: 20-22, 47-48). Те, що відбулося з Адамом, перейшло на весь людський рід. Тому те, що сталося з Ісусом Христом, у свій час звершиться над усім людством. Апостол Павло ясно і впевнено свідчить: «Як в Адамі всі вмирають, так у Христі всі оживуть» (1 Кор. 15:22). Ми помираємо тому, що споріднені з Адамом померлим, а воскреснемо через те, що хрещенням з'єдналися з воскреслим Христом.

Підсвідомо ми радіємо тому, що Син Божий Господь наш Ісус Христос оновив нашу занепалу природу, а це означає, що ми воскреснемо тілами для життя вічного. Померлі продовжують існувати душею, оскільки вона створена безсмертною за своєю природою. Але, живучи на землі, людина чинить добро чи зло не тільки душею. А тілом. – тому тіло також повинно або блаженствовати, або страждати у вічності, відповідно до того, яким було проваджене життя на землі. Тому нас не повинно турбувати питання: воскреснемо ми чи ні. Якщо Бог сказав: воскреснуть всі люди. – значить, та і станеться. Воскресне кожна людина, незалежно від того, вірить вона в це чи не вірить. Загальне воскресіння залежить не від людини, а від Бога, від Його всемогутності. Спаситель наш Ісус Христос твердо обіцяв: «...Я живу, і ви будете жити» (Ін. 14:19).

Переважна більшість людей не думає про вічне життя, про воскресіння. Вони присвячують себе тимчасовому, земному, забуваючи про своє вічне призначення.

Воскресіння Христове дарувало нам віру, сильнішу за земні страждання. Воно дає нам силу перемагати їх, бо радість Воскресіння Христового для всіх християн є джерело світла, миру, любові, мужності й сили.

У ці пасхальні дні сердечно вітаю вас, преосвященні архіпастирі, боголюбиві пастирі, чесне чернецтво, дорогі браття і сестри, зі святом світлого Воскресіння Христового. Поздоровляю з Пасхою Христовою Президента України Віктора Януковича, Український уряд, Верховну Раду, Збройні сили

України, всіх християн України і весь український народ. Сердечно вітаю всіх українців у Європі та Азії. В Канаді, в Америці та Австралії.

Нехай оновить воскреслий Господь Ісус Христос наші духовні й тілесні сили на добрі діла для блага нашої Української держави та українського народу.

Нехай Христос Спаситель приведе Українське Православ'я до єдиної Помісної Української Православної Церкви. Йому слава і поклоніння навіки-віків.

ВОІСТИНУ ХРИСТОС ВОСКРЕС!

**Пасха Христова,
2012 р.
м.Київ**

**ФІЛАРЕТ,
Патріарх Київський
і всієї Руси-України**

ДОРОГІ ДІЙСНІ ЧЛЕНИ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ, ВИКЛАДАЧІ ТА СТУДЕНТИ !

Вітаю Вас з днем Весни, святкуванням Великодня – свята Воскресіння Христа.

Зичу Вам міцного здоров'я, натхнення, надію на краще. Нехай святковий день осяє Ваше серце добром і благословенням. Вам і рідним Вашим зичу добробуту, щастя та синього безхмарного неба.

ХРИСТОС ВОСКРЕС !

**Президент АН ВО України
ДУБИНА М.І.**

На Україну знову завітав Шевченківський березень. Цьогоріч у погідні весняні дні людство відзначило 198-ий день народження геніального українського сина Тараса Григоровича Шевченка та 151-ші роковини з часу його смерті. Низку загальноміських, заходів, що відбулися 9-10 березня в Харкові, Чернівцях, Києві, Львові та ін. містах доповнили урочистості, організовані в наших університетах.

ДО ДРАМИ ШЕВЧЕНКОВОГО ЖИТТЯ (3 нагоди 51-ої річниці смерті)

Історію життя Шевченка – вона така відома, від народження аж до могили, – можна назвати тяжкою, болючою драмою; історію його думки й творчості – драмою не менш трагічною. Особиста драма Шевченка тісно сплітається з його драмою, як геніального виразника сподівань і таємних ідеалів рідного йому народу. Проте, чи не найдраматичнішою сторінкою в житті і творчості українського поета є його самотність не як людини, а як мистця. Адже Шевченко, крім звичної для геніїв долі – передбачувати силою інтуїції те, до чого значно пізніше дійде сила думки, знання та суспільного розвитку, був позбавлений можливості скористатися хоч би тими несміливими вказівками, з якими інколи приходять до поета сучасники, помагаючи критикою та оцінкою його творчості з'ясувати собі самому створювані ним художні образи і збагатити їх новими та досконалішими, деколи поширити обрії творчості, скерувати творче «я» на нові шляхи та до нових художніх досягнень.

Шевченко був позбавлений можливості користуватися такими вказівками. Його муза, його творчість, уся його поетична діяльність стояла над колискою української громадської думки, коли вона, квола, не обґрунтована наукою, тільки пробувала формулювати свій зміст, базуючись, головним чином, на національних емоціях і на романтичному інтересі до етнографічних особливостей рідного народу та роблячи щойно перші несміливі кроки в напрямку до вияснення національно-політичних ідеалів України.

Згадуючи ці ідеали, бо вони були втілені в програмі Кирило-Методіївського Братства і в «Книзі битія українського народу», та порівнюючи їх зі світоглядом Шевченка, виявленим у «Кобзарі», не можна не бачити величезної, разуючої різниці: поет значно випереджує прагнення Кирило-Методіївського Братства, залишаючи позаду ідейних виразників і сучасного йому українського суспільства і стоїть самотньо, значно перевищуючи крайні, найновіші досягнення національно-громадської думки. Від неї часто йому нема чого узяти. Навпаки, більш рішуче формулювання деяких питань у програмі «братчиків» залежить, як про це, не без підстав, говорить сучасний дослідник, від Шевченкового впливу¹. Він у поетичних творах і художніх образах ніби втілює ідеї Кирило-Методіївського Братства, служить тим самим цілям, ставить ті самі завдання, але одночасно по відношенні до «Братства» виявляється «еретиком», бо охоплює його ідеї ширше, проводить їх послідовніше. Він створює галерею художніх образів, внутрішня логіка яких становить *sui generis* програму, що значно перевищує програму «братчиків» і не

вкладається в організаційні рамки Кирило-Методіївського Братства. Це програма художніх образів з палким закликком до боротьби за потоптані права людини, нації, людства, – образів, що втілюють боротьбу проти хаосу життя, його дисгармонії, його зла, що проявляється чи то в соціальних, політичних, національних, чи в родинних стосунках. Оце ж та програма, художні носії якої не знають роздвоєння, непослідовності ідеалів Кирило-Методіївського Братства і є суцільними, закінченими образами демократичної послідовності та активного протестантства.

Шпигун Андрузький у своєму наклепі на братчиків характеризує Шевченка як «непоміркованого представника малоросійської партії у Слов'янському Товаристві»².

У цій оцінці шпигуна є правда, є влучно схоплена риса, підтвердження якої дає Костомаров у своїй автобіографії, коли каже, що Шевченко, виявляючи готовість вступити до Кирило-Методіївського Братства, «поставився до його ідей з великим запалом і з крайньою нетерпимістю».

І дійсно, порівнюючи зміст творчості Шевченка з ідеалами братчиків, бачимо, що Шевченка характеризує глибший і ширший погляд на життя-сприймання, більший радикалізм і послідовність у формулюванні назріваючих вимог життя.

Особливо це треба сказати про соціальний момент у творчості українського поета, який посідає значно більше місце, ніж звикли думати, і більше, ніж йому приділено уваги в програмі братчиків.

Правдиво звучить заувага В. Семевського, що у ставленні Шевченка до Костомарова, як до одного з головних провідників та засновників Кирило-Методіївського Братства, «не історик поривав поета до радикальніших поглядів, а поет – історика»³. Ще з більшим правом це зауваження компетентного дослідника можна поширити на характер ідейних взаємин між Шевченком і тодішнім українським суспільством.

Що дав українському суспільству його геніальний поет і що взяв він від суспільства?

Відповіддю на це перше питання є національне відродження українського народу, вісником, співцем, поетичним виразником і покутною жертвою якого був Шевченко. З ним українське суспільство пов'язане, його він зміцнив, виправдав і вивів на широкі, відкриті та правильні шляхи. Він – український поет, неперевершений донині, але який перевершив усіх своїх попередників. Його постать така близька, така дорога кожному, хто знає ціну «покутних жертв», хто у відродженні народу бачить перемогу живих прагнень, які пори-

ваються до розвитку, будучи здавлені мертвими формулами і тенденціями, що суперечать життю, та що їх силою нав'язують; його постать дорога кожному, хто радіє радістю людства, в сім'ю якого повертається багатомільйонна частка його із багатством ще невиявлених сил, насичених ферментом розвитку.

Із Шевченком пов'язана уся новіша українська література, і якщо говорити про її демократичну тенденцію, як про головну ознаку, що вирізняє її з ряду інших, про її перейнятість дійовою любов'ю до народних мас, то джерелом цього буде той самий Шевченко, і шевченківський первень у цій літературі позначить початок руху, протесту в ім'я свободи й відродження людини, – відродження можливого і здійсненого у великому колективі людей, об'єднаному солідарністю, але соціально пригніченому.

Що взяв Шевченко від українського суспільства? Ледве чи багато, коли брати до уваги ті запозичення в галузі політичних і національно-суспільних цінностей, що помагають поетові розширювати межі своєї творчості, розвивати свій світогляд і питому вагу яких завжди можна усталити при аналізі творчості поета і суспільно-літературній оцінці створених ним образів. Прекрасні слова одного з перекладачів «Кобзаря» на російську мову, М. Славінського, який дає відповідь на це питання: «Усе, що свідомо чи несвідомо жило й ховалося в народньому почутті, все, що плакало, раділо й стогнало в серці народньому, – усе злилося в поезії Шевченка в один акорд, палкий, сумний, приголомшливий. Шевченко все одержав від народу і все віддав народові, повернув проясненим, перетвореним у вогнищі думки, почувань та страждання»⁴. Та ці слова, власне кажучи, свідчать про м а т е р і я л творчості поета, про джерело, з якого він черпав своє надхнення, свої найглибші ідеали, своє ставлення до речей і явищ. За всім цим залишається таки невирішеним питання про питоме значення тих елементів у творчості поета, які треба зарахувати до впливу українського суспільства і які не можуть не цікавити історика української громадськості. Це питання тим цікаве, що у сучасників Шевченка, принаймні у декого з них, здавалось, були дані для такого впливу. Адже в тій групі українських діячів, які увійшли до складу Кирило-Методіївського Братства, були люди, що своїм знанням та освітою перевищували Шевченка. І, незважаючи на це, наслідків їх впливу ми не бачимо. Ставлення до Шевченка його сучасників, навіть найвидатніших, які залишили свої сліди в російській та українській науці і які мали європейську освіту, було таке, що виключає можливість навіть найменшого такого впливу. Ось кілька свідчень-ілюстрацій до вищесказаного.

Твори Шевченка видалися Кулішеві «одкровенням з неба»; сам поет представ перед ним не як кобзар, а як «національний пророк», а «саяво духа

Шевченкових творів було чимось надприродним». Костомарова «огорнув страх», коли він вперше почув ще не надруковані твори поета. «Я побачив, – каже історик, – що Шевченкова муза роздирала і завісу народнього життя. І страшно, і солодко, і боляче, і захоплююче було туди заглянути!.. Тарасова муза прорвала якесь підземне склепіння, що вже протягом кількох віків було замкнене за багатьма замками, запечатане численними печатями».

Максимович, за словами поета, «просто благоговіє перед моїм віршем; Бодянський – також».

Для молоді того часу Шевченко був «небесним світочем», і коли вона, – за свідченням Куліша в його «Хуторній поезії», – почула пісні Шевченка, вона сприйняла їх, як архангелову сурму воскресіння ⁵.

За такого ставлення сучасників бракує місця для об'єктивної оцінки з їхнього боку творчості поета; таке ставлення виключає можливість навіть неспівимих вказівок, що часом потрібні поетові, хоч би й геніяльному, для вияснення обраних ним шляхів творчості і перевірки їх правильності. А такі вказівки Шевченкові, без сумніву, були потрібні.

Вивчення «Кобзаря» навіває враження надзвичайної скромності поета в оцінці своєї творчості і суспільного служіння його музи. Він нібито не певний своїх сил, він, що чув навколо себе похвали сучасників, що бачив прояви великої пошани до свого таланту, не заспокоюється на лаврах, не піддається почуттю самовдоволення. Ви ніде не прочитаете в нього жодного слова, яким би він виявив своє почуття зверхності над іншими чи певність, що його муза поетично сильна і що він пишається силою свого полум'яного слова. Навпаки, у нього виривається гаряче бланання:

*Ридаю,
Молю ридаючи: пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило.
І на Україні понеслось...*

У цім палкім блананні поета, що приковує до себе якоюсь трагічністю

почуття, звучать нотки ніби якогось усвідомлення безсилля здійснити своє призначення. Поет цим благанням кидає яскравий промінь світла на характер тих хворобливих переживань, що їх він зазнав, з одного боку, через незадоволення своєю поетичною діяльністю, а з другого – через брак допомоги чи підтримки, якої він чекав від сучасників.

З цього погляду надзвичайно цікавим є признання поета, яке свідчить, що він не дочекався «святої правди ні од кого», – звичайно, правди, щодо його діяльності, як поета. Далі поет розкриває, що саме він розуміє під цією правдою:

*Либонь, уже десяте літо,
Як людям дав я «Кобзаря»,
А їм неначе рот зашило:
Ніхто, їй не гавкне, не лайне,
Неначе їй не було мене.
Не похвали собі, громадо! –
Без неї, може, обійдусь, –
А ради жду собі, поради;
Та, мабуть, в яму перейду
Із москалів, а не діждусь!
Мені було аж серце мліло, –
Мій Боже милий! як хотілось,
Щоб хто – небудь мені сказав
Хоч слово мудре; щоб я знав,
Для кого я пишу? для чого?
За що я Україну люблю?
Чи варт вона огня святого?..
Бо хоч зостаріюсь затого,
А ще не знаю, що роблю.*

У цих словах, що вирвалися у поета на засланні (1849 р.), коли він особливо боляче відчував відірваність від рідного народу та брак спілкування з близькими людьми, не можна бачити лиш нарікання на те, що він забутий своїми друзями, однодумцями, про яких ще раніше в одному зі своїх листів каже: «Колись, бувало, кинеш у собаку, а попадеш в приятеля, а як трапилася мені біда, так святий знає, куди поділись друзі». Значення признання поета сягає, звичайно, глибше і свідчить про тривалий процес тяжких переживань, пов'язаних із очікуванням «поради», з палким бажанням, щоб «хоч хто-небудь» сказав поетові «мудре слово» про його творчість, про напрямок і зміст її, щоб поет знав, «для кого» і «для чого» він творить і чому в основі цієї творчості лежить його полум'яно-свята

любов до України. Можливо, поет, залишений у своїй творчості на самого себе, позбавлений систематичної освіти і завжди з пориванням до книги, до знання, до світла науки, бачив у «Кобзарі» відбиток особистої недосконалості і боявся, що його слово не має достатньої сили для того впливу, який воно покликане мати, рідний народ не так зрозуміє це слово, і воно не принесе очікуваного «дорогого жнива». Може, йому хотілось почути те, що можна назвати об'єктивною критикою його творчості, зі зверненням уваги на її недотягнення і з аргументами!, що переконали б поета внести поправки до цієї творчості? Хто його знає. Занадто широка гама психологічних переживань міститься у наведеній вище скарзі-признанні Шевченка, щоб, розклавши її на окремі складники, вичерпати її суть. Важливіший той факт, що очікуваної «поради» і «слова мудрого» поет так і не дочекався – ні від критики з боку земляків, що їх суспільно-національні ідеали щойно формувалися, ані від великоросійської критики, яка реагувала на творчість українського поета «мертвими словами». Щоправда, вже після повороту з заслання, коли, за виразом Жемчужнікова, «щира любов і повага до Шевченка оточували нас», – «мертві слова» Белінського перетворились на визнання за Шевченком величезного таланту, визнання, що його висловили і Чернишевський, і Добролюбов. Та це було запізнене визнання, що прийшло вже тоді, коли «неволя проковтнула» не тільки «літа» поета, але і його здоров'я, його силу і, – що найголовніше, – надщерила силу його великого таланту. В період розвитку поетичного хисту Шевченка, в роки зросту його поетичної сили, коли він творив свої безсмертні образи, коли він «співав» свою незабутню «пісню», коли він закладав могутню основу для української літератури і вливав чудотворний бальзам у «розриту могилу», запалюючи свідомість українського суспільства вірою в силу нації і певністю, що вже «день іде і за собою світ веде», – в цей час він був самотнім, «одиноким». І це слово – одинокий – що зустрічаємо у нього в «Кобзарі» і що звичайно не залишається глибоко в нашій пам'яті, набирає у зв'язку з наведеними признаннями поета якогось особливого змісту, хворобливо вривається у свідомість читача і сприймається як знак, як ключ до розуміння одного з найдраматичніших моментів у житті та творчості українського генія. Це слово ніби відхиляє завісу, що закривала страждання Шевченка не лише як людини, але і як творця, який не міг знайти тієї оцінки своїй творчості, на яку розраховував і на яку зважає кожний поет-творець, беручи з неї цінне і відкидаючи непотрібне. І хто знає, можливо» у тій, чаші страждань, яку довелося випити за свого життя «геніальному сіромасі», найгіршими краплями були саме ті, що отруювали уражену свідомість «самотнього» і зданого на самого себе в своїй творчості поета. І, можливо, перед цими стражданнями бліднуть

і притемнюються ті, яких довелося зазнати поетові, як людині, що пережила на собі увесь жах Миколаївської епохи, усе прокляття кріпацької неволі, усе страхіття примусової солдатчини, всі важкі переживання борця, що відчуває величезну силу зла і своє безсилля у боротьбі з ним. Це ж усі ці страждання, в додатку до тих, що ранили серце поета з неменшою силою, джерелом яких була ідеально глибока любов до рідного краю, до цієї «розритої могили», з якої ви-йняли дорогі кості і насміялися над ними, – все це були муки, на які Шевченко реагував просто, як людина. Ці переживання не були чужі його сучасникам, хоч і в меншій мірі і в меншому обсязі. Вони надщерблювали сили Шевченка, інколи його виснажували, знижували життєву діяльність, створюючи всю ту суму рефлексів, що творили складники особистої драми його як людини взагалі і як людьми даної епохи, покоління та нації зокрема. Та до цієї Шевченкової драми додається іще душевна драма його, як генія і як поета, бо ж «немає муки сильнішої над муку слова» і немає гострішого і більш гнітючого усвідомлення, як усвідомлення своєї самотності.

Повна історія Шевченкового життя ще не написана і не навітлена, не вивчена в деталях, незважаючи на багатий матеріал, що його зібрав у біографії поета покійний О. Кониський та інші. Але той, хто колись подолає цю важку, та вже назрілу потребу українського суспільства, той майбутній біограф Шевченка, спиняючись на драматичних моментах у житті поета, навітлить і з любов'ю розкриє одне із найболючіших, довготривалих його переживань. І, треба думати, вивчення цього аспекту в житті Шевченка ще глибше пояснить нам зміст пережитої ним драми й додасть до неї щось нове, що ще більше зміцнить наше почуття любови до геніяльного співця України, який, хоч давно вже від нас відійшов, ще довго житиме і серед нас, і серед тих поколінь, що прийдуть нам на зміну.

Література

Украинская жизнь.— 1912.— № 2. З російської переклала Ганна Щепко.

- 1 Див.: В. Семевский. Кирилло-Мефодиевское Общество.— «Русское богатство».— 1911.— Кн. 5.— С. 122 (приміт. авт.).
- 2 Див.: Былое.— 1906.— Кн. 8.— С. 10 (приміт. авт.).
- 3 В. Семевский, цитована праця, с. 104–105 (приміт. авт.).
- 4 Російський переклад «Кобзаря» під редакцією Славінського. С.-Петербург.— 1911.— С. 22 (приміт. авт.).
- 5 П. Куліш. Хуторна поезія, с. 6 (приміт. авт.).

**Передруковано з книги
Симона Петлюри «СТАТІ»**

Академік В.Білоус

Іде весна.

*О, хто її не ждав
Під небом голубим
У кожнім домі,
Щоб Перемога
Гуркотом октав
Прийшла до нас
Теплом і першим громом!*
1945 р.
Степан Щипачов

Я утверждаюсь

*Я єсть народ, якого Правди сила
Ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! –
А сила знову розцвіла.
Щоб жить – ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить – я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
Бо я живу.*
Павло Тичина

ДО ДНЯ ПЕРЕМОГИ

9 травня народи колишнього Союзу святкують День Перемоги. Це була Перемога не одного російського народу, а й великої сім'ї народів – білорусів, українців, грузинів, казахів, узбеків, татар, туркменів та ін..

То була Велика Перемога!

Її чекали народи всього світу і вона прийшла, фашистський звір переможений. Тьма поступилася світлу, дню. Бо коли приходить день, зникає ніч. Така логіка природи! Так і сталося.

День Перемоги – 9 травня – всенародне свято, встановлене Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 травня 1945 року в ознаменування перемоги Радянського Союзу над фашистською Німеччиною у Великій Вітчизняній війні.

За наказом Верховного Головнокомандуючого 9 травня 1945 року в Москві відбувся салют 30 артилерійськими залпами з тисячі гармат.

Відтоді щорічно у цей день до пам'ятників, меморіалів, братських могил покладаються вінки і квіти.

День Перемоги є всенародним святом в Україні.

Кожного року 9 травня відбувається артилерійський салют в столиці України Місті-герої Києві, в Містах-героях Одесі, Севастополі, Керчі та в обласних центрах.

У кожному селі і місті жителі України віддають данину пам'яті полеглим воїнам, вшановують живих учасників Великої Вітчизняної війни.

ВТРАТИ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Серед колишніх республік колишнього Союзу РСР, а також держав світу, що були втягнуті в Другу світову війну, Україна зазнала найбільших матеріальних і соціальних втрат. Безпосередні матеріальні збитки, завдані фашистськими окупантами та їх сателітами народному господарству України, становили 285 млрд. крб. у цінах 1940 р., або майже 42% усіх втрат, завданих тодішньому Союзу РСР. Ця сума в 5 разів перевищувала видатки України на спорудження нових підприємств, залізниць, об'єктів енергетики, МТС тощо впродовж трьох довоєнних п'ятирічок. Уся сума збитків, яких зазнали народне господарство і населення України, сягнула майже 1200 млрд. крб.

Фашисти перетворили у руїни 714 міст і селищ, понад 28 тис сіл, без даху над головою залишилося понад 10 млн. чоловік. Доля с. Хатинь у Білорусії, чеського селища Лідіце, які були вщент спалені з їх жителями, спітка-

ла за неповними даними 259 сіл України. Точніші підрахунки засвідчують, що таких сіл більше, бо, скажімо, на Чернігівщині їх виявилося 51, на Волині – 97, Сумщині – 128, Рівненщині – 176.

Окупанти вивезли до Німеччини 7594 тис. голів великої рогатої худоби, 3311 тис. коней, понад 9333 тис. свиней, 17 307 тис. тонн зерна, 7317 тис. овець і кіз, майже 60 млн. голів домашньої птиці.

За час війни завойовники зруйнували в Україні 15 тис. промислових підприємств, майже 33 тис. шкіл, середніх і вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ, понад 18 тис. установ охорони здоров'я. З музеїв УРСР вивезено близько 40 тис. картин, експонатів, інших художніх цінностей. Частина з них після війни опинилася в Росії, але питання про повернення їх в Україну залишилося проблематичним.

Проте найтрагічніші соціальні втрати – загибель людей у боях з ворогом, розстріляне, вивезене на каторжні роботи до фашистської Німеччини мирне населення. З часу закінчення Другої світової війни минуло більше, ніж півстоліття, але точних відомостей про людські втрати України у воєнному вогнищі немає.

Скажімо, В. Молотов на засіданні Паризької мирної конференції 8 серпня 1946 р. повідомив, що втрати СРСР в період війни становлять 7 млн. чоловік. У листі до прем'єр-міністра Швеції 5 листопада 1961 р. М. Хрущов називає 20 мільйонів радянських людей. Л. Брежнєв у доповіді з нагоди 20-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні в травні 1965 р. говорив про загибель понад 20 млн. співвітчизників. М. Горбачов у доповіді на честь 40-річчя перемоги називає 27 млн. чоловік. Насправді, як свідчать ретельні підрахунки на основі різних джерел, людські втрати значно більші. Так, населення України в 1940 р., як свідчить офіційна державна статистика, становило 41,3 млн. чоловік. На 1 січня 1945 р. в Україні зареєстровано 27 383 тис. чоловік. Різниця становить 13 917 тис. чол. Отже, можна вважати, що в роки Другої світової війни тільки Україна втратила понад 13 млн. Наголошуємо, що сказане стосується прямих втрат. Водночас внаслідок війни багато громадян України померло в госпіталях після поранень пізніше, підірвалося на мінах під час розмінування об'єктів і територій, пропало без вісти, зокрема в невеликих партизанських групах і навіть загонах, у полоні, в концентраційних таборах тощо.

Україна зробила винятково важливий внесок у перемогу держав антигітлерівської коаліції. Із 7 млн. орденів і медалей, вручених солдатам і офіцерам Радянської армії, 2,5 млн. одержали жителі України.

3 інформаційних джерел

ПЕРЕВІРЕНО ЖИТТЯМ

Нова українська держава кардинально змінила стосунки між людьми, удосконалила (цього дуже б хотілося) правові засади суспільства. Така об'єктивна ситуація не могла не вплинути на зміну освітнього й наукового процесу. Адміністративно-командна структура Національної академії наук України, від якої і досі не відмовилась її адміністрація та й Уряд України, мала б обов'язково поступитись місцем самоорганізації. Наука, а без неї немислимий сучасний розвиток держави, мала б звільнитися від будь-якого диктату. Ще на зорі пробудження українського народу М.Грушевський про це однозначно заявляв: «Академії наук існують по всіх краях (тут – державах – М.Д.), аби в них збиралися вчені люди, розвивали науку і у всяких справах наукових могли дати певну основну поважну гадку». За таким принципом, як консультативні центри, працюють сьогодні, скажімо, Британська, національна академія наук США, Лондонське королівське товариство, а водночас основними осередками науки є Кембріджський та Оксфордський університети в Великобританії, численні університети і технологічні інститути в США, наприклад, Гарвардський, Хьюстонський та інші університети. У Франції, хоч і є ціла низка академій (академія хірургії, академія медицини, сільськогосподарська, ветеринарна академія), та все ж основний внесок у результати фундаментальних досліджень тут саме вносять заклади вищої школи.

Викладач професор вищої школи на Заході – то насамперед учений, який зарекомендував себе передусім науковими здобутками; це дослідник, що основний свій робочий час проводить за столом у лабораторії, в експериментальному цеху, конструкторському бюро, архіві, науковій бібліотеці, це діяч, до якого прагнуть потрапити в науку студенти. У нас же (так залишилось у розсуді декого з високих «діячів» зараз!) – це підготовлений передавач чужих знань, на долю якого припадає сила-силенна кількість лекційних годин.

А те, що він відкрив нові небесні тіла, виростив нові сорти пшениці, гречки, кукурудзи, винайшов антивірусні препарати, створив нові сорти сталі, опанував нові технології розливки чавуну, розкрив таїну керованого термоядерного синтезу плазми та фізики низькотемпературної плазми, зібрав новий різальний чи затискувальний верстат, удосконалив гусеничний агрегат, побудував цілий полігон для випробування електромереж них конструкцій та баштових споруд, багатоцільові телекеровані підводно-технічні комплекси, зробив ще десятки інших наукових відкриттів, написав ряд оригінальних праць досі нікого не цікавило і не цікавить.

Тривалий час наукові установи НАН зумисне ігнорували здобутки вузів і настроювали на це керівників держави. Сліди їх ой як помітні на, скажімо, низці висловлювань экс-президента Л.Кучми про організацію науки і її розклад та місце в суспільстві.

Виступи вузівських учених у пресі, звернення до урядових осіб, Адміністрації та й самого тодішнього Президента суттєвих змін у стан справ не внесли, жодних результатів не дали, все як і раніше залишилось і, до речі, залишається і досі на старих місцях. Чи то авторитет академічного очільника, чи боязнь зрушити його з місця залишає науку на багато років в стані глибокої стагнації.

Організовані зустрічі і наради при тодішньому високому керівництві жодних сподівань на зміну організації науки не дали. Все як і раніше при соціалістичному укладі залишається без змін. Сотні тисяч гривень витрачаємо на якомусь одному заавторитетнозованому ідолі, якого зсунути з місця ніхто з уряду не ризикує.

А в той же час народилось ряд нових громадських наукових організацій, які собою змінюють становище, що склалося в Україні, роблять спробу влити життєдайний струм у наукове життя країни, та голос їх тоне в глибокій безмовності.

До таких наукових громадських установ належить створена в 1992 році Академія наук вищої освіти України. Її персональний склад – понад 400 провідних докторів наук з 110 вузів України. Об'єднані в окремі фахові (їх 23), регіональні (їх 25) та 4 наукові центри, які координують науково-дослідну роботу державних і недержавних вищих навчальних закладів.

У складі Академії працює 6 науково-дослідних інститутів. Серед дійсних членів Академії 6 Героїв України, 46 лауреатів Державної премії з науки, 263 відзначені орденами та іншими високими нагородами, 80 – Заслужені діячі науки та Заслужені працівники освіти України, 18 удостоєні урядових відзнак зарубіжних країн, 83 академіки беруть участь у роботі науково-методичних рад МОН України, 56 – у роботі ВАК. До речі. 52 видатних зарубіжних учених стали зарубіжними членами АН ВО України, а ряд вузів Польщі, Чехії, Угорщини, Франції, Нідерландів, Німеччини, США, Китаю, Японії, Росії обмінюються з нею періодикою, проводять спільні наукові конференції та симпозіуми тощо.

Наведені дані дають підстави зробити єдиний висновок: АН ВО України нині володіє стабільним, до того ж солідним науковим потенціалом, вона об'єднує понад 2 тисячі молодих перспективних учених у той час, як НАН лише за останні роки, судячи із повідомлень у пресі, залишило понад 2,5 тисячі вчених, які поповнили ряд дослідників західних держав.

Дивним у зв'язку з цим видається і той факт, що керівництво НАН не опікується національними науковими проблемами. Його більше непокоїть організація асоціації академій наук СНД. Замість об'єднати всі національні наукові сили для надання ефективної допомоги знесиленому народному господарству, нашій економіці, розбалансованій культурі та кризовій освіті України, замість всіляко підтримувати ініціативу, радіти зростанням наукових організацій і установ, ділитися з ними і обладнанням, і приміщенням, НАН роздуває власні амбіції «винятковості».

В Віснику національної академії наук України (№ 1-2,1995) , де головним редактором Б.Є.Патон, а членом редколегії П.П.Толочко, друкується ряд статей, які возвеличують Бориса Євгеновича. Так, у статті В. Хохлачова «Дорожче від золотого запасу» , читаємо : «...завдяки перебуванню біля академічного «керма» Б.Є.Патона НАН України лишилася в нашій країні чи не єдиним соціальним інститутом, який вдалося врятувати від обвальної руйнації попри багаторічний штурм з боку опозиціонерів усіх мастей». Адже не дарма в зарубіжних академіях наук Бориса Євгеновича звать «президент з президентів», рівного якому не знайдеш в усій світовій науці. І вже зовсім брехня: «Не випадково керівники національних академій – членів Міжнародної асоціації академій наук – зверталися до першого Президента України із закликом показати приклад мудрого державного ставлення до науки». За модель для наслідування обрали саме Україну з дуже простої причини: ставку було зроблено на особистий авторитет і досвід *неперевершеного* організатора науки Б.Патона. І автор далі порушує питання про наступника Патона і серед академічного корпусу не знаходить претендента.

А між тим економісти домоглись успіхів у дослідженні проблеми статистики, аналізу ефективності економіки (Головач А.В.), Дудар Т.Г. запропонував ряд пропозицій, що стосуються маркетингової орієнтації агропромислових формувань, ефективного використання водних шляхів для перевезення пасажирів і вантажів (акад.Зінь Е.А.), комплексне вивчення потреб і споживання, питання ринку – академіки Марцин В.С., Осадчий Ю.І.. Економісти розробили методiku оцінки землі в господарствах західного регіону України, брали участь в розробці Земельного кодексу України.

Учені фізики і математики активно працювали над створенням і використанням ракетно-космічної і авіаційної техніки (акад.Поляков М.В., Дронь М.М.), розробки плівкових матеріалів, гетеро – та наноструктур для оптичного запису інформації, елементів оптоелектроніки (Кувшинський М.Г.). Фізики запропонували люмінесцентний спосіб вивчення утворення світлочутливої

твердої фази і хімічної сенсibiliзації фотографічних галогенсрібних емульсій (академік Білоус В.М.), нові дані оптичних властивостей напівпровідників. Астрономи розробили математичну модель спалаху блиску комет, розробили і створили перші вітчизняні зразки автоматизованої супутникової апаратури для визначення концентрації озону в атмосфері землі (акад. Андрієнко Д.П.).

Геологи прогнозували техногенні родовища, а результати промислового районування України та типології промислових районів і вузлів, зроблені академіками Іщуком С.І. та Пістуном М.Д. запропонували карту розшуково-розвідувальних робіт на золото (акад. Матковський О.І.), а академіки Панов О.С. і Сіворонов А.О. виявили новий промисловий тип золоторудних родовищ України.

Найбільший сегмент належить вченим-медикам: їх найбільш кваліфікованих в Академії, понад півсотні. Вони брали і беруть активну участь у розробці актуальних теоретичних досліджень і в роботі практичної охорони здоров'я громадян нашої держави. Академіки-клініцисти розробили та впровадили в лікувальних закладах України лише за останній рік 94 нових методів діагностики і лікування хворих. Так, академік Зозуля І.С. запропонував модель оптимізації діагностики та лікування гострого ішемічного інсульту; академік Москаленко В.Ф. проаналізував організацію, обсяги та ефективність профілактичної діяльності національних систем охорони здоров'я в світі; академік Вороненко Ю.В. обґрунтував і впровадив нову навчальну програму і комплекс навчально-методичних матеріалів для підготовки менеджерів для органів та закладів охорони здоров'я. Академіком Лісовим В.М. розроблено і впроваджено у лікарську практику нові методи діагностики та лікування пологової безплідності, спричиненої запальними захворюваннями; академік Цимбалюк В.І. впровадив модифікацію способу лікування спастичності кисті, спосіб лікування та профілактики післяопераційних рубців. А загалом, за рік академіки АН ВО України виконали 84 науково-дослідні роботи, отримали 58 патентів, видали 48 монографій, 11 з них іноземними мовами.

Значні досягнення належать вченим вишів України з циклу природничих наук. Так, академік Сминтина В.А. розробив унікальний уніфікований акустоелектронний перетворювач на поверхневих акустичних хвилях, методику реєстрації рухомих об'єктів за допомогою сенсора із внутрішнім посиленням на основі неідеального гетеропереходу. Академік Горбачук І.Т. – комп'ютерні програми, академік Шимон Л. Л. одержав нові дані теоретичних і прикладних робіт у галузі газорозрядних явищ та лазерної техніки. Вченими ВНЗ розроблено нові електроліти та способи синтезу каталітичних сплавів ладію, заліза

з нікелем, кобальтом та радієм, маловідхідні енерго – і ресурсозберігаючі способи регенерації відпрацьованих травильних розчинів виробництва друкованих плат, електроліт для хімічного фрезерування алюмінію та його сплавів.

Здійснено синтез вивчення властивостей нових полімерних електролітів та їх мономерних аналогів, запропоновано нові методи синтезу біологічно активних сполук, розроблено нові аналітичні форми хромоформній і люмінесцентних реагентів (Запорожець О. А.), запропоновано новітні способи формування покриттів у високоенергетичних полях з використанням в ролі матеріалу основи легких металів і сплавів (титан, алюміній) і новітні способи вилучення, сполук кадмію з техногенних відходів тощо.

Значний внесок академіків-аграрників у народне господарство. Вони розробляли наукові основи підвищення продуктивності кормових культур, природничих і сіяних сінокосів, пасовищ (академіками Зінченко О.І., Демидась Г.І.), вирощування картоплі, овочів і плодів топінамбуру і нових сортів пшениці та ін. (Жемела Г.П.), проводили дослідження з теорії будування програмних керуючих автоматів паралельної дії та розробки трансляторів технологічних умов у стандартні мови програмування PLC.

Вчені технічних наук відзначилися працями з розробки сучасних технологій, методів та технічних засобів освітлення, в т.ч. динамічних систем на основі світлодіодних джерел світла та нетрадиційних джерел енергії. Створено нові компоновки верстатів з паралельною кінематикою для високошвидкісної обробки матеріалів. Академік Кузнецов Ю.М. виготовив і провів випробування першого в Україні багатокоординатного свердлильно-фрезерного верстату пірамідальної компоновки з паралельною кінематикою, керованого від ПК. Вченим цієї секції запропоновано рішення, що дозволяють припинити скид в поверхневі водойми концентровані забруднення, а скидну воду повернути в схему основного технологічного ланцюга. Академік Головчук А.Ф. вдосконалив технологічні процеси при закладанні та зберіганні зерна.

Вчені військової науки відзначилися результатами конверсійних робіт – “НВО “Телеоптик” (академік Мірошниченко С.І.). Впроваджено у заклади МОЗ України, в дитячі поліклініки 52 цифрові рентгенівські діагностичні системи; відвантажено у США, Росію, Німеччину, Францію понад 100 таких систем.

Відповідно до запланованого АН ВО України виступила у 2012 році організатором та активним учасником понад 1200 Всеукраїнських і Міжнародних наукових та науково-практичних конференцій, симпозіумів, а її дійсні члени керували їх роботою, виступали на пленарних чи секційних засіданнях із 1953 доповідями, присвяченими актуальним проблемам чи й

нагальним потребам науки та її функціонування у ВНЗ. Науково-творчими здобутками Академії та її членів стали випущені в світ 96 монографій (проти 94 у минулому році), з яких 6-у співавторстві з іноземними вченими, 89 підручників для ВНЗ і шкіл, значну кількість навчальних посібників і ін. видань. Ряд із них зняли призові місця згідно з ухвалою конкурсної комісії при Президії АН ВО України. Крім того, вченим Академії було вдруковано 2172 наукові статті (з них кожна двадцята – закордоном). Один лише сектор технічних наук Академії здобув у цьому році 53 авторські свідоцтва про відкриття, винаходи й патенти. А наша Рада молодих учених спромоглася видати 37 випусків (проти 21 минулорічних) журналу для молодих учених «Мова та історія».

Дубина М.І.
Президент АН ВО України

ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Людство розвивається за соціально-економічними законами і закономірностями, які мають загальний характер і специфіку своїх виявів, характерних кожній країні, але не більш того. Незаангажований науковий аналіз сучасного етапу соціально-економічного і політичного розвитку нашої держави дозволяє зробити аргументований висновок, що владі так і не вдалося відійти від використання в своїй внутрішній і зовнішній політиці повністю збанкрутілої марксистської теорії розвитку суспільства. Саме марксистичні доктрини вважають, що кожному суспільно-економічному ладу характерні власні закони і закономірності розвитку. Звідси походять і трагікомічні висловлювання на кшталт «в СРСР секса нет». Дійсно, якщо соціалістичні держави розвиваються за власними, притаманними лише їм законами буття, то і таким «ганебним» для людства явищам, як статеві відносини, які є «пережитками» проклятого минулого в цих країнах місця немає.

Очевидно, що існування і розвиток суспільства будь-якої успішної країни має базуватися на формальній логіці. Для того, щоб державний віз їхав вперед кінь має стояти попереду, а не позаду. Це нібито має бути зрозумілим усім. Однак у нашій державі вже сама правляча коаліція демонструє абсолютно неприродний союз олігархів з комуністами. Це повністю протиприродне, антинаукове, невідповідне законам суспільного буття явище, яке більше ніде у світі не спостерігалось. Не дивно, що воно стало причиною для прискіпливого дослідження і вивчення перш за все за кордонами нашої Батьківщини. У нас же науковці всіх суспільних наук майже повністю нехтують це феноменальне явище.

Будь-хто, хоча б побіжно знайомий з закономірностями суспільного розвитку знає, що партія олігархічного капіталу ніколи не може створити правлячу коаліцію з комуністами. Це пов'язано з тим, що капіталісти і комуністи є абсолютними ідейними антагоністами. Їхні політичні завдання мають бути абсолютно протилежними, що унеможлиблює не те що правлячу коаліцію між цими двома політичними силами, але й неминуче породжує постійні гострі тертя і конфлікти. Тому можна зробити цілком вмотивований висновок, що Комуністична партія України насправді такою не є. Задекларована нею назва є цілком камуфляжною, яка покликана не розкривати, а приховувати справжню її капіталістично-олігархічну сутність.

Нині в країнознавстві як науці і навчальній дисципліні діють чотири

основних закономірностей, які так чи інакше визначатимуть долю України в ХХІ ст. Саме на усвідомленні певних закономірностей і базується вироблення відповідних принципів в царині внутрішньодержавних і міждержавних відносин. Зокрема, сформульовано наступні закономірності розвитку держав: **1.** Закономірність неминучого розпаду імперій. **2.** Закономірність зростання кількості країн на політичній карті світу. **3.** Закономірність створення національних держав. **4.** Закономірність геополітичного маятника історії.

Очевидно, що всі ці без винятку закономірності у нашому столітті будуть працювати саме на Україну і на її розвиток і поширення її геополітичного впливу на суміжні території. За першою закономірністю будь-яка багатонаціональна імперія **неминуче** приречена на розпад. Київський математик С.С. Рожков у своїй брошурі «Динамика імперій» переконливо доводить, що розвиток імперії як суспільної системи абсолютно чітко описується за допомогою так званої «логістичної кривої», яка належить до математичних закономірностей. Історія повністю підтверджує цю закономірність не даючи прикладу хоча б одного винятку. Тому орієнтація нинішньої правлячої коаліції на Росію, яка є класичною багатонаціональною імперією, є повністю абсурдною. А ось об'єктивно для України безпосереднє сусідство з цією країною обіцяє в майбутньому значні територіальні надбання і додаткові природні та людські ресурси.

Друга закономірність теж працюватиме на користь наших держав, так як виникнення все більшої кількості нових держав у процесі подальшої дискредитації світу закономірно неминуче призведе до поступового зростання геостратегічної ваги України на політичній карті світу. Таким чином, десь у другій половині ХХІ ст. наша держава має увійти до числа супердержав світу.

Закономірність створення національних держав теж на стратегічну користь України. Закінчується епоха багатонаціональних держав. Жодна нація не може бути реалізована в будь-якому сенсі без створення власної держави. Стосунки між національними державами у нашому столітті будуть зовсім іншими, ніж між багатонаціональними. І Україна як національна держава стане одним з лідерів світової спільноти.

Останню закономірність країнознавства, тобто закономірність геополітичного маятника історії можна ще назвати закономірністю історичної справедливості, теж «грає» на боці України. Як маятник, який рухаючись в одному напрямку, досягає певної точки починає рух у протилежному напрямку, так і плин історії неминуче карає загарбників, призводячи до поступової деградації їхніх держав. Україна і українці впродовж останнього тисячоліття не виступали загарбниками і не захоплювали в полон інших народів і не плундували інших держав. Тому ця руйнуюча держави закономірність нас не стосується.

Нинішня влада України абсолютно ігнорує закономірності суспільного розвитку, орієнтуючись на давно збанкрутілі волюнтаристські підходи. Через це вона не має майбутнього. Вправлячій коаліції Партії регіонів і комуністів панівними є позавчорашні російські ідеї євразійства, слов'янофільства, «руського мира» і «православного пространства». Так з географічного погляду євразійці вважають Євразію, яка практично збігається в них не з відповідним материком, а з кордонами Російської імперії, а пізніше – з межами СРСР, особливим географічним світом. Звідси з'явилася спроба виділення, крім Європи і Азії, ще однієї географічної частини світу під назвою «Євразія». Вона нібито і у фізико-, і в політико-, і в економіко-географічному відношенні є цілком окремою частиною світу.

Очевидно, що подібні намагання євразійців є абсолютно надуманими і не мають жодних наукових підстав. Об'єднати чи «воз'єднати» в один фізико-географічний і культурно-етнічний світ Естонію, Молдову, Таджикистан, Чечню, Чукотку і Якутію, навіть маючи найвищий рівень фантазії, нікому і ніколи не вдасться. Ця штучна в усіх відношеннях побудова за будь-якого послаблення російського імперського «закріплюючого розчину» неминуче розпадається, що і підтвердили події, які відбулися наприкінці ХХ ст.

Подальшого розвитку ідея «високого історичного призначення» Росії, яка має насильно «ощасливити» народи, що хочуть своїм власним, відмінним від російського життям, знайшла розвиток у слов'янофільстві і всіляких спільних просторах і світах. Головною ідеєю останніх є об'єднання всіх слов'янських, «руських», православних народів під егідою Росії.

Однак слов'янофільство, як всілякі «простори і світи» теж позбавлені формальної логіки, а отже є, за висловом давніх греків, маразмом. Історія неодноразово демонструвала антагонізм слов'янських народів. Крім того, глибинною генетичною і ментальною основою багатьох слов'янських за мовою народів не є слов'янство, як гілка давньої індоєвропейської чи індоарійської спільноти. Так, слов'яномовні болгари мають тюркську основу, білоруси -прибалтійську, росіяни – угро-фінську. Називати росіян за мовою слов'янами все одно, що називати англословянських мулатів Ямайки англійцями або франкомовних негрів Гаїті французами.

Нинішня влада в Україні дуже далека від знання і розуміння суспільних законів буття. Через це постійно загострюватимуться проблеми як внутрішньо-, так і міждержавних відносин нашої держави. Розробити правильні принципи державного будівництва без знання і усвідомлення відповідних законів і закономірностей ще не вдавалося нікому.

Петро Масляк, академік.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи вищої освіти. Насамперед, це стосується задоволення освітніх потреб громадян упродовж усього життя, забезпечення доступу до освітньої і професійної підготовки тих, хто працює або вже має вищу освіту. Проте через необхідність підвищення кваліфікації або розширення сфери діяльності у багатьох з них виникає потреба швидко і якісно засвоїти нові знання і набути навички роботи.

Найефективнішому розв'язанню зазначених проблем сприяє дистанційне навчання, яке здійснюється на основі сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

У статті дистанційне навчання буде розглядатися у таких аспектах:

1. Відмінності дистанційного навчання від будь-яких інших форм освіти.
2. Сучасний стан нормативно-правової бази дистанційної освіти в Україні.
3. Шляхи покращення дистанційного навчання у вищій освіті.

Перші кроки у розвитку дистанційної освіти в Україні були зроблені наприкінці 90-х – початку 2000-х років. У лютому 1998 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Національну програму інформатизації», а у 2000 р. ухвалила Постанову №1851-111 «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2000-2002 роки» та був підписаний Указ Президента України № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні». З моменту прийняття цих документів у системі вищої освіти України відбулися позитивні зміни у галузі інформатизації та освоєння Інтернет.

З 2000 р. дистанційне навчання стає предметом державної політики в Україні. Розробляються теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційної освіти українськими вченими: В.Ю.Биковим, В.М.Кухаренком, В.В.Олійником, Ю.А.Пасічником, що покладені в основу нормативних документів з дистанційного навчання [1-3]. Проте спостерігається деяка розбіжність авторів видань різних років з вживання термінології, її розкриття та обґрунтування основних положень дистанційного навчання. Наприклад, «під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалі-

зованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [6].

Дистанційне навчання – універсальна, синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, на основі якої створюються умови для тих, хто навчається щодо вільного вибору навчальних дисциплін, викладацького складу; ця форма освіти адаптивна щодо базового рівня знань і конкретних цілей навчання тих, хто навчається.

Дистанційне навчання – це технологія, що ґрунтується на принципах відкритої освіти, в якій широко використовуються комп'ютерні навчальні програми різного призначення...[1].

Що ж слід розуміти під дистанційним навчанням?

Зіставляючи дані статей, можна дійти висновку що дистанційне навчання – це нова, специфічна форма навчання, дещо відмінна від звичних форм очного або заочного навчання. Вона передбачає інші засоби, методи, організаційні форми навчання, іншу форму взаємодії вчителя та учнів, учнів між собою. Разом з тим як будь-яка форма навчання, будь-яка система навчання, вона має той же компонентний склад: цілі, зумовлені соціальним замовленням для всіх форм навчання; зміст, що відповідає навчальним програмам для конкретного типу навчального закладу; методи, організаційні форми, засоби навчання. Останні три компоненти у дистанційній формі навчання обумовлені специфікою використовуваної технологічної основи (наприклад, тільки комп'ютерних телекомунікацій, комп'ютерних телекомунікацій в комплексі з друкованими засобами, компакт-дисками, так званої кейс-технологією, тощо).

Не слід змішувати заочне і дистанційне навчання. Їх головна відмінність у тому, що при дистанційному навчанні забезпечується систематична і ефективна інтерактивність. Дистанційне навчання будується у відповідності з тими ж цілями і змістом, що і очне навчання, але форми подачі матеріалу і форми взаємодії вчителя та учнів і учнів між собою різні. Дидактичні принципи організації дистанційного навчання (принципи науковості, системності та систематичності, активності, принципи розвивального навчання, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання та ін.) ті ж, що й в очному навчанні, але відмінна їх реалізація, яка обумовлена специфікою нової форми навчання, можливостями інформаційної середовища Інтернет, її послугами.

Таким чином, з одного боку, дистанційне навчання слід розглядати у системі вищої освіти, припускаючи при цьому спадкоємність окремих її ланок. З іншого, дистанційне навчання необхідно розрізняти як систему і як процес. Як і в інших формах навчання, дистанційне навчання передбачає

теоретичне осмислення етапу педагогічного проектування, її змістовної та педагогічної (у плані педагогічних технологій, методів, форм навчання) складових. Завданнями етапу педагогічного проектування є: створення електронних курсів, електронних підручників, комплексів засобів навчання, розробка педагогічних технологій організації процесу навчання в мережах.

Як відзначають автори статей, безперечними перевагами дистанційного навчання є: 1. Більш висока ефективність професійної підготовки у порівнянні із заочною формою навчання при більш низькій вартості освітніх послуг. 2. Доступність освітніх масивів, можливість постачання інформації споживачу за допомогою інтерактивних Web – каналів та інше. 3. Більш комфортні емоційно-психологічні умови самовираження особистості, зняття психологічних бар'єрів та проблем міжособистісного спілкування. 4. Скорочення термінів навчання. 5. Можливість паралельного навчання в іншому вузі. 6. Незалежність студента від географічного розташування навчального закладу та ін.

Експерименти підтвердили, що якість і структура навчальних курсів, так само як і якість викладання при дистанційному навчанні часто набагато краще, ніж при традиційних формах навчання. Нові електронні технології можуть не тільки забезпечити активне залучення учнів у навчальний процес, але і дозволяють керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, руху, образу і тексту створює нову надзвичайно багату за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якої збільшиться і ступінь залучення учнів у процес навчання. Інтерактивні можливості, що використовуються в системі дистанційного навчання програм і систем доставки інформації, дозволяють налагодити і, навіть, стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку викладача і студента, що є неможливим у більшості традиційних форм навчання. Сучасні комп'ютерні телекомунікації здатні забезпечити передачу знань та доступ до різноманітної навчальної інформації нарівні, а іноді і набагато ефективніше, ніж традиційні засоби навчання.

Але постає запитання: чому при таких перевагах дистанційного навчання українські вищі неохоче запроваджують цю форму освіти. Відповідь криється у недосконалому нормативно-правовому забезпеченні дистанційного навчання.

Впровадження та розвиток дистанційного навчання вищої школи сьогодні базується на такій правовій документації: 1. Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні від 20 грудня 2000 р.; 2. Про створення Українського центру дистанційної освіти: наказ МОН України від 07.07.2000 р. №293; 3. Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні: Рішення Колегії МОН

України від 23 червня 2005 р.; 4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: наказ МОН України від 21.01.2004 р. №40; 5. Положенні про Реєстр комп'ютерних програм: наказ МОН України від 29.11.2004 р. №888; 6. Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки: наказ МОН України від 26.04.2004 р. №335.

Відповідно з останнім наказом дорадчим органом при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України, який забезпечує координацію робіт з формування і реалізації державної політики щодо розвитку системи дистанційної освіти, є Координаційна рада. І саме комісії при Координаційній раді повинні вирішувати питання нормативно-правового забезпечення дистанційної освіти вищої школи.

Також, у наказі зазначено, що дистанційна форма навчання базується на державних Стандартах вищої, професійно-технічної та загальної середньої освіти і технологіях дистанційного навчання. А стандарти та технології дистанційного навчання та рекомендації щодо їх впровадження розробляються комісією при Координаційній раді з питань системотехнічного забезпечення та стандартизації дистанційного навчання. Для затвердження окремих курсів з елементами дистанційних технологій необхідно обов'язкове їх включення до банку атестованих дистанційних курсів та попереднє проходження обов'язкової процедури атестації у порядку, що визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Таким чином, йдеться про навчання з елементами дистанційних технологій, а не виключно дистанційна форма навчання замість традиційної.

Існують окремі вимоги до професорсько-викладацького складу, який бере участь у забезпеченні освітнього процесу з елементами дистанційних технологій. Так, працівники вищих навчальних закладів, що забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання, повинні мати необхідний кваліфікаційний рівень з технологій дистанційного навчання та відповідні документи, які це підтверджують [6].

У зв'язку з вищевикладеним виникають серйозні питання стосовно легітимності документів, виданих студентам та слухачам, які займалися за дистанційними курсами, що не пройшли процедуру атестації і не затверджені комісіями при Координаційній раді, а також, якщо навчальний заклад не має фахівців з необхідним кваліфікаційним рівнем за технологіями дистанційного навчання.

Тому сучасний стан вимагає відповідей і на такі запитання: як розраховувати педагогічне навантаження фахівців, які забезпечують дистанційний навчальний процес, оскільки жодних норм розрахунку робочого часу для такої форми навчання не розроблено і не затверджено [7].

Сьогодні в Україні відсутні ліцензійні вимоги до професорсько-викладацького складу, матеріально-технічної бази, методичного забезпечення та ін. за дистанційним навчанням. Відсутні положення про електронний деканат, електронний журнал, електронний підпис.

Якою має бути структура, вимоги, методологія навчально-методичних комплексів, що створюються викладачами-тьютерами у вузах та їх сертифікація.

Яким має бути документальне оформлення різних видів робіт та форм контролю під час дистанційного навчання. І таких питань виникає безліч.

Відповіді на ці та інші запитання має дати Координаційна рада МОН молодьспорту разом з керівниками тих вишів, які працюють за дистанційною формою навчання тривалий час.

Висновок:

Говорячи про дистанційну форму освіти, слід говорити про створення єдиного інформаційно-освітнього простору, куди необхідно включити всілякі електронні джерела інформації (включаючи мережеві): віртуальні бібліотеки, бази даних, консультаційні служби, електронні навчальні посібники пр. Коли мова йде про дистанційне навчання, то змінюється функція викладача, який виступає у ролі викладача-тьютера (куратор + викладач + консультант + тренер = тьютер). Потрібна кваліфікована підготовка та перепідготовка таких спеціалістів. Необхідно додатково прийняти низку нормативно-правових документів, які б чітко прописували методику використання дистанційних освітніх технологій, ліцензійні вимоги та інше.

Література:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія – К.: Атіка, 2009. – 684 с.
2. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: умови застосування: дистанційний курс: навч.посіб. – Х.: НТУ «ХПІ», Торсінг, 2002. – 320 с.
3. Олійник В.В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: стислий аналітичний огляд. – К.: ЦППО АПН України, 2001. – 54 с.
4. Окоlessов О. П. Системний підхід до побудови електронного курсу для дистанційного навчання // Педагогіка. -1999. – № 6. -С. 50-56.
5. Полат Е. С. Петров А.Є. Дистанційне навчання: яким йому бути? // Педагогіка. – 1999. – № 7. -С. 29-34.
6. Положення про дистанційне навчання: наказ МОН України від 21.01.2004 р. №40.
7. Історія становлення ДО в Україні. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/Ukraine>.

Галина Корчова, к. пед. наук.

РОЗКОПКИ БАТУРИНА

Починаючи з 2001 р. археологи з України та Канади разом з істориками проводять широкомасштабні розкопки Батурина – столиці гетьманської держави у XVII-XVIII ст. Проект фінансово підтримують Канадський інститут українських студій (КИУС) та Наукове товариство ім. Шевченка в Америці. Батуринською археологічною експедицією керує завідуючий відділом археології та історії України Чернігівського університету д-р Володимир Коваленко, патронат в дослідженнях від імени діаспори здійснює візит-професор Торонтонського університету Володимир Мезенцев.

У XVII – на початку XVIII ст. Батурин був одним з провідних і динамічно зростаючих українських міст та головною резиденцією видатного гетьмана Івана Мазепи (1687-1708 рр.). За його правління Батурин досяг найвищого економічного та культурного розвитку і набув великого політичного та військово-стратегічного значення. Тут формувались органи української державности та козацько-старшинська еліта і зростала її національна свідомість. В добре укріпленій столиці зосереджувались державні кошти, потужний гарматний та інші арсенали гетьманів, велось інтенсивне міське будівництво, процвітали освіта, наука, інтелектуальне і духовне життя. Населення міста та його околиць досягало біля 20 тисяч мешканців.

Як відомо, під час повстання гетьмана Мазепи проти російського панування на Україні 2 листопада 1708 р. царська армія за наказом Петра I дощенту зруйнувала Батурин і масово винищила його населення. Місто стояло спустошене і в руїнах близько 40 років. Воно відродилось на короткий час як столиця останнього гетьмана Кирила Розумовського (1750–1764 рр.). Але після скасування царським урядом гетьманської держави у 1764 р. та особливо після смерті Розумовського 1803 р. Батурин поступово занепав і перетворився на містечко чи селище у XX ст.

На терені колишньої фортеці міста вдалось розкопати 47 поховань мешканців XVII–XIX ст. Натепер там знайдено і досліджено 58 поховань та місць з непохованими людськими рештками Мазепиною часу. Більшість з виявлених – 22 кістяки старших чоловіків, жінок і дітей – пов'язуються археологами з жертвами російської навали. Деякі поховані мають ознаки насильницької смерті: розтрощені, розсічені чи прострілені черепи та відрубані кістки тощо. Два кістяки знайдено серед решток спалених дерев'яних жител та один – на розвалі стін гетьманського палацу. Людські кістки виявили також на дні давнього колодязя, розкопаного на території цитаделі.

Монументальні палаци і церкви Батурина, як і майже вся міська забудова XVII – початку XVIII ст., були пограбовані та розорені царськими військами у

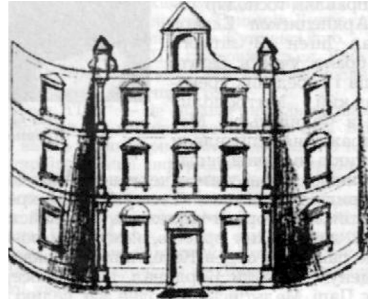

1708 р. Експедиція продовжила планомірні розкопки залишків центрального муrowаного гетьманського палацу 1670–1680 рр. в цитаделі та замиської садиби Мазепи в околиці Гончарівки 1700–1703 рр. У Національному музеї Швеції у Стокгольмі зберігся унікальний малюнок цього Мазепинського палацу під Батурином 1744 р. Його аналіз разом з результатами археологічних дослідів цегляних фундаментів палацу свідчить, що він мав три поверхи, мансарду, великий підвал та архітектуру з ошатним декором фасаду в стилі західноєвропейського бароко. Так замиська вілла Мазепи на Гончарівці є найстарішою відомою світською спорудою нового типу на Лівобережній Україні, яку гетьман збудував на зразок тогочасних аристократичних мансіонів Заходу.

Прикладом традиційних кам'яниць козацької старшини в стилі українського бароко, які походять від народної житлової архітектури, є одноповерховий будинок генерального судді Василя Кочубея. Це єдина споруда гетьманської столиці, яка пережила погром 1708 р і збереглась донині. В межах валів фортеці відкрили залишки великого зерносховища кінця XVII – початку XVIII ст. Там розкопали 10 ям, де зберігались запаси зерна (збіжжя), вірогідно, для гарнізону і мешканців міста на випадок облоги. Історичні джерела («Історія русів») також згадують „сховище великих запасів» та „магазини з запасами» в Батуринській фортеці, що були пограбовані і спалені, під час її розгрому. Відкрили також підмурки цегляної світської двокімнатної будівлі XIX ст. поруч з місцем, де стояв собор св. Покрови. Його також спорудив останній гетьман 1789 р. за проектом відомого італійського архітекта Джакомо Кваренджі. Цей видатний храм в стилі класицизму було розібрано під час сталінських гонінь на церкву. Розкопана споруда могла бути залишками парафіяльної школи чи хати настоятеля собору.

Серед цікавих археологічних знахідок польські та російські срібні та мідні монети, нашиті хрести з цих металів XVII-XVIII ст., унікальні зразки керамічних кахлів, що прикрашали печі та каміни в гетьманських палатах та житлах заможної козацької старшини.

Таким чином Батуринська експедиція дала цінні археологічні матеріали про розвиток цієї гетьманської столиці, особливо в час її золотой доби під проводом Івана Мазепи. Розкопки також дали нові свідчення тотального знищення цього міста російськими наїзниками у 1708 р. Експедиція має наміри продовження дослідження в наступні роки.

*Мазепинський палац
за рисунком з архіву Стокгольма*

Володимир Мезенцев

ЧИ КИЇВ – СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ?

Діаметральні означення нашої столиці Києва, винесені в заголовок, покищо тримаються гачком знака запитання. Але вибори останнього київського мера показали, в який бік дрейфує столиця. Адже за роки нашої державності Київ так і не став справжньою столицею України, адже місце постою керманичів держави – це ще не столиця. Як осідок верховної адміністрації й культурний центр столицятакож має генеруватиструми державництва, що особливо важливо в країні постколоніальній, а саме такою і є Україна. Насправді ж Київ начебже окупований Росією. Таке становище створене самими ж киянами. Не малоросами Петром Симоненком чи Віктором Януковичем, хоча вони й неперевершені в своєму огидному сервілізмі. Кияни не обрали національно свідомого мера в столиці тому, що почуваються не киянами, а „кієвлянами», хоча ніхто не говорить про це відверто. Натомість в ЗМІ мусуються якісь „підкилимні» версії, протистояння „кланів», вплив піар-технологій, вплив „гречки» на результати виборів, але про совково-проросійську сутність „кієвлян» – ні слова, ніби це голосували мешканці якогось Петропавловська-на-Камчатці чи Вологди, а не Києва. Якби не булималоросами і совками, то прах Патріарха УПЦ Київського Патріархату Володимира таки перенесли б у Софію Київську.

Один з діячів й пропагувачів українського державництва в 1917 році казав: „...наші самостійники можуть налякати тільки Київську Городську Думу та „Київську Мысль» (Андр. Ніковський). І досі прихильники „розважливості й поступовості» не розуміють, що діють хибно, тому й пам'ятники катам нашого народу не демонтовані, вулиці носять назви комуністичних діячів або подій. Трагування II Світової війни, нинішнє придушення національно-визвольного руху в Чечні – все сприймається „через московську оптику». З „кієвлянами» солідарний і Президент, який „не знає, до якої церкви їхати на Різдво й Паску» („День», 09.08.06 р.). Але до приїзду Патріарха РПЦ Алексія II на святкування 1020-ої річниці Хрещення Київської Русі кияни вчасно „прикрасили своє місто біг-бордами з написами: „Українська земля вітає свого патріарха!» І ще й похваляються своїми „малоросійством»: „Мы – такие, какими вы (українофоби; російські шовіністи; комуністи; новітні „глобалісти» і ін. – Л.В.) нас представляете. Мы, действительно, не способны к государственному строительству и государственному управлению, мы – ле-нивы, тупы и морально склонны к предательству. И мы заслуживаем того, чтобы быть уничтоженными». (Олексій Шевченко, „Кризисная» мифология», „День», 09.08.06 р.).

Хотілось би помилятися в усіх цих міркуваннях, але, кажучи словами Винниченка, „з одчаєм, люттю і сміхом» сприймається, даруйте, вся ця брехня й дезінформація з метою наведення громадської думки, нібито у нас є якийсь позитивний поступ. Якщо є, то тільки не в столиці, в якій вже і назви установ і закладів написані іноземною мовою.

...Якщо нічого не зміниться, то думка великого філософа XX століття Хосе Ортеги-і-Гассета щодо „другосортних мешканців, котрі незаконно володіють казковим містом і тільки підкреслюють його велич своєю ницістю» – стосовно Києва стане трагічною дійсністю...

**Леонід Волошин,
передруковано з газети
«Літературна Україна»**

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ ПРО УКРАЇНУ

“Величезна вартова башта нашої національності” (Борис Грінченко), Куліш від романтичної пори свого „бурі й натиску” 40-х років XIX ст. мав ключовим пунктом світосприймання і творчості – Україну. Невтомно працював над пробудженням суспільної і національної свідомості України, витворював разом із Т.Шевченком і по його смерті підстави для духового відродження рідного народу, насамперед усвідомлення національної окремішності України, її величі. Романом „Чорна рада”, згідно авторського визнання з епілогу, доводив: Україна зовсім не була „политическим ничтожеством” до Переяславської ради. На протигагу російській імперській концепції Москви як „третього Риму” (а четвертому. мовляв, не бувати) Панько Олелькович протиставив українську візіонерську й націєтворчу концепцію Києва як „другого Єрусалиму”. Письменник бачив своєю місією здвигнути націю, піднімав її з занепаду, впродовж піввіку був центром громадсько-культурного життя всієї України.

Україна в її історії, словесності народу, етнографії стала в осередді думок і замірів молодого адепта романтичного руху. Ставши одним із кирило-мефодіївських “апостолів народної свободи”, разом із іншими прагнув, за його словами з “Історичного оповідання”, повернути духовну велич колись славної батьківщини, видвигнути українців із темряви, ввести до спілки вільних і рівних слов’янських народів. Тому не сприймав утрати українцями національної ідентичності, був проти їх розчинення в російстві. Уже на допитах у казематах III відділу жандарми, відчувши провідну його ідею України, інкримінували надзвичайні думки про її важливість, буцімто вигадану Кулішем, “неблагонадійний” визвольний дух його “Повести об украинском народе”. Проте й на засланні не полишив розмислів про історичну долю України, створивши роман “Алексей Однорог”. Упродовж 1856-1857 рр. у Петербурзі двома томами вийшли “Записки о Южной Руси”. Цей історіографічний, етнологічний і літературний збірник оприлюднив багатоцінні пам’ятки “духу народного”, “матеріали великої наукової вартості” (Микола Сумцов), заклав наукові основи України студіювання національного характеру.

Перебування в Галичині наприкінці 50-х і вдруге на початку 60-х рр. мали наслідком те, що Куліш надовго став, згідно Франка, “головним двигачем” українства західних земель. Це буди початки ставлення “української справи на всю її широту” (Михайло Драгоманов). А з заснуванням 1861 р.

першого загальноукраїнського часопису “Основа”, Куліш, будучи його душею, друкував тут свої вірші й історичні нариси, полемізував із тими, що вважали українську культуру провінційною частиною культури Росії чи Польщі. В “Листах з хутора” по мандрах Європою та роздумах про рідний простолюд Куліш протиставив скарб народної традиції і світ села урбаністичній псевдоцивілізації.

Перший поетичний твір письменника, поема-хроніка “Україна” – епопея, що обійняла минулу славу вітчизни від Володимира Святого до Богдана Хмельницького. В ній сполучено думи кобзарів про козацтво та власні “старії словеси” в стилі “Слова о полку Ігоревім”, народної творчості й літописному тоні “Історії Русів”. Намір “висловити життя” рідного народу в його історичному побутуванні на власній землі, у тріумфах та в трагічних жертвах, завданих ворогами, зумовив пієтетне звучання відгуку Куліша про українців у плані порівняння з іншою славетною цивілізацією Європи: “не було в світі люду одважнішого і славішого над Греків і Козаків; нема ні в кого і пісень луччих, як у Греків та Козаків”.

Збірка “Досвітки” (1862) з провідним мотивом “*боротьби українського народу проти чужоземного поневолення*”¹¹ має тему України за серцевинну. Від „Заспіву” побудована на глибоких контрастах, ця тема показова у медитації “Народна слава” втіленою ідеєю слави “мого роду” на землі від “Лиману до Єсмані” жовтіє пшениця та чорніють могили. Присутній тут образ козацьких могил виступив уже як уцілілий символ слави прадідів у поемах „Солониця” та „Кумейки”, назви яких нагадують про битви – свідчення нескореності козацького народу і духу України. Автор наділив своєю симпатією у поемі “Солониця” “наливайківців, молодих орлят”. Саме вони, а не “лейстровики-недоляшки”, на його погляд, – вірні діти “України рідної”. Молодим нащадкам народної слави і спадкоємцям величі нескореної вітчизни адресований моральний імператив поета, адресований і всім сучасникам: “Ой рятуйте-визволяйте” Україну!

Її минуле Куліш розкрив як у героїці козацтва (а козаччина, на переконання поета і вченого, зроджувала твердих духом людей) так і в трагічних сторінках – зради, поразки. “Кумейки”, наприклад, висвітлили художнім словом і причини повстання на чолі з Павлюком, і розмах руху як доказ тільки до часу прихованої сили України (“Розлетілось по Вкраїні безхатнє птаство” – “Затрусилось по будинках Вельможнее панство”), і “тяжку наругу” наших предків від ляхів на Росаві й у Варшаві:

1 Нахлік Євген. Пантелеймон Куліш. – К., 1989. – С.19.

“Розійшлися по Україні Каліки безрукі”.. Та ще важливішим за таку криваву долю та вписану кров’ю в історію свою правду є усвідомлення того (як Божої волі), що долі й величі України призначено рости “в боях кривавих”...

Ще в монолозі “Гульвіса” живе в ліриці “Досвіток” патріотичний мотив слави предків із Січі, скоригований по-своєму вже “Дунайською думою”. Тут погляд на національну історію підпорядкований концепції змагання анархії й порядку, руїнництва і культурництва. Розкішним садом рясним у малюванні Куліша була Україна середніх віків, коли тодішня національна еліта, “панове великого роду” “каштеляни та княжата, дуки, воєводи” залюднили прикордоння з татарами, впорядкували городи і села. Як бачимо, творцями духовної величі батьківщини, ініціаторами і патронами її культурного зростання виступають у поета аристократи давніх родів, а саме поняття аристократизму пов’язане з працею на благо всіх людей. Та процвітання багатой і веселої України-„раю” в малюванні Куліша почали підважувати не тільки зовнішні вороги, а й своя “голоота п’яна” й темна: бурлаки, винники, дейнеки, втікачі-„хлопи” з Великого Лугу, “сіромигайдамаки” і те козацтво, яке прагнуло в Чорне море “гуляти”. Шляхта ж, згідно суб’єктивної концепції Куліша в „Дунайській думі”, гарно захистивши Україну, протидіяла цим недалекоглядним (із огляду на тяжкі удари Оттоманської Порти у відповідь) намірам, як і намаганням черні зробити з України власну “любу здобич”.

Тема величі батьківщини набула в “Досвітках” трагедійного звучання у романтичному протиставленні „минуле – сучасне”. Так, “дума” “Старець” охарактеризувала Убогу Вдовицю Україну як землю повсюдного мороку і німоти забуття. Безвідрадний стан рідного краю, в якому “люди туманіють”, не дає спокою ліричному героєві й над берегами Італії (поезія “Lago Maggiore”), й він у байронічному настрої ладен загинути на чужині. Та попри все горе, давне і нове, розлите в ліриці Куліша, в ній панує-таки справжній культ України-святині, любов’ю до якої міряна й перспектива взаємин із милою (“Святиня”). Свій погляд на стан Матері, “надії єдиної”, висловлено по-козацьки енергійно: “Годі, браття, сумувати: Ще не вмерла наша Мати!” (“З того світу”).

Розлога поема “Настуся” з доби 1648 р. розкрила тривкі підвалини слави України піднесенням національної традиції, усталеного побутово-звичаєвого укладу життя українців старшинських родів, кордоцентричністю вдач героїв – “голубиної” родинної вдачі дівчини-козачки та невpokійного

характеру лицаря-козака, – того самого Морозенка, за яким Україна ще не плакала в рік виступу Хмельницького. В історичній ретроспективі твору багато важать гордості за всесвітню велич “козацької хати”-України, яку добре знали турки й німці від часів “короля Степана” (Баторія). Емблемами слави виступають у поемі козацькі звитяги від Кумейок до Жовтих Вод і Корсуня, де завдяки мужнім “козачатам” помолодшала “старенька Козацькая мати”. Серед інших співзвуч двох поетичних голосів, Шевченка і Куліша, відзначимо плекання у творчості другого з першорядних поетів ідеї “сем’ї єдиної”, намір утішити “Матір безталанну”. Україна є великим колом авторової уваги і в поемі “Великі проводи” з тієї ж доби 1648 р. Ідеальний її герой-„культурник” Голка (на думку Дм.Дорошенка, його прототипом був Юрій Немирич), вірний західним гуманістичним ідеям й у час виборювання волі Вкраїні, – живе втілення важливої передумови повернення вітчизні величі та слави, а саме консолідації думи і волі українців, об’єднання великою їх метою визволення – всіх “убогих і усіх заможних”. Задля цього й “вилинули” на Вкраїну ті благородні “сизі орли”, які й “оживили-воскресли Козацькую силу” під Корсунем, виступив сам Богдан, гукнувши на всю Україну так, що аж загули хлібороби, “як весняні бджоли”. Свої історико-філософські побудови Куліш підпорядкував ідеї міжстанового братерства і патріотизму (Вкраїна “всіх нас одна мати”), підпорядкував мрії про “загальну рівність, про однакове всім право” (Сергій Єфремов) як запоруки прогресу вітчизни.

Її велич, нівечену “загребушим з Москви” (“До братів на Вкраїну”), Куліш пов’язує з відданістю високим етичним ідеям християнства. Наприклад, назване послання пропонує не сумувати за загарбаним сусідами з рідної хати, а по-євангельськи “покарати” ворога новим хлібом-сіллям, ширенням рідних духа і слова по всій Україні. В адресації “Варфоломієві Шевченкові”, як перед тим у другій частині “Дунайської думи”, звучить щире авторське сподівання: знов Україна садом процвіте, не для хижацтва – для своїх дітей, і вже більше не повиватиме смуток соборні землі від Дунаю по Кубань.

Навіть критично-памфлетне начало збірки “Хуторна поезія” підпорядковане провідному характеру національно-культурницького маніфесту, що окреслював шляхи відродження України. Головним символом медитації “До кобзи” стає цей славнозвісний інструмент, народний і самого поета, який не даватиме заснути українцям у полярну ніч царату, скликатиме до купи рідну “сем’ю”. Живе в вірші дух весни – пори, коли, як пророче прозирнув Куліш у події 1917 р., “з мертвих воскресне Вкраїна”. Наголосивши зв’язок співця-

пророка (по смерті Шевченка Куліш не без підстав перебрав цю функцію на себе) з рідним краєм, поет підніс вагу “рідного слова” як виразу “Божої правди” (колись “судити Україну Рідне слово буде”).

Велич його призначення – й у просвіченні незрячих, охороні “предковичних пам’яток святині”-батьківщини, навіть у єдиноможливому через рідне слово рятунку України і світу від московського “Батия нового”. Святим і пророчим у цьому зв’язку визнав Куліш – Шевченкове слово. Як прекрасно сказано від імені Кобзаря в “Оді з Тарасової гори”, „Я ваш кобзар, поет, пророк ясновидющий! Я вічний образ ваш, я дух ваш невмирущий, Ковчег народности, священний стяг свободи, Що вас водитиме у всі грядущі роди”. Силу ж свого “немудрого слова” Куліш убачав у правді, за яку витерпів немало, та віри не позбувся: “Воскреснеш, Нене, встанеш з домовини”, і “розіллється слава України По всій вселенній, од краю до краю”.

На заваді ж цьому стоїть, згідно національного критицизму мислителя, “гноїще пороків українських”. Гнівний архистратиг Пантелеймон словесно бичував: міжусобне ворогування “рідних братів”; “перелюбки панів з Литвою та з Ляхами”; лихоїмство владик та приноси їм “диких розбишак” „з пожарів”; “лицемірство темне”охлократичної черні. Ці закиди, що визріли в автора внаслідок джерелознавчої праці, не позбавлені певного історичного ґрунту, хоча не обійшлося тут без прикрої тенденційності в переоцінках кобзарів і козацтва.

Безпристрасне виваження вибухових “емоцій” й історичних “рацій” автора чи не найгострішого звертання “До рідного народу...” все ж дозволяє потлумачити цей етнодидактичний монолог-напучування як вияв надмірної і ще не задоволеної любові до України і свого народу. Куліш третиною послання опоетизував “єдиний скарб” рідної мови як “голос луччих предків з домовини, Тих душ святих, що марно погубили У злигоднях Великої Руїни”, підніс значущість вершинних набутків культури, що є шляхом у пустелі та дзеркалом всесвітнім для кожного народу. Звідціля простелилася в Куліша очевидна констатація: українці, обікрадені “великим добродієм” у давнішій частині їх історичної культурної спадщини, масово зрусифіковані (“з рідним словом тулишся мов злодій”), цим ізведені до статусу “азіата мізерного”. Патріот, він понад усе хоче бачити Україну в сім’ї культурних держав Європи, тому не цінує козацтва як “розбишак великих” (ця неузгодженість Куліша, гостро скритикована в числі інших молодим Франком, може бути пояснена таким чином: Куліш, як і Драгоманов, розрізняв плідні вартості козацтва та шкідливі для нащадків хиби).

Звертання до українського народу “Псалтирна псальма” ще перед „Прологом” до поеми „Мойсей” Івана Франка гірко ствердила: “Їдять тебе твої сусіди мовчки і за твоє невольництво не платять”. Лірик закликав українців подумати про долю правнуків, пригнати рідні славу і велич: “зорім очима поле, Нехай на нім не корениться горе. Ми думками те поле заволочим, Од Вісли до Кубані слізьми змочим...”

Остання збірка Куліша “Дзвін” скомпонована, зокрема, під гаслом спасенності культури, поглибила вираз історичних поглядів автора. Його засадничий вірш “Національний ідеал” сформулював висловлену ще 1892 р. у листі до М.Карачевської-Вовківни концепцію Київської Русі в найширших її кордонах як величній давньоукраїнській спадщини (“Моє он патріотство починається з Олега й Святослава, захоплює кляземщину й московщину з новгородчиною”, зрікається монгольського ярма і впливів Польщі, опановує Крим, поновлює “старорущину” Боянів “на звалищах кобзарських дум і живого слова народного”¹²). Куліш одним із перших вважав Київську Русь державою саме українського народу, навіть основою свободи всіх слов’ян. До цих думок у вірші додано рядки (майже без літературних прикрас) про той животворний дух Русі України, що свого часу “Ляхву одвадив од латини” і привабив до “польщизни”, вказав живу мову ще перед Пушкіном і Москві, відучуючи її, статарену, од “нагинання спини”. В заключній же частині “Національного Ідеалу” історичний факт тяжіння до Києва народів “многих Од Волхова, Карпат, Тмуторокані, Волги” став наріжним каменем для ідеї великої імперії, у якій “без єзуїта Лях, Москаль без бюрократа Зустріне серед нас приятеля і брата”. Пізніша концепція “двоєдиної Русі” передбачала духовний провід України над Росією (отже, й політичний)! За сучасних же поетові обставин, коли й “тума-Москва рече, що ти хахол”, Куліш убачає вихід в “паланні нашого староруського духу”, що поверне і силу, і славу, в воскресіння “своєї Владимирії”.

Є в “Дзвоні” й низка текстів іншого плану, з яких Україна розкривається красою Підгір’я, покликаною поновити славу предків (“З Підгір’я”); теплою й осяйністю “козацької хати” при Дунаю; розкішню степів і “гаїв співучих”, порогів ревучих, срібною чистотою мови, голосної в піснях (“На чужій чужині”); хутірською ідилією (“Вітаю глуш твою, куточку мій затишний...”). Згармонізований на хуторі дух звіщав процвітання рідної землі Боянами-орлами, учительно й дотепер актуально закликав рятувати націю через її рідне дзвінке слово:

2 Вибрані листи Пантелеймона Куліша. – Нью-Йорк–Торонто, 1984. – С.266-267.

*Отечество ж собі ґрунтуймо в ріднім слові:
Воно, одно воно від пагуби втече,
Піддержить націю на предківській основі, –
Хитатимуть її політики вотще;
Переживе воно дурне вбивання мови,
Народам і вікам всю правду прорече...
(“До Марусі В***”).*

Доробок у жанрі поеми показує: “пізній” Куліш глибоко задумувався над історичним минулим і його результативністю для сучасного України. Про це мова в ліричному відступі “Пісні первої” “староруської поеми” “Куліш у пеклі”, де “Русь Древня” названа нашим коренем і началом, рідна ж Україна – єдиною колискою мови. Поставши ще за “Кия Киянина” (така смілива тоді теза – справжній виклик офіційній історіографії), давня Україна була “архистратигом християн”, коли давала відсіч Коб’якам.

Особливо багата на національно вагомі розмисли поема “Маруся Богуславка” (1899). Через спогад старих козарлюг тут створено один із найпоетичніших образів України (другий розділ “Пісні сьомої”), заснований на ліризації гідронімів від Росі до Дону. Наклало на зображуване свій відбиток туркофільство автора, який і саму Марусю Богуславку побачив як свого роду сполучну ланку, покликану з’єднати Туреччину й Україну задля процвітання другої. “Богуславка” багата на правду історичного життя. Так, у долі героїні, яка втілює найбільший, за Кулішем, скарб України – “вінець краси” її дівчат і жінок, відбилася не лише “біографія” Марусі з народної думи, а й перекази про українок-дружин султанів Роксолану й Міліклію. Поема, котра вивершена провіщенням Марусиного неодмінного входження в піснетворчість України, глибокосутня в художніх коментарях-поясненнях. На думку автора, недолю України спричинила міжетнічна та конфесійна ворожнеча, брак милосердя й любові у взаєминах. Узагалі варто поціновувати “Марусю Богуславку” не за мірками твору власне історичного, а як індивідуальну сповідь гуманіста перед образом синтезованого з усіх вір Бога.

Додає дещо до розуміння національних переконань автора і характеризування давньої України дуєт останніх поем, узагалі проза і драматургія письменника. Поема “Сторчак і Сторчачиха” (дія віднесена в 1625 р.) ясує обставини життя шляхтича-козака й доматора-гречкосія за “госпо-

дарного” для України часу “По першій Січовій незабутній руїні”, продовжує коло улюблених ідей (культ в українців “хорошого чесного роду”), являє красу народного слівця (“кукібниця в роботі”) й афористичності (“чернець іпаками живе, козак – мечем”). “Грицько Сковорода” у вимірі теми привертає увагу передовсім екскурсом в домонгольську історію Древньої Русі. Давно тоді, “як ще не знали У нас нічого про Москву”, славні князі й дружини воювали “дич-степовиків”. Наступні крутозлами історії України, за Кулішем, є похідними від успадкування козаком духа, покинутого татариним. Сам же Сковорода поданий як “ума і серця України передовик-репрезентант”, її слава. У зв’язку з реаліями життя Гетьманщини і Слобожанщини ХУІІІ ст. витворено образ “полуаскета” і “стоїка строгого”, який цурався “висот земних” і наділених статками та посадами. Цікаво, що, пишучи про того, хто жив в “храму духовної свободи” і серед “хуторної простоти”, “блищав умом” між “письмаками, ба й попами”, Куліш до певної міри мав на увазі себе самого. Українську національно-історичну свідомість прищеплювала також вертепна “Іродова морока”, що показує перемогу української Правди і Козака-Гайдамака-Невмирака над Іродом (цар) і російською Кривдою, тріумф нашого народу за сприяння небесних сил.

Тож Кулішева думка про духовну велич і славу України перейнята науково-достовірним підкресленням її “давнєзності”, високих душевних цнот українців – еліти і простолюття, безцінності її мови, високих поезії й пісні. При всьому суб’єктивізмі концепцій козацтва, стосунків із Росією і Польщею тощо творча спадщина письменника щедро на доглибні думки патріота й історіософа, остороги перед втратою національних величчів, вдачі, слави. Титан праці й критично мисляча людина, він визнав богоданну благословенність України, високості її історично-культурної традиції, але й полишив гірко справедливі слова про дикість “нашої сторони, що та пуща віковична”, сліпих нетямних вождів нації, яка налічує “півтора чоловіка”, і “ті живуть у незгоді”, – кресленики напряду праці всього українства на майбутнє.

Погребенник В.Ф., академік.

1 Бойко-Блохин Юрій. Великий клясик української літератури П.О.Куліш. – Мюнхен-Чернівці, 1997. – С. 19.

НАЦІОНАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНА СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЇ ЖУРНАЛІСТА

Наше покоління є свідком, як завдяки новим технічним досягненням швидко перебудовуються засоби масової інформації, триває переосмислення їхньої мети і завдань, змінюються творчі прийоми, стиль і технологія журналістської праці, яскравіше виокремлюються особистісні пріоритети і «Я-концепція» журналістів. У цьому контексті важливо вести мову про роль, особливості функціонування засобів масової інформації в суспільному житті України. Адже «суспільство – це не одна партія, народ – це не один клас чи окремий суспільний прошарок. Серцевиною народу є корінна, титульна нація, яка становить фундамент держави, – наголошує професор В. О. Карпенко. – Тому інтереси суспільства, інтереси народу, себто національно-державні інтереси мають ставитися вище від інтересів окремого класу чи окремої, хай і найчисленнішої, партії [1, с. 133-134]. З цього, власне, і повинні виходити журналісти, виконуючи свої соціальні функції на базі національно-державної, громадянської позиції, свободи і відповідальності за писемне, усне слово і зображення на телеекрані. Бо «немає інтересів вищих за національні. Вони вершина, вищої від якої нема» [2, с. 110], – підкреслює Левко Лук'яненко, який 27 років відсидів у концтаборах комуністичного тоталітарного режиму.

У зв'язку з тим, що український історичний простір, вітчизняна історія є для українців надзвичайно важливим «полем битви» за свою автентичність, самобутність, національну ідентичність, покликання журналістів активно сприяти історіософському осмисленню сутності української нації, виявляти стрижневу лінію її історичного розвитку, відшукувати ланки зв'язку між давнім, сучасним і майбутнім. На жаль, досі в оцінці журналістами багатьох принципово важливих для усвідомлення історичних подій домінують підходи, що несумісні з процесами націє- та державотворення.

Тому удосконалення стандартів журналістської праці з урахуванням зростаючої духовно-соціальної ролі професії журналіста, пошук оптимального ступеня згоди в інформаційному полі, а відтак – і трансляція його у суспільний дискурс на базі україноцентричності, залишаються ключовими цілями у поступі до гармонійного та продуктивного спілкування. Тиражування професійними комунікаторами високоморальних фактів, подій, явищ лежить у площині професійної етики, національно-громадянської позиції журналіста і веде до усвідомлення громадянами суспільства переконань

щодо толерантності як основної цінності та засобу виживання у сучасному світі на основі розвитку та утвердження українських національних ідеалів. «Процес протистояння конфліктам, ворожості та несприйняття відмінного повинен поєднуватися з розбудовою молодої української державності, – стверджує науковець О. Ю. Сухомлин. – Це в свою чергу зумовлює гостру необхідність вироблення та впровадження чітких механізмів подолання міжкультурних зіткнень на базі вираженого патріотизму та національної гідності, особливо – у сфері соціальних комунікацій» [3, с. 1].

Правдиве журналістське осмислення українського минулого і сучасного в усіх його трагічних колізіях є важливою передумовою утвердження здорового майбутнього української України. Українці не лише мають право, а й повинні в інтересах своїх і світової цивілізації націоналізувати свою відчужену історію. Головний редактор газети «День» наголошує, що повернення до справжньої історії може бути оздоровлюючим і для Росії, а для України – складним. Нашому суспільству належить узяти на себе відповідальність за державу з тисячолітньою історією, за історичну спадщину, що бере початок від Київської Русі. Доведеться покінчити з підсвідомим садомазохізмом: ніби Росія успадкувала всі типи державності, а Україна – всі види Руїни. Облишити одвічну звичку скаржитися й виправдовуватися [4, с. 11].

Історія України та Росії – це дві зовсім різні історії. Однак в російських ЗМІ поширюють неправдиву інформацію про минуле і сучасне України на власному, українському і світовому просторах, тобто формують антиукраїнські настрої не лише в Росії, а й у східних регіонах Української держави. Отже, українські журналісти повинні бути на боці українського суспільства. Оперуючи правдивою, об'єктивною інформацією, критично осмислюючи конкретні факти, події і явища, заохочувати те, що відповідає українським суспільним інтересам, сприяє порозумінню між близькими і далекими сусідами.

Морально-духовна спрямованість журналістської творчості залежить від особистості журналіста. Адже видатний вчений В. Бехтерев стверджував, що особистість є основою, на якій ґрунтується життя суспільства. Суспільство, на його думку, це як зібрання більше або менше діяльних взаємозв'язаних між собою особистостей задля здійснення спільних інтересів і прагнень. Таке зібрання В. Бехтерев назвав збірною, власне соборною особистістю, що об'єднана політичними, правовими, національними, суспільними, морально-духовними та іншими спільними інтересами. Серед інститутів, які покликані максимально сприяти формуванню дієвої соборної

української особистості є засоби масової інформації. Таку функцію успішно можуть виконувати національно свідомі журналісти. Для мене неприйнятним твердження Гліба Головченка, що «в умовах глобалізації, немає українських журналістів, російських журналістів або іспанських журналістів – є журналісти-професіонали та непрофесіонали» [5].

Вважаю, що журналістський професіоналізм поєднує в собі вміння володіти словом (засобом творення), національну свідомість, патріотизм, громадянську позицію, відповідальність за результати праці. Тому погоджуюся з Раїсою Юргель: журналіст живе в конкретній країні, й у нього має бути громадянська позиція, яка полягає у відповідальності перед громадянами своєї країни, щоб вони були всесторонньо й об'єктивно інформовані, й не мали хибних уявлень [5]. «Журналісти повинні керуватися поєднанням патріотизму, професійності, політичною далекоглядністю – усім тим, що формує не просто технологічну, а політичну платформу для професійної громадянсько-орієнтованої журналістики» [5], – наголошує Вадим Карасьов.

В кожній особистості за презумпцією її самоцінності та цінності для суспільства завжди знайдеться властивість, яка буде важливою, корисною для доброчинної діяльності. А це для журналістів передбачає цілеспрямований пошук і результативне знаходження особистісних духовно-національних цінностей, культуротворчих винятковостей у кожній людині, що є основою цілісної соборної особистості, толерантних принципів розвитку суспільства та функціонування засобів масової інформації, які є тонким інструментом формування індивідуальної та суспільної свідомості, вироблення морально-духовних засад україноцентричності задля утвердження соборної української України. «Звичайно ж, професія і характер праці журналіста вимагають, крім специфічних, ще й глибоких знань філософії, психології, логіки, економіки, політології та надто українознавства й української мови – не тільки як професійного інструментарію та будівельного матеріалу, але також як генетичного коду нації» [1, с. 135], – наголошує професор В. О. Карпенко.

Однак агресивний «русский мир» не відпускає Україну з російської ментально-просторової матриці, використовуючи різні методи і форми для нав'язування українцям особливої форми російської свідомості, до якої входять меншовартість, малоросійство, яничарство, манкурство, хахлуйство. Зовнішні та внутрішні недруги таємно і підступно, відверто і цинічно підрубують українське історичне коріння, основи мовно-національного виховання. Наприклад, у 2010-2011 роках під приводом оптимізації системи освіти

було закрито 83 українськомовні школи [6]. Протестами батьків і вчителів, критичними матеріалами у засобах масової інформації владні структури усіх рівнів зігнорували. Тим часом «у Донецькій області всього 13% шкіл з українською мовою навчання, у Луганській – 22%, у Криму – 1,3%, у Севастополі – 0,3%», – пояснив з парламентської трибуни народний депутат України Андрій Парубій, який вніс законопроект про введення мораторію до 2017 р. на закриття загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання в регіонах, де такі навчальні заклади становлять менше, ніж половину від їхньої загальної кількості. За цей законопроект проголосувало лише 66 з 322 зареєстрованих у сесійній залі депутатів.

Більшість засобів масової інформації проігнорували новий аморальний крок міністра Д. Табачника до поглиблення деукраїнізації освіти. Знову здійснюються скорочення кількості годин на вивчення української мови, літератури та історії України. Така політика Міністерства освіти і науки, молоді та спорту спрямована на згортання виховання національної ідентичності українців. Співка Верховної Ради Криму Володимира Константінова дратує, що «снова пошла переписка на українском, снова начинаем откатываться назад». Ігноруючи 10-ту статтю Конституції України, одеський керманич-інтернаціоналіст Олексій Костусев навіть заборонив подавати йому документи державною мовою. Ці факти – яскраве свідчення того, що наступ на українську мову, освіту, культуру, традиції, звичаї триває, набуває найзловісніших форм.

Василь Стус у 1962 р. писав: «Як же можна миритись з тим особливим «інтернаціоналізмом», який може призвести до згуби цілої духовної одиниці людства? Я хочу тільки добра, чесного добра, а асиміляторство – хіба це чесна штука?» Через 50 років Василь Стефак наголошує:

*«Чужинець у моїй хаті,
Відбивши поклони Христу,
Знову заходиться
Інтернаціонал будувати».*

Декларуючи забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної, законопроект «Про засади державної мовної політики» нардепів-регіоналів В. Колесніченка і С. Ківалова «насправді націлений на її обмеження й витіснення. Бо ж ним передбачено: й освіту здобувати державною мовою вже не обов'язково, у приватних вишах і поготів (адже «хозяин-

барин»), і телерадіоорганізації України можуть вести мовлення на власний розсуд різними мовами, й рекламодавці хай чинять, як хочуть, і у Верховній Раді можна хоч би «ботать на фене» (а чого ж, теж «інша мова») – й усе це без потреби додаткових бюджетних коштів» [7], – наголошує професор Володимир Погребенник.

Той же Вадим Колесніченко безцеремонно навчає як зросійщувати дітей і школярів. Під його редакцією у 2011 році видано «Правовые аспекты организации обучения на русском языке в детских садах и школах Украины: методические рекомендации», які розраховані на батьків, педагогів, юристів, правозахисників, громадян України. Тут детально розписано кожний із п'яти кроків процесу російщення памолоді в сучасних умовах. Фінансував підготовку і видання цих антиукраїнських, агресивних методичних рекомендацій фонд «Русский мир».

Має рацію професор Микола Козловець, що Україна може бути політично незалежною, але її психологічне і культурне рабство можна перемогти лише реконструкцією ідеї імперії, яка все ще деформує національний простір України із середини [8]. Така ситуація обумовлена тим, що багато політиків, урядовців, бізнесменів, журналістів тілом і матеріальними інтересами перебувають в Україні, а душою, розумом, духовними інтересами в Росії. Дуже важливу думку висловив філософ Ігор Люсев: Наш елітарій існує у просторі російської культури, мислить її образами і поняттями, українське для нього, у кращому разі, етнографічний антураж, місцева оригінальність. Але то ще, найгірші представники еліти України, чимало є таких, що й на такому рівні не сприймають українське, і навіть якщо ставляться до нього без яскраво вираженої ворожості, то воно для них – «Terraincognita».

Виникає логічне запитання: хто й коли подбає в Україні про те, що справді робить державу українською, культурною і вартою поваги? На мовному ґрунті конкретно – хоч би про вишуканість усіх, і російської, мов в Україні, про викорінення суржика а-ля Сердючка, «Кролики», про те, щоб у слухачів не в'янули вуха від мовних покрутів і ляпів наших вищих урядовців, депутатів і навіть журналістів. Наприклад, «Нова тернопільська газета» 25 січня 2012 р. опублікувала на першій шпальті статтю під заголовком «Араби з неграми билися за наших курвів» і фотоколаж, на якому дві мавпи обіймають білявку, а на задньому плані за столиком сидять кілька чорношкірих студентів. Так газета проінформувала про бійку за дівчину між африканським та арабським студентами.

Після того, як перша шпальта «Нової тернопільської газети» впливля

на всеукраїнську поверхню, головний редактор газети Микола Мартинчук в коментарях українським медіа безпardonно заявив, що «не вважає статтю образливою та не вбачає в ній порушення журналістських стандартів, і загалом, головний редактор вважає стиль статті та фотоколажу абсолютно нормальним» [9]. Коментуючи цю публікацію, відомий громадський діяч Євген Сверстюк підкреслив, що люди, які опублікували цей матеріал, не піднялися до рівня мінімальної толерантності, вони не розуміють поняття людської рівності, тому роздувають провінційну допотопну ксенофобію. До речі, ксенофобія є скрізь, у всіх країнах і на всіх рівнях, а ми повинні лікувати цю хворобу і не робити з цього проблеми, яка заступає все інше. Ми повинні наслідувати позитивний приклад солідарності, співпраці, пошани, – наголосив Євген Сверстюк. Порушена в регіональній газеті «проблема вийшла на світовий рівень через якогось нетямущого журналіста, – зазначає кандидат історичних наук, доцент Тернопільського національного економічного університету Микола Лазарович. – І це дуже сумно. Десь сьогодні чуються заклики про те, щоб не їхали студенти до України, бо тут расисти і тому подібне... Як історик, загалом можу відзначити, що українці в усі часи толерантно ставилися до представників різних націй» [9].

Роздумуючи над статтею в тернопільській газеті та розголом про неї у світі, спадають на думку чудові слова, які вчитав у газеті «День»: «Коли звільнимися від чужої неволі, то треба найбільше берегтися, щоб не знищила нас своя українська темнота». А, мабуть, найнебезпечніша з усіх – «темнота» журналістська, яка розповзається суспільством у шкурі «авторитетної точки зору», ігноруючи морально-етичні засади відповідальності за свободу слова.

Вважаю, що не лише журналістська, а й політична темнота – надто велике суспільне зло, особливо в період відродження і розбудови української України, коли потрібно утверджувати історичну правду. Тим часом за розпорядженням міністра освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачника з підручників вилучили згадку про Крути, спогади про бої УПА з ворогами. «А Президент В. Янукович виявився слухняним учнем свого міністра. В його привітанні народів з нагоди священної Крутянської дати сказано, що тут загинули герої України. Але не сказано, що вони робили під Крутами. Прийшли, погостювали і загинули, – сказав Дмитро Павличко, виступаючи 29 січня 2012 р. біля пам'ятника Героям Крут. – Боїться Янукович Табачника, не каже всієї правди, не назве московських окупантів, які після бою під Крутами на київських вулицях перестріляли п'ять тисяч людей, почувши

від них одне-єдине необережне українське слово, що заплуталося у «велікій русській язык» [10].

Давно відома істина – добре пише той, хто добре мислить. Щоб добре мислити, то потрібно цілеспрямовано вчитися. Стосовно журналістів, то їхній світогляд повинен поєднувати у собі ґрунтовні знання не лише з історії рідного краю, а всієї України у світовому контексті. Тільки на цій основі може сформуватися почуття патріотизму. Ерудиція стане підґрунтям розквіту логічного мислення, професійної майстерності, інтуїції, мистецтва прогнозу. Усвідомлення всіма журналістами, що лише у національній державі, де українці будуть справжніми господарями своєї землі і долі, – їхня творча праця набуде найглибшого гуманістичного змісту. Бо немає вищої честі і чесноти, як бути активним патріотом свого народу, своєї нації, своєї Батьківщини.

Література

1. Карпенко В. О. Інформаційна політика та безпека: Підручник / В. О. Карпенко. – К.: Нора-Друк, 2006.
2. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертників / Л. Лук'яненко. – К., 1991.
3. Сухомлин О. Ю. Толерантність як орієнтир професійної діяльності журналіста в українській пресі мультикультурного суспільства: автореф. дис. на здобуття канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 / О. Ю. Сухомлин. – К., 2009. – 17 с.
4. Сила м'якого знака, або Повернення руської правди / За загальною редакцією Лариси Івшиної. – Видання перше. К.: ПрАТ «Українська прес-група», 2011. – 800 с.
5. Семена М., Осадчук Л., Козирева Т., Рожков В. Чи мають українські журналісти бажати поразки своєму уряду в інформаційній війні? // День. – 2012. – 24-25 лют.
6. Семенченко М. Кількість шкіл, зокрема українськомовних, скоротиться. Батьки і вчителі – протестують / М. Семенченко. – День. – 2012. – 13-14 січ.
7. Погребенник В. Поновлене старе: законопроект про засади мовної політики в Україні / В. Погребенник. – Літературна Україна. – 2011. – 8 груд.
8. Козловець М. Історичне коріння – «поле битви» / День. – 2012. – 24-25 лют.
9. Осадчук Л., Полуденко А. Про загрозу «темноти». Тернопільська фотожбаба принизила Тернопіль / Л. Осадчук, А. Полуденко. – День. – 2012. – 1 лют.
10. Павличко Д. «Крутянські герої загинули під національним прапором» / Д. Павличко. – Слово Просвіти. – 2012. – 2-8 лют.

Лизанчук В.В., академік.

УКРАЇНОЗНАВСТВО НА КУБАНІ

Як відомо, у XIX столітті в Росії розпочалися розлогі процеси, пов'язані з обмеженнями і заборонами щодо українського слова на території імперії. Особливо гостро ці тенденції були спрямовані на освіту та шкільництво. Так, у 1862 р. зачинилися безкоштовні українські недільні школи для дорослих на Наддніпрянщині. Одночасно перестав видаватися просвітній науково-літературний журнал «Основа». У 1863 році циркуляр П.Валуєва заборонив видання підручників, літератури та книг українською мовою, відмовивши останній у існуванні на всіх рівнях. У 1864 , а потім у 1874 рр. у Росії прийнято Статут про початкову школу, за яким навчання має проводитися виключно російською мовою. У 1870 р. з'явилися роз'яснення міністра народної освіти Д.Толстого про те, що кінцевою метою усіх освітніх завдань щодо неросійських народів повинно стати їх зросійщення. У 1876 р. цар підписав Емський указ про заборону ввозити на територію Російської імперії будь-які книги чи брошури, написані «малоросійським наріччям», друкувати оригінальні твори та переклади українською мовою, влаштовувати сценічні вистави, друкувати українські тексти до нот та виконувати україномовні музичні твори. Одночасно увійшло в практику, щоб до України призначати за розподілом вчителів-росіян, а вчителів-українців направляти на учительську працю в російські регіони, переважно до Петербурзького, Казанського й Оренбурзького округів.

Згадані заходи втілювалися й у конкретних прикладах: українських учених та педагогів М.Драгоманова, П.Житецького та багатьох інших звільнили з роботи за наукові праці з українознавчих дисциплін, а П.Лободоцького – лише за переклад одного речення з Євангелія українською мовою. У 1881 р. було заборонено викладання у народних школах та виголошення церковних проповідей українською мовою. У 1888 р. видано царський указ про заборону вживання української мови в офіційних установах. У 1892 р. обмежили переклади книг українською мовою з російської, а з 1895 р. головне управління у справах друку перестало видавати українські книги для дітей. 1905 року кабінет міністрів Росії відхилив прохання студентів Київського та Харківського університетів скасувати заборони щодо української мови. А протягом 1905-1912 рр. Міністерство освіти Російської імперії закрило 12 приватних гімназій, звільнило 32 директорів та 972 учителів, 822 учителів були переведені до інших шкіл за намагання запровадити у викладанні українознавчу тематику. У 1910 р. урядовим наказом обмежили діяльність усіх українських культурних товариств, видавництв, підтвердили заборону

читати лекції українською мовою та створювати будь-які неросійські клуби, а наступного 1911 р. вийшла постанова VII дворянського з'їзду про єдину допустиму російськомовну освіту й неприпустимість вживання інших мов у навчальних закладах Росії. У 1914 році під забороною виявилась уся українська преса, того ж року стала оприлюдненою доповідна записка полтавського губернатора фон Баговута міністрові внутрішніх справ, у якій докладно характеризується ставлення імперської влади до української проблеми в цілому й значних обмежень щодо української освіти зокрема. У «Записці» у тому числі йшлося про те, щоб «привлекать на должности учителей по возможности только великоросов; на должности инспекторов и директоров народных училищ назначать исключительно великороссов; всякого учителя, проявляющего склонность к украинскому, немедленно устранять; составить правдивую историю малорусского народа, в которой разъяснить, что Украина – это окраина государства в былые времена; установить обязательные экскурсии учащихся всех учебных заведений в Москву, Нижний Новгород и другие исторические местности, но не в Киев; совершенно не допускать общеобразовательных курсов для учащихся; епархиальных наблюдателей за школами назначать исключительно из великороссов; обратить особое внимание на семинарии и ставить во главе их ректоратами исключительно великороссов, удаляя других; учебный персонал должен быть исключительно из великороссов; за семинарии нужно взяться и искоренить гнездящийся в них дух украинства; объяснить, что малорусский язык образовался путём полонизации в прежние времена русского языка; доказывать необходимость великорусского языка как общегосударственного и литературного и что малорусский, как простонародный, не имеет ни литературы, ни будущности; вообще не допускать на разные должности людей, которые когда-либо хотя бы в отдалённом прошлом имели соприкосновение с украинским элементом». Це перелік лише основних урядових постанов і рішень тих часів.

У даних умовах будь-які реальні прояви української шкільної справи як на теренах України, так і у цілому на території Російської імперії, звісно, не могли мати місця. Зіншого боку, заборони влади на українськість, послідовно виконуючись у столицях та центральних (європейських) регіонах, не завжди неухильно втілювалися у життя більш віддалених губерніях гігантської імперії, особливо там, де український конгломерат історично утворював значні пласти місцевого населення. Саме в таких регіонах у останні роки XIX – на початку XX століть почали формуватися передумови майбутньої появи українського шкільництва в Росії. Вони склалися у процесах за-

початкування українських національних громад, різноманітних гуртків, мистецьких колективів (театральних груп, музично-культурних товариств тощо), асоціацій аматорів літератури, хорового співу, «просвіт», декламаторських, бібліотечних і фольклорно-збиральницьких спілок.

Яскраво ці процеси заявили про себе на Кубані, тобто саме там, де пізніше й виникли перші країнські навчальні заклади в Росії. Найбільш сприятливі умови для лібералізації українських просвітних ідей на громадському рівні на Кубані склалися після революційних подій 1905 року. На той час у Катеринодарів же існувало потужне проукраїнське інтелектуальне середовище, до якого входили відомі місцеві діячі – С.Ерастов, М.Дикарев, В.Скидан, Л.Мельников, А.Бигдай, Г.Концевич, О.Кошиць, Ф.Щебина, П.Короленко, М.Рябовол, Я.Жарко, І.Ротар, А.Белобородов, Л.Бич та інші. Частина з них стали засновниками кубанського відділення «Просвіти». Як вказує донецький дослідник Д.Д.Білий, установчі збори організації відбулися 26 серпня 1906 року в залі катеринодарської жіночої гімназії. На зборах були присутні 150 осіб, переважна більшість з яких уособлювала кубанську інтелігенцію, в тому числі вчителів і викладачів місцевих навчальних закладів. У головній доповіді зібрання, присвяченій історії України, Степан Ерастор розповів про національно-культурне відродження на українських землях, яке розгорнулося з початком XX століття, і закликав інтелігенцію Кубані долучитися до нього. При цьому основним напрямком діяльності було названо прагнення до переходу кубанських шкіл на українську мову навчання. На цьому ж засіданні було обрано раду товариства «Просвіта» (семеро осіб, головою ради став С.Ерастов), а також затверджено статут організації, в якому, зокрема, наголошувалося на тому, що «товариство ставить перед собою за мету розповсюджувати просвіту на широкій демократичній основі, пробуджувати національну самосвідомість та підіймати національну культуру серед українців Кубанської області:

1) Відкривати школи для видатних та здібних дітей. Бібліотеки, читальні та книжкові стенди.

2) Видавати брошури, книжки, газети та листівки.

3) Організовувати зібрання, читання з рефератами та бесідами різноманітного змісту, переважно з питань, які торкаються України.

4) Організувати гуртки для збирання, збереження та розвитку рідної пісні та музики.

5) Заснувати музеї для збереження предметів, які торкаються історії, етнографії, шкільної справи та природних відмінностей району.

6) Поширювати просвіту серед дорослих шляхом утворення недільних шкіл, вечірніх занять.

7) Для розвитку геніальності в українському народі надавати стипендії та допомоги...»

У сфері діяльності кубанської «Просвіти» планувалося проведення численних культурно-просвітніх заходів, зокрема організації музичних і театральних вистав, відкриття низки початкових українських шкіл у місцях компактного проживання українців, видання газет, освітніх і наукових часописів, книг, відкриття національних книгарень тощо, проте більшість зусиль організації наражалась на низку загальнодержавних і місцевих заборон. Усе ж кубанська «Просвіта» зуміла влаштувати в Катеринодарі та своїх 15 станичних філіях ряд публічних тематичних лекцій, пам'ятних вечорів, що широко висвітлювалися у місцевій пресі – газетах «Зоря» і «Кубанських обласних відомостях».

Восени 1907 року кубанська «Просвіта» була заборонена відповідно до спеціальної постанови місцевого генерал-губернатора «Про закриття Кубанського просвітницького товариства за ухилення від програми та за протиправну діяльність філіалів». Під час закриття центральної управи та філій проводились обшуки та вилучення української літератури. Так, у станиці Каневській у активіста І.А.Овері, учителя місцевої школи, було вилучено брошуру Б.Грінченка «Об автономки Украины». Заборонені українські видання були знайдені й у багатьох інших учасників організації.

Проте, всупереч заборонам, нелегальні осередки «Просвіти» продовжували й далі виникати та діяти на території Кубані – аж до початку 20-х років ХХ ст. Дореволюційна діяльність товариства значно вплинула на тенденції в українізації освіти у цьому російському регіоні. Зокрема в травні 1907 року значною мірою під впливом закликів «Просвіти» у Катеринодарі відбувся Перший з'їзд учителів-українців Кубанської області, до резолюції якого було включено заклик до переходу шкіл на українську мову навчання. З'їзд вітав створення нового товариства українських вчителів – «Шкільної просвіти», яка, до речі, зіграла надзвичайно важливу роль у поширенні освітніх українознавчих процесів на кубанських теренах.

Перешкоди з боку царської влади, які чинилися щодо діяльності кубанської «Просвіти», завадили їй вповні розвинути широку програму дій, але активна просвітня позиція організації все ж сприяла процесам формування українізаційних факторів на території регіону.

Важливою передумовою започаткування національного українського

шкільництва на Кубані стали спроби розвитку книговидання. Перші зусилля в цьому напрямку були зроблені Степаном Ерастовим ще у 1896 році, коли в Катеринодарі побачила світ праця А.Кримського «Хто ж винен?». За рік книга була перевидана в друкарні Ростова-на-Дону накладом у 1200 примірників. Одночасно Там само 5-тисячним накладом був видрукуваний збірник оповідань Б.Грінченка. цікавим фактом є те, що для пробудження інтересу до читання книг українською мовою серед кубанської молоді С.І.Ерастов запровадив звичай обдаровувати ними дітей на Різдво та Новий рік і малеча, почувши про незвичайні дарунки, хмарою сунула у святкові дні до будинку видавця. Пропаганду української книги в сільських районах Кубані проводили члени станичних філій «Просвіти», а на великі сільські ярмарки, храмові та народні свята їх поширювали також спеціально підібрані й навчені С.Ерастовим «книгоноші».

Відмітимо, що не менш вагомим чинником формування умов української освіти у дореволюційній Росії стала літературна творчість рідною мовою, особливо з кінця XIX століття та у перші роки XX-го. Наприклад, на Кубані в цей період активізація літературного процесу виявилась настільки помітною, що відомий сучасний краснодарський літературознавець В.К.Чумаченко виділяє його в окремий український поетичний «срібний вік». Він же наголошує, «для вирішення національних завдань, які стояли перед Кубанню, необхідно було широке залучення у область молодих талантів з України, для яких тут спеціально підшукувались вакансії. У результаті, на Кубані якийсь час жили та працювали Микола Вороний і Микола Самійленко, Пилип Капельгородський і Михайло Обідний; назавжди осіли в Катаринодарі прозаїк В'Потапенко, поет Яків Жарко і козачий драматург Гаврило Доброскок. Зусиллями С.І.Ерастова і його соратників у Катеринодарі та Ростові-на-Дону, починаючи з середини 1890-х рр., всупереч цензурним перепонам, виходять перші книги українською мовою. Справа розвивалася настільки успішно, що втікати у кубанські степи висловлював бажання І.Франко. Всерйоз розглядалася можливість переїзду на постійне мешкання на Кубань Лесі Українки. З кубанцями в активному листуванні перебували Б.Грінченко, М.Костомаров, О.Пчілка, А.Кримський, М.Лисенко, Д.Ревуцький».

Фактором, який у кінці XIX – на початку XX століть суттєво вплинув на формування українських освітніх процесів, стала традиція вшанування пам'ятних і ювілейних дат, присвячених видатним національним подіям і відомим особам. Особливого резонансу набували заходи, присвячені пам'яті

Т.Г.Шевченка. Відзначимо, що традиції так званих «Шевченківських свят» з'явилися вперше в кінці XIX ст. в Україні у студентському середовищі як знак поваги до великого українського поета та подвижника, що постав символом національного свободолобства. Поступово образ Т.Шевченка у свідомості людей почав набувати значення знаку українськості загалом, поширився за межі інтелігентської еліти й увійшов до широкого народного розуміння та сприйняття своєрідним культом загальноукраїнської єдності.

Так, у Державному архіві Краснодарського краю збереглися документи, присвячені діяльності С.І.Ерастова у Новоросійську й серед них – заява на організацію Шевченківського заходу. С.Ерастов звертався у лютому 1912 року до місцевої комісії з облаштування народних читань з проханням «про дозвіл облаштування у Народному Домі 11 березня літературно-музичного вечора, присвяченого пам'яті Т.Г.Шевченка». У заяві вказувалося, що прибутки даного заходу планується надіслати на спорудження монумента Т.Шевченка в Києві, оскільки з дозволу уряду Київська міська Дума та Полтавська губернська земська управа оголосили про всеросійську передплату на цей пам'ятник. С.Ерастов надав також програму вечора, яка включала: «читання біографії покійного поета, декламації пп. Жарко та Варваянко, вокальні номери у виконанні пані Тер-Степанової, хорові номери у виконанні змішаного хору під керівництвом Іващенко, живі картини на твори Т.Шевченка». У 1914 році, за свідченнями дослідниці Т.Ю.Федіної, до 100-ліття з дня народження Т.Г.Шевченка тим же С.Ерастовим до міської управи було ініційоване клопотання «домовласників і мешканців м. Новоросійська», в якому надзвичайно переконливо йшлося про те, що «духовному центру Чорноморського краю не можна не приєднатися до загальноноворосійського вшанування ювілею Великого Кобзаря, як тому, що великі письменники ...належать усьому світові, без відмінності націй, так і тому, що окраїни Новоросійська, а також найближчі до нього станиці та поселення заселені переважно українським народом, драма життя якого й колишнє кріпацьке ярмо викликали найбільш потужні звуки на печальній кобзі Великого Кобзаря, ніжно люблячого нещасних і знедолених, який пристрасно закликав до справедливості». У клопотанні С.Ерастова було перелічено цілий ряд заходів щодо широкого відзначення пам'яті Т.Г.Шевченка, на які міська управа відповіла повною згодою, що тільки підтверджує унікальність наполегливості та особистих рис С.Ерастова, спрямованих повсякчас на відстоювання українських національних інтересів на теренах Російської імперії. А саме було вирішено:

1. Відкрити міську публічну бібліотеку імені Т.Г.Шевченка.
2. Перейменувати Мийсхаську вулицю у вулицю імені Тараса Шевченка.
3. Присвоїти 18-му початковому міському училищу найменування училища імені Тараса Шевченка.

4. Місце встановлення бюсту Т.Г.Шевченка на одній із міських площ або ж бульварі надати особам, які поставили дане питання, встановити такий бюст також у приміщенні майбутньої бібліотеки імені поета».

З досягненням даних завдань стає очевидним, наступним рішучим кроком «просування» українофільських ідей, принаймні в Кубано-Чорноморському регіоні, логічно повинна була б стати українська школа з національною мовою навчання, однак цього не сталося у зв'язку з початком Першої світової війни, події якої перемістили освітні зацікавлення на другий план.

Отже, враховуючи цілеспрямовані зусилля, які вдалося здійснити у кінці ХІХ – на початку ХХ століть українським громадським організаціям, окремим активістам та подвижникам української справи, у 1017 році було досягнуто тієї головної мети, яку ставили перед собою українські мігранти в Росії багато десятиліть – створити на чужих теренах національну школу.

**Станіслав Пономаревський, к.ф.н.,
докторант Інституту педагогічної
освіти та освіти дорослих НАПН**

Президія 19-х Загальних зборів АН ВО України

ПРО СТАН ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ. (Деякі міркування)

Приємно відмітити що власні структури на кінець за останні роки почали Об'єктивно оцінювати сучасний стан освіти на Україні і перед тим, як прийняти Верховною радою новий закон про освіту, розгорнули громадські обговорення по питанню: яким чином підняти її якісний стан, починаючи з середньої освіти та закінчуючи вищою. Мій досвід людини, яка працює багато років на посаді завідуючого кафедри вищої математики, та будучи в різні роки членом різних державних і недержавних методичних комісій, надає мені можливість висловити деякі свої міркування.

В перехідний період суспільства (держави) від однієї форми власності до іншої не треба було так швидко квапитись, без обговорення та наукового осмислення реформувати сучасні методи освіти в навчальних закладах України. Як відомо, багато моральних та фінансових факторів (в такий перехідний період) не дозволяють привести освіту до європейських стандартів. Болонський процес (в цей період) був не обов'язковою панацеєю для покращення якості освіти та її спрямованості підготовки кваліфікованих фахівців України. Його треба було б проводити перш за все експериментально лише в декількох окремих відомих навчальних закладах та з спеціальностей, які співпадають з європейськими, а не в усіх навчальних закладах України та по всіх спеціальностях. Про це радили багато освітян України. Наприклад, академік І. Юхновський писав: тенденція до зниження якості навчання стане однією з головних перешкод на шляху реального входження України до європейського освітнього простору(див. Юхновський І. Процес пішов...Болонський. А гарантії якості вищої освіти? Газета «Голос України», № 227(3727), 30 листопада 2005 р.).

Склалась така ситуація, що, поквапившись, одна особа – міністр, який підписав цей документ (про Болонський процес) взяв на себе відповідальність за майбутній стан освіти в державі. Це був досить догматичний, не обґрунтований, на погляд багатьох освітян, захід. І тільки після його підпису почалось обговорення: чи можливо та доцільно вводити методи цього процесу в Україні?».

А МОН України дало наказ всім вузам ще у 2004 році переводить навчання на методи Болонського процесу. Почалось перш за все реформування середньої освіти. Нагадаємо ті нововведення, які за допомогою Академії педагогічних наук (тоді президентом АПН і міністром освіти була одна і та ж людина) полягли в основу швидкого реформування:

1. Дванадцятибальна оцінка знань учнів середніх шкіл (замість п'ятибальної), збільшив тим самим навчальне навантаження вчителів (без зміни оплати праці) та склавши умови для розширення корупційних явищ.

2. Дванадцятирічний термін навчання в школах, при тому з великим перевантаженням програм з фундаментальних дисциплін (коли вивчаються теми вузівських програм, при зниженні кількості годин на вивчення та засвоєння елементарних – початкових знань. На радість усім Верховна Рада його скасувала аж тільки у 2010 році.

3. Зовнішнє незалежне оцінювання знань абітурієнтів (тестування) (при сучасному стані середньої освіти на Україні, коли велика кількість випускників навчальних закладів середньої освіти мають атестати, що не відповідають їх знанням. Орієнтація на навчання, в основному, тільки предметів, з яких проводиться ЗНО. Це все привело до різкого зниження якості освіти в державі з фундаментальних предметів, а разом з цим і середньої освіти в цілому.

5. 53-статті конституції України, в якій вказано про **обов'язкове** одержання всіма повної середньої освіти, спонукала школи переводить з класу в клас учнів, що не можуть та не хочуть вчитись. А це в свою чергу в більшій мірі розповсюдило корупційні елементи. Ринкові відносини між батьками учнів і вчителями як ржа стали роз'їдати середню освіту.

6. Посилаючись на боротьбу з корупцією та перехід до європейських стандартів навчання МОН скасувала вступні екзамени в усі ВНЗ України.

Що стосується боротьби з корупцією, то це вираз недовіри до більшості керівників та викладачів ВНЗ, замість послідовної боротьби з окремими випадками хабарництва та іншими корупційними елементами. Коли нема такої боротьби, то зрозуміло, що корупція має тенденцію до широкого розростання. Не зрозуміло, як можна було декларувати, що більшість керівників та викладачів ВНЗ займаються на вступних іспитах корупцією. В ті роки, коли це декларувалось, суспільство на той час в такому моральному стані ще не перебувало.

Швидкий перехід до стандартів, які склалися в Європі на протязі багатьох попередніх років, це: а) навчати тільки тих, хто має бажання та хоче вчитись, без різноманітних пільг; б) об'єктивна вимоглива оцінка знань; в) повна свобода та самостійна відповідальність студентів за своє навчання, а не систематичне втручання батьків на протязі їх вступу та терміну навчання; г) обґрунтована оплата праці викладачів за роботу (замість введеного в ВНЗ України регламенту викладачів, в якому декларується перша та **друга половина** робочого дня). Це примусило керівництво всіх ВНЗ на папері скласти

науково-методичну документацію, яка відповідає документації Болонського процесу. Але ж в документації Болонського процесу нема такого поняття «друга половина робочого дня для педагогів». Це, на наш погляд, ширма для скорочення навчання з 5-ти років до 4-х за рахунок скорочення дисциплін фундаментальної освіти (математики, фізики, хімії та інших). Воно також не дає змоги справедливого фінансування оплати педагогів ВНЗ.

Що стосується зовнішнього незалежного тестування (ЗНО). То його слід було провести для встановлення об'єктивного (хоча б приблизно) сучасного стану середньої освіти в цілому по Україні, а не для формування контингенту студентів ВНЗ. Викликає питання: на якій підставі можна не дозволяти відомим елітним навчальним закладам України таким як КНУ, КПІ та іншим самостійно набирати грамотних, найбільш талановитих абітурієнтів після **усних екзаменів самими викладачами ВНЗ**.

Підсумки результатів ЗНО, проведеного у 2010 році та опублікованих в журналі «Вища школа»-2011,- №7, 8 Володимиром Головенкіним на основі офіційного звіту Українського центру оцінювання про ВЗО знань випускників загальноосвітніх закладів у 2010 році надає такі висновки:

I. ЗНО не дає змоги розпізнати рівень підготовки школярів з різних дисциплін.

Вона маскує низьку підготовку з фундаментальних дисциплін.

II. ЗНО не забезпечує ефективної системи вступу абітурієнтів до ВНЗ.

III. ЗНО не забезпечує формування контингенту студентів ВНЗ в залежності від значення ВНЗ для держави.

Приднувшись до цих висновків, на основі також своїх спостережень протягом багатьох років роботи зі студентами, ми також підтримуємо, крім цих, ще такі висновки, які наведені в цій статті:

- Рівень математичної підготовки школярів України (майже 82%) викликає тривогу. Таке ж становище має місце з фізикою та хімією.

Необхідно найшвидше вживати систему заходів до покращення природничої освіти школярів.

- Бажано відродити діяльність довузівської підготовки з різними формами навчання: денної, заочної та дистанційної. Особливо з математики, фізики та хімії.

Але ж, на наш погляд, при цьому на деякий час необхідно не займатись в такий мірі ЗНО, не втрачати на це стільки фінансів, часу та зусиль, не спрямовувати її на формування контингенту студентів в усіх навчальних закладах України, а лише для частини з них (коледжів).

На нашу думку, слід підправити вимоги Болонського процесу із скорочення аудиторних занять з фундаментальних дисциплін інженерних і економічних ВНЗ України. Можливо треба збільшити увагу на самостійне навчання починаючи з III-х курсів. Не треба було б також для усіх спеціальностей вводити поняття бакалаврів та магістрів замість спеціалістів. Це теж догматичний підхід до питань підвищення якості та цілеспрямованості освіти.

У зв'язку з сучасним низьким станом середньої освіти в Україні студенти перших курсів, як показує практика, в своїй більшості не можуть самостійно навчатись. Тому доводиться скорочувати на половину аудиторні програмні заняття з ними, особливо на перших курсах, а це набагато знижує якість навчання та значно поширює корупційні явища у ВНЗ.

Наприкінці, хочу нагадати тим, хто займається освітою на різних посадах, проголосувати своє бажання поліпшити її якість, що без поліпшення, перш за все, фундаментальної освіти в середніх та вищих навчальних закладах України не можливо одержати якісну підготовку інженерних, економічних та інших кадрів та покращити економічну і політичну стабільність і справи в державі.

***Тіман М.П., академік,
віце-президент АН ВО України***

З ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ

ЗУПИНИТИ ЗНИЩЕННЯ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Нині вся Україна стає свідком спроб реформувати освіту, зокрема вищу. Громадськість підготувала новий проект Закону «Про вищу освіту». Уряд нещодавно прийняв рішення передати аграрні вузи до Міносвіти, через місяць повертає їх назад. Що ж буде далі із аграрними університетами і технікумами. Міністерство аграрної політики і продовольства вирішило реформувати вищу аграрну освіту. Суть її полягає в розбивці України на 7 регіональних навчально-наукових-виробничих комплекси. Сама ідея регіональної кооперації, взаємодії наукових і освітніх установ, виробничників є доброю. Нині в аграрному відомстві перебуває 22 університети, академії, інститути, 118 технікумів і коледжів. В них у розпорядженні є більше 70 тисяч гектарів землі. Але не зрозуміло на основі яких критеріїв планується, скажімо, із 20 аграрних університетів залишити 7, а решту 11 зробити філіями.

Наприклад, в Південний навчально-науковий-виробничий комплекс (ННВК) планується включити три аграрних вузи – Херсонський, Одеський і Миколаївський. Передбачається залишити університет в Миколаєві, а Херсонський і Одеський державні агроуніверситети зробити філіями. Як бути з науковими школами, традиціями, напрацьованими виробничими зв'язками? Незрозуміло. При цьому Миколаївський університет веде підготовку бакалаврів по 5 галузях знань, 7 напрямках і 16 спеціальностях, Одеський – по 6 галузях, 8 напрямках і 15 спеціальностях, а Херсонський – по 7 галузях, 10 напрямкам і 17 спеціальностям. Херсонський аграрний університет веде своє літочислення із 1874 року, Одеський із 1918 року, а Миколаївському університету лише 20 років. Він, до речі, був певний час філією Одеського університету. При цьому в Миколаєві практично не має закладів аграрної науки, чого не скажеш про Одесу і Херсон, зокрема всесвітньо відомі Асканію Нову чи інститут Таїрова.

Ще указом Царя Миколи I в 1844 році був заснований Уманський аграрний університет. Це унікальний науково-навчальний центр садівництва, розташований поруч із світовою перлиною садово-паркового мистецтва – Софіївським парком. Нині він стає філією Вінницького аграрного університету, якому ледь виповнилося 30 років. До цього університету доєднується і відомий Кам'янець-Подільський аграрний університет. Мабуть, не слід робити Уманський національний університет садівництва філією, бо це один на всю державу заклад садівництва, який готує фахівців з цієї необхідної на-

родному господарству спеціальності. Це слід врахувати Міністерству аграрної політики при вирішенні долі Уманського університету.

Зовсім цікавим є об'єднання в Слобожанський ННВК п'яти вузів, зокрема Полтавського і Сумського аграрних університетів. Дніпропетровський агроуніверситет також може стати філією Мелітопольського аграрного університету. Така ж доля чекає Житомирську агро-екологічну академію, яка стає філією Білоцерківського аграрного університету. Якими критеріями користувались автори цієї реформи невідомо. Як невідомо, що буде із землею, майном університетів, що стануть філіями. На скільки зменшиться число студентів, викладачів. Що буде із старовинними, цінними приміщеннями, скажімо, корпусом Одеського аграрного університету, який мав необережність стояти на Французькому бульварі в центрі південної Пальміри.

Коли уважно вивчаєш запропоновану реформу та схему управління науково-навчальними-виробничими комплексами, то дуже інтригують кілька речей. Найперше те, що пропонується управління і розпорядження всім майном і, головне, землею хочуть передати якомусь хитрому правлінню навчально-наукових комплексів, засновниками і співзасновниками, якого будуть юридичні особи (сільськогосподарські підприємства) та іноземні партнери. Тобто вималяується така картина – майно і земля від університетів плавно переходить до якогось ефемерного керівного органу. Про яку в цих умовах можна говорити якість освіти, автономію університету, академічні свободи, демократію, самоуправління і т.і. Де в світі успішно працює така схема? Ліквідація Мінагрополітики навіть науково-методичного центру свідчить про примітивне бажання оволодіти приміщеннями Центру. Адже, як можуть діяти університети, технікуми без науково-методичного супроводу.

Зрозуміло, що реформувати аграрну освіту окремо від усієї української освіти не можна, бо процеси інтеграції нині набагато глибші. Аграрні вузи давно готують фахівців не тільки з сільськогосподарських спеціальностей, а конкурують з будівельними, технічними і, навіть, юридичними та економічними вузами. Досвід функціонування аграрної освіти у всьому світі є різний. У Франції, Нідерландах, Росії аграрні навчальні заклади підпорядковані аграрному відомству, в США і Європі вони, як правило, є в складі великих університетів.

Який шлях обере Україна залежить від багатьох чинників, зокрема від стратегії розвитку всього сільського господарства. Якщо воно буде таким, як нині, розрахованим лише на інтереси латифундистів, то більшість навчальних закладів нікому не будуть потрібними. Якщо буде взятий курс на

комплексний розвиток і відродження села, високоефективне, наукоємне виробництво, переробні галузі, створення нових робочих місць, то тоді буде потреба у оновленні наукового, професійного забезпечення.

Згоден, що закривати очі на проблеми в українській освіті, зокрема аграрній, не можна. Дублювання спеціальностей, випуск невitreбуваних практикою фахівців, паралельне існування науково-дослідних установ Аграрної академії наук і університетів – це все є. Є міста, де діють по 2-3 агроуніверситети, є філії вузів, які не мають необхідної бази, кадрів.

Але реформувати аграрну освіту без глибокого аналізу, стратегічного підходу, залучення науковців, громадськості, вироблення прозорих механізмів не можна. Інакше, складається стійке враження, що згадане реформування має на меті не стільки вирішення існуючих проблем, а організувати якийсь новітній «МММ» з метою позбавити майна і землі аграрні заклади. Цього допустити ніяк не можна!

***Станіслав Ніколаєнко, народний депутат,
голова партії «Об'єднані ліві і селяни»,
голова Громадської Ради освітян і
науковців України.***

КИЇВСЬКИЙ СТАНДАРТ ОСВІТИ

Стандарти вищої освіти:

- володіння студентами та викладачами ВНЗ англійською мовою;
- 1-лінгво-місце та 1 комп'ютер – на 3 студенти;
- атестація студентів і викладачів ВНЗ з ІКТ-компетентності;
- стажування за кордоном студентів із високими навчальними досягненнями;
- можливість отримання подвійних дипломів;
- інтеграція інноваційних педагогічних підходів, наукових досліджень, навчання і практики;
- оцінка якості навчання у ВНЗ через зріз професійної компетентності випускників;
- професійно-культурний портфоліо кожного випускника та викладача ВНЗ;
- основи сучасних природничо-математичних наук – для студентів педагогічних спеціальностей гуманітарного профілю;
- основи світової культури – для студентів природничо-математичних спеціальностей;
- основи хореографічної культури – для студентів педагогічних спеціальностей;
- інтеграція ВНЗ комунальної форми власності в одну організаційну структуру;

Київський педагог:

- адресна допомога випускникам ВНЗ спеціальності «Дошкільна освіта»;
- підвищення професійної кваліфікації за принципом «100 годин на рік» не рідше, ніж 1 раз на 3 роки;
- щорічне адресне фінансування індивідуальних планів професійного розвитку педагогів в обсязі 59 неоподаткованих мінімумів;
- щорічна диспансеризація усіх педагогів за кошти місцевого бюджету;
- пільговий проїзний квиток у міському транспорті – кожному педагогу;
- володіння іноземною мовою, що підтверджується відповідним сертифікатом;
- володіння ІКТ та їх ефективне використання у навчально-виховному процесі кожним педагогом, що підтверджується відповідним сертифікатом;
- 1 педагог – 1 ноутбук;
- основи інклюзивної освіти – кожному педагогу;
- професійно-культурний портфоліо педагога;
- соціальне житло – кожному не забезпеченому житлом педагогу.

Стандарт забезпечення системи освіти м. Києва:

- харчування екологічно чистими продуктами вихованців, учнів та студентів навчальних закладів;
- екологічно чиста питна вода – для вихованців, учнів та студентів навчальних закладів;
- безбар'єрний доступ до приміщень навчальних закладів осіб, які мають вади фізичного розвитку;
- оптимальна мережа навчальних закладів;
- мережа дослідницько-технологічних центрів для допрофільного та профільного навчання (з розрахунку – 1 центр на 12 тисяч учнів 7-11 класів);
- штатний розпис навчальних закладів м. Києва;
- система охорони навчальних закладів м. Києва;
- акти на користування земельними ділянками у кожному навчальному закладі;
- єдині нормативи харчування вихованців, учнів та студентів навчальних закладів;
- фінансові нормативи утримання вихованців, учнів та студентів навчальних закладів;
- управління освіти;
- підключення всіх навчальних закладів до швидкісного Інтернету;
- доступ усіх учасників навчально-виховного процесу до єдиного освітнього середовища електронних ресурсів;
- клімат-контроль навчальних приміщень – кожного навчального закладу;
- організація підвезення сервіс-центри з обслуговування комп'ютерної техніки при районних вихованців, учнів та студентів навчальних закладів з порушеннями опорно-рухового апарату;
- юрисконсульт на 5 навчальних закладів;
- медична сестра – у кожному навчальному закладі;
- плата за оренду приміщення приватним дошкільним, загальноосвітнім і позашкільним навчальним закладам – 1 % від балансової вартості приміщення.

*(Розроблено з ініціативи
Голови КМДА Попова О.П.)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя. Цієї мети можна досягти при умові організації навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень науки, зокрема психолого-педагогічної теорії, розвитком у молоді творчих здібностей, формуванням навичок самоосвіти і самореалізації, підготовкою висококваліфікованих спеціалістів, здатних до професійного зростання.

Актуальність теми професійної підготовки лікарів у вищих медичних навчальних закладах країни зрозуміла, адже самі ці заклади освіти готують фахівців, які несуть велику відповідальність за життя людини, її самопочуття, не тільки лікують, а й допомагають психологічно, впливають на психіку людини, адже питання здорового життя важливе для всіх. Отже, логічно постає питання – що потрібно закласти в особистість, як виховувати її та як впливати на неї, які психологічні та педагогічні підходи можна знайти, щоб в майбутньому побачити не тільки повноцінного лікаря, а й фахівця з психологічних питань.

Наша держава переживає великі труднощі у різних сферах суспільного життя, в тому числі – в медицині. Ситуація, що склалася в Україні, свідчить не тільки про глибоку економічну кризу та недостатню забезпеченість лікувальних закладів новітньою медичною технікою і сучасними ефективними лікарськими препаратами, а також про низький рівень кваліфікації медичних кадрів, діяльність яких не відповідає сучасним вимогам світових стандартів. Адже добре відомо, що рівень професіоналізму визначається як сформованістю конкретних практичних навичок, медичного персоналу, так і його психологічною підготовкою. Як стверджують дослідження, лікарі, на жаль, не мають елементарних навичок встановлення психологічного контакту, через що хворі не довіряють їм свій суб'єктивний стан переживання хвороби. Виникає гостра необхідність знайти причини і шляхи усунення цього.

Ряд опитувань виявили, що вказані недоліки в роботі медичного персоналу викликані, зокрема, відсутністю знань психологічної науки, вкрай необхідних для спілкування з хворими; негативним ставленням, або взагалі відсутністю інтересу до своєї професійної діяльності; проявом негативних характерологічних якостей особистості лікаря; пасивністю, пов'язаною з

відсутністю мотивації; а також нерозумінням ролі впливу психіки на виникнення та розвиток соматичних і психічних захворювань.

Таким чином, висококваліфікований лікар-професіонал не може сформуватись як такий, без відповідної психологічної підготовки, оскільки саме психологічна готовність є визначальним показником практичної діяльності медичного працівника.

Основним протиріччям сучасної системи освіти, в т. ч. і медичної є протиріччя між швидким темпом зростання знань в сучасному світі та обмеженими можливостями їх засвоєння індивідом. А це обумовлює звернення педагогічної теорії та практики до нового ідеалу – максимального потягу і розвитку здібностей людини до самоосвіти.

Для того, щоб підвищити якість психологічної підготовки медичних кадрів в цілому, необхідно подолати ряд суттєвих протиріч: по-перше, між необхідними особистісними характеристиками медичних працівників і реальними умовами, що складаються в процесі навчання і практичної діяльності; по-друге, між вимогами до формування моделі майбутнього спеціаліста-лікаря у медичних навчальних закладах і змістом прийнятих програм для реалізації цього; по-третє, між признанням гуманної спрямованості психолого-педагогічного процесу у навчальних закладах і нестачею реальних заходів для цього у навчальному процесі; по-четверте, між образом медичного працівника, сформованим в уяві населення, і реальними якостями медперсоналу; по-п'яте, між інтересом у студентів до навчання в вищих медичних навчальних закладах і його відсутністю у майбутній практичній діяльності в сфері медицини; по-шосте, між вимогами психологічної готовності до медичної діяльності і фактичною відсутністю її в ряду професійно значимих якостей; по-сьоме, між завданнями навчального процесу, що стоять перед педагогічними колективами медвузів та їх реальними вимогами до формування конкретних професійних знань, вмінь та навичок, психологічного становлення фахівців, зокрема, тощо.

Показником становлення суб'єктності студента є сформованість в нього наукового світогляду, що передбачає не тільки створення власної системи поглядів на світ й на своє місце в ньому, а також розвиток рефлексії, усвідомлення себе як суб'єкта діяльності.

Специфічна побудова занять у вищій медичній школі створює умови для розвитку активної, професійно-компетентної та саморозвиваючої особистості, для становлення студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності. Цьому сприяє розвиваюче навчання у вищій школі, яке повинно базуватися

та розроблятися в руслі особистісно-діяльнісного підходу (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Б.Г. Ананьєв), який передбачає, що всі психічні процеси, стани та властивості особистості залежать від індивідуального та суспільного буття людини. А це, в свою чергу, вимагає, щоб в центрі навчання знаходилися ті, хто вчиться зі своїми мотивами, цілями, неповторністю психічного складу тощо. Тому мета кожної лекції, практичного чи семінарського заняття при реалізації особистісного підходу формується з позиції кожного студента чи всієї групи. Загалом студент повинен відрефлексувати вихідний рівень своїх знань, загального розвитку, щоб потім змогти оцінити свої успіхи, своє особистісне зростання.

Особистісний компонент особистісно-діяльнісного підходу вимагає від викладання будь-якого предмету врахування національних, вікових, індивідуально-психологічних, статусних особливостей молодих людей, які вчать-ся. Це врахування повинно здійснюватися через зміст та форму самих навчальних завдань, спілкування зі студентами тощо.

Існуюча концепція особистісно-орієнтованого навчання (І. С. Якиманська, В. В. Серіков та ін.) передбачає формування комунікативної, навчально-пізнавальної потреби у студентів, а також потреби в оволодінні способами та прийомами самостійної роботи для засвоєння нових знань та формування вмій і навичок професійної діяльності. З цією метою слід створити систему умов для особистісного зростання кожного студента, для розвитку та реалізації його здібностей та здібностей в процесі навчання, для становлення його як суб'єкта самоосвітньої діяльності, що повинна бути спрямована на оволодіння майбутньою професією лікаря.

Впровадження сучасної психологічної освіти медичних працівників, удосконалення психологічної підготовки в системі підготовки та перепідготовки медичних кадрів в цілому є хоча і неповним, але частково вирішенням проблеми.

Було б доцільним, на наш погляд, запровадити тести чи спеціальні психологічні дослідження для перевірки здатності людини працювати в такій галузі, як медицина. Мова звичайно не йде про те, що з самого початку студент повинен знати всі поняття психології, а про рівень його внутрішнього Я, власного світосприйняття, моральних засад, гуманності та інших важливих професійних якостей.

Безперечно, якщо вводять психологічну підготовку медичних кадрів у вищі навчальні заклади, повинні обов'язково зважати на те, що викладачі цієї важливої для результату освіти дисципліни повинні бути незаперечним

взірцем для майбутніх фахівців, адже останні на початковому етапі навчання дуже сприйнятливі, обачні, обережні, недовірливі, скептичні, що притаманно молодому віку. Тому потрібно зацікавити.

Звичайно зрозуміло, що готовність людини до майбутньої діяльності в сфері охорони здоров'я визначається організацією профорганізаційної роботи на довузівському етапі, але слід враховувати і динаміку, і зміну інтересів у процесі навчання студентів і практичній діяльності лікарів. Встановлено, що інтерес до навчання у медичному навчальному закладі не визначає його сформованість щодо майбутньої професійної діяльності. Тобто це різні галузі інтересів і визначаються вони різними суб'єктами діяльності, а значить і різними психологічними параметрами.

Природно припустити, що і позитивні якості особистості медичного працівника не виникають самі по собі, а мають передісторію розвитку і формування як закономірний продукт цілеспрямованого навчання і виховання у вищих медичних закладах освіти.

Немає сумнівів, що в недалекому майбутньому вибір професій буде здійснюватись на науковій основі. Поки що він здійснюється, головним чином, сімейними традиціями і авторитетом батьків, а також прикладом і впливом педагогів та шкільних друзів, недостатньою інформацією про професії тощо. Слід пам'ятати, що немає професії легкої чи складної. Все залежить від правильності її вибору.

Тільки за покликанням можна стати хорошим лікарем, якщо ж, навпаки, то з вузу вийде ремісник з певними медичними знаннями, але байдужий до чужої долі, що не сумісно з високим званням лікаря, оскільки з дипломом йому вручають долі тисяч хворих, що мають надію на вилікування і чекають від лікаря допомоги.

Отже, роблячи висновки з цієї теми можна сказати, що психологічна підготовка лікарів у вищих медичних навчальних закладах, справа непроста і вимагає серйозного ставлення викладачів до студентів як дорослих і свідомих людей, що вже мають свої певні погляди, які можна в деякій мірі корегувати в напрямку розвитку сильної особистості, здатної стати справжнім лікарем. Зберегти здоров'я студентів-медиків, зняти їх психологічну напругу, створити ситуацію успіху на занятті – все це під силу талановитому педагогу. Добре, якщо проводиться діагностика, створюються психолого-педагогічні картки студентів, педагог володіє інформацією про фізичний, психологічний, моральний, духовний стан молодого людини. Корисним є з'ясування емоційного стану перед заняттям і після нього за допомогою

нескладних тестів, наприклад тесту Люшера, коли за кольором, вибраним студентом з певної запропонованої гами кольорів, можна зробити попередні висновки про те, як себе почуває людина в даний момент, чи готова вона до співпраці, чи активна вона, або, навпаки, пригнічена і схвильована. Необхідно всіляко поширювати теоретичні та практичні психологічні знання серед студентів, проводити тренінги для вироблення корисних майбутньому лікарю якостей, спонукати студентів до самостійної роботи над собою тощо.

Досвідчений викладач – педагог, майстер і творець. Він урізноманітнює форми і методи роботи, впроваджує ділові і рольові ігри, тренінги і цим самим знімає напругу під час занять. У студентів відтак виникає бажання вчитися.

Професія лікаря ставить дуже високі вимоги перед тими, хто збирається присвятити їй життя. За роки навчання в медичному вузі студенти повинні не тільки оволодіти необхідними знаннями та навичками, а й виробити відповідні психологічні якості, розвинути самостійне мислення, сформувати стійке позитивне відношення до майбутньої професії. Адже саме від цього у великій мірі буде залежати їх подальша практична лікарська діяльність.

Складне і динамічне життя лікаря накладає високі вимоги до його особистості, ступеня його психологічної надійності. Лікареві часто доводиться опинятися в стресових ситуаціях, зустрічатись з болем, стражданнями, смертю людей, іноді відчувати себе безсилим перед обставинами. Ці чинники впливають також і на психічний стан студентів-медиків, які в ході навчання спілкуються з хворими. За таких умов важливого значення набуває створення механізмів, здатних захистити людини від руйнівного впливу негативних емоційних факторів сучасного ритму життя. Людина має бути психологічно готовою успішно діяти у відповідному середовищі, володіти певним запасом надійності, зокрема психологічної.

На нашу переконливу думку, зразковий лікар сучасної України повинен мати відповідні індивідуально-типологічні властивості: високу активність, низьку реактивність, високу емоційність і врівноваженість та середній (реалістичний) рівень домагань.

Психологічна надійність особистості лікаря та готовність його до реалізації своїх життєвих планів – один з важливих показників ступеню соціально-психологічної зрілості особистості, стійкості та багатства її життєвого світу.

**Лазуренко О.О.,
Національний медичний університет
ім. О.О.Богомольця**

УНІКАЛЬНІСТЬ І ВИСОКА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

*(Присвячується 25-ій річниці творчого
відродження козацької педагогіки)*

Наукове дослідження фундаментальної проблеми козацької педагогіки почалося відтоді, коли в квітні-травні 1987 року була створена лабораторія народної педагогіки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (працювала на громадських засадах, завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент, нині доктор педагогічних наук, професор Ю.Д. Руденко). Її співробітниками були члени кафедри теорії та історії педагогіки Т.Г. Будняк, М.І. Кравчук, О.Т. Шпак, а також науковці Г.В. Біленька, В.Г. Кузь, З.О. Сергійчук, М.Г. Стельмахович, В.В. Стрілько, Є.І.Сявако та деякі керівники шкіл. Працівники лабораторії писали перші концепції, програми, звернення до батьків і освітян, інші матеріали з проблем української народної, зокрема, козацької педагогіки.

Історія нашої Вітчизни свідчить, що Українська Козацька Ідея стала доленосним і рятівним феноменом, коли, перебуваючи в оточенні мілітарних країн ханського Криму, султанської Туреччини, шляхетської Польщі і самодержавної Московії-Росії, український народ героїчно боронив свої природні права на вільне життя і побудову Козацької Держави. Завдяки волелюбній духовності, військовій потузі українські козаки створили дві форми національної державності – Землі вольностей Війська Запорізького (Запорізьку Січ) і Гетьманщину, козацькі Збройні Сили, козацький демократичний лад та інші національні пріоритети. Окреслену козацькими шаблями етнічну територію українців навіки стали називати Козацька земля, Україна.

В сучасних умовах нам, українцям, допомагає творчо відроджена і збагачена здобутками науки і духовності козацька педагогіка, яка ґрунтується на ідеях і цінностях козацької філософії, ідеології, лицарської моралі, правосвідомості, козацького демократичного устрою і звичаю, єдності Українського слова і Української національної державотворчої справи.

Дослідження переконливо свідчать, що козацька педагогіка – унікальне явище народної мудрості, національної системи освіти і виховання. Вона застосовувалася упродовж століть, витримала всі історичні ви-

пробування, виховувала підростаючі покоління в душі лицарства, глибокого українського патріотизму, героїзму, перемог над ворогами свободи України, здобуття Незалежної Української Держави.

Висока мета козацької педагогіки – виховання підростаючих поколінь свідомими, мужніми і високодуховними українцями – борцями за волю народу і свободу Батьківщини, патріотами-воїнами, здатними відстояти в боях із численними ворогами людську і національну Гідність, Честь, Сомовість, Правду і рівноправність представників різних національностей, для яких Україна стала Батьківщиною.

Головні цілі і завдання козацької педагогіки:

- готувати фізично здорових, загартованих і стійких патріотів з високою мораллю, національно свідомих і активних громадян незалежної України, захисників рідної землі, народу від чужоземного поневолення, можливої агресії;

- формувати в сім'ї, школі і громадському житті українця – козака, лицаря, оборонця рідної землі з яскраво вираженою національною свідомістю, високою духовністю й практичними державотворчими вміннями;

- виховувати в підростаючих поколіннях український національний характер і світогляд, волелюбні національні ідеали, вселюдські цінності;

- виробляти неприйняття, непримиренність до зла, гнів і ненависть до всього аморального, потворного, ворожого гуманній сутності людини, вміння боротися з такими явищами і перемогати їх;

- виховувати здатність до альтруїзму, вірності заповідям предків, надання пріоритетності обов'язкам перед сім'єю, рідним народом і Україною, правам Людини і Нації;

- готовність і вміння боротися з антидержавними, антиукраїнськими явищами в житті, розвивати і реалізовувати в діяльності, справах українську національну ідеологію, виявляти і спростовувати ворожі псевдоідеї та лжетеорії.

Козацький фольклор і народні мистецтва, козацькі кодекси гідності і честі, Лицарська регула і Козацька обітниця, клятва вірності народу, козацькі спортивні види одноборств, козацькі колективи (братства, побратимства, товариства, громади), наукові і художні твори про козацтво і його державотворчу місію – ці та інші напрямки, форми і засоби козацької педагогіки широко застосовуються в навчальній і виховній діяльності.

Вчителі шкіл виховують джур, козачат, молодих козаків, надаючи допомогу шкільному козацькому самоврядуванню, реалізації козацьких форм

роботи – посвяти в козачата і джури, молоді козаки, діяльності козацьких гуртів, куренів, кошів, проведенні ранків і вечорів Козацької Слави, лицарської Гідності і Честі, шкільних козацьких Рад тощо.

Пошаною і любов'ю в народі, як у минулому, так і нині, користуються козацькі школи, кодекси козацької гідності і лицарської честі, зокрема Лицарська регула і Козацька обітниця, першотексти яких збереглися до наших часів і є нічим не замінними ефективними засобами сучасного козацько-лицарського загартування учнів і студентів, працюючої молоді. Ось першотекст Лицарської регули, яка упродовж століть гартувала лицарську мораль і духовність сотень тисяч українських юнаків:

Не рухай чужого майна і не втручайся в чужі справи,
Але не дозволяй втручатися і в твої.
Поради слухай, але май свою думку.
А якщо почав щось робити, то роби,
Не дозволяй собі покинути початої справи
Ні через важкість, ні зі страху.
Нікому не нав'язуйся зі своєю думкою,
Але нікому не дозволяй зневажати її.
У своєму житті будь не лозиною,
Що гнеться в той чи інший бік.
Перед нижчими не задирай голови,
А перед вищими не гнись дугою.
На людські діяння дивись,
А за свої відповідай перед Богом
І самим собою. Живи по-Божому.

В сучасній українській педагогіці немає іншої чітко і рельєфно окресленої складової, ніж козацька педагогіка як окрема система ідей, ідеалів, принципів, підходів, форм і методів роботи з учнівською і студентською молоддю, яка б із таким успіхом, високою ефективністю пробуджувала і формувала в серцях і душах глибокий патріотизм, силу волі і силу духу, гуманну мораль і державотворчі уміння.

Козацькою педагогікою були виховані українські січові стрільці, вояки УПА, які в першій половині і середині ХХ ст. виборювали самостійну Українську Державу, врятували Гідність і Честь українського народу в його боротьбі з тоталітарними режимами.

Нині, як і в минулому, в багатьох сім'ях, школах і ВНЗ діють ступені

(ланки) козацько-лицарського фізичного, військово-патріотичного і духовного загартування дітей, підлітків і юнаків:

1. Дошкільне родинно-козацьке виховання засобами природи, козацького фольклору, козацьких ігор і забав, знаннями про козаків-лицарів, героїчне минуле рідного краю, Батьківщини, красу української державної мови.

2. Родинно-шкільне козацьке виховання засобами історії України і її козацтва, багатогранної культури, основ наук, вищих досягнень цивілізації.

3. Організація оволодіння кожною особистістю козацькою філософією, ідеологією, правосвідомістю, здобутками вітчизняної і зарубіжної культури, майстерністю захисту Батьківщини в процесі навчання в ВНЗ, подальшої самоосвіти і самовдосконалення, практичного внеску в зміцнення Української держави та її Збройних Сил.

Козацька педагогіка культивує в серці і душі вихованців виплеканий у віках ідеал козака – історично обумовленого типу українця, який не лише свято береже волелюбні заповіді дідів і прадідів, а й бореться за незалежну Україну і в наш час будує та зміцнює її.

Високими взірцями для творчого наслідування молоддю є легендарні козаки Мамай, Морозенко, Дмитро Вишневецький, Іван Богун, Іван Сірко, гетьмани – Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Виговський, Іван Мазепа, Пилип Орлик та ін.

Навічно закарбовані в українській народній і класичній культурі (в творах Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Ліни Костенко та інших) ідеали людини – козака, лицаря є найпоширеніші і найулюбленіші серед рідного народу. В серцях і душах нашої молоді, шкільної і студентської, також мають бути сформовані ідеали людей-козаків, лицарів із традиційно національним і сучасним духовним наповненням, із перспективою на майбутнє. Ці ідеали концентрують у собі вершинність національної сутності, самобутність і неповторність у світовому масштабі української духовності, оригінальне українське світобачення, велич і красу, вічність Української нації – невід’ємної частини розмаїтого Вселюдства.

Вчителі шкіл, викладачі ВНЗ виховують дітей і молодь на високих національних пріоритетах, найвищих здобутках українського духу, досягненнях рідної культури, науки і мистецтва, на художньо-естетичних цінностях народної і класичної культури, козацько-лицарської мудрості.

У наш час занепаду суспільної моралі, пониження рівня вихованості і духовності, притлумлення і згасання душевно-емоційного життя молоді і

дорослих козацька педагогіка є рятівним феноменом. Повсюдне застосування і поширення ідей і засобів козацької педагогіки сприяє виходу сучасної педагогічної науки і практики з глибокої кризи.

Підкреслимо, що учні і студенти часто захоплюються високими козацькими ідеалами, висотами лицарської духовності, синівською відданістю козаків України – Батьківщині. Їм імпонують весела вдача козаків, їхній ентузіазм, здатність мати і глибокі синівські почуття до свого народу, і гнів, презирство та ненависть до чужоземних загарбників, зрадників та боягузів. Учням і студентам подобається романтика козацьких походів, вони високо цінують козацькі духовні якості, здатність вести подвижницький спосіб життя. Факти і яскраві приклади з життя козаків, їхньої високої майстерності надихають учнів і студентів на добрі справи, глибше вивчення історії Українського козацтва, України. При цьому навчально-виховний процес набуває високого емоційно-естетичного рівня, що свідчить про поглиблення моралі, духовності учнів та студентів.

Ідейна спрямованість, принципи, підходи і зміст козацької педагогіки оновлюють зміст освіти, який і понині, на двадцять першому році Незалежності ще не розкриває глибоко і повно висоти, вищі здобутки українського національного духу, досягнення культури національних меншин України. Шкільній і вишівській молоді, всьому народу ще часто невідомі найвидатніші досягнення українського державотворення (в історичних подіях і лицарських постатях), тисяч і тисяч геніальних українських учених, подвижників, полководців, борців із чужоземними загарбниками і соціальною несправедливістю, а також жертвний героїзм шістдесятників (І. Дзюби, М. Лук'яненка, В. Стуса, М. Руденка, В. Чорновола та ін.), які по-лицарськи боролися з авторитарним радянським режимом і наближали здобуття Незалежності України. Наші старшокласники і студенти здебільшого не знають в системі найбільші перемоги українських військ в епоху Київської Русі-України (IX-XIII ст.) і героїчну Козацьку добу (XVI-XVIII ст.), найвидатніші відкриття і феноменальні здобутки співвітчизників в галузі науки, культури і мистецтва, космічної техніки.

Сучасним учням і студентам нерідко бракує глибокої любові до України, історичної пам'яті і національної свідомості. Козацька педагогіка одночасно з цими національно-патріотичними якостями формує в них стійкість характеру, глибину і обшири світогляду, наполегливість і рішучість, здатність ставити високі загальнонаціональні цілі і досягати їх, перемагаючи різні перешкоди. Покликання козацької педагогіки як специфічної

галузі знань – формувати глибоке розуміння суспільно-політичної ситуації в Україні, виробляти політичний світогляд, наступальність і бойовитість у боротьбі зі злом, невіглаством, громадянською пасивністю і бездуховністю, нетерпимість до порушень моралі, антидержавних і антиукраїнських псевдоідей і лжетеорій.

З метою докорінного поліпшення навчання і виховання в багатьох школах і ВНЗ України успішно діють чіткі, науково обґрунтовані системи козацько-лицарського загартування учнів та студентів. Цікаві і змістовні напрямки, форми роботи на традиціях козацької педагогіки реалізуються в ЗОШ №№ 9, 235, 283 м. Києва, № 35 м. Донецька, № 2, 3 м. Ірпеня на Київщині, Адамівській ЗОШ на Одещині, Пилявецькій – на Хмельниччині, Садівській – на Рівненщині та ін.

Реалізація ідей і засобів козацької педагогіки в ВНЗ – важливий шлях формування в студентів історичної пам'яті, національної свідомості, любові до України. Традиції козацько-лицарського загартування студентів розвиваються в Міжрегіональній академії управління персоналом, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Харківському державному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди та ін. Такі ВНЗ проводять науково-практичні конференції, «круглі столи» на теми з історії українського козацтва, мають тісні творчі зв'язки з сучасними козацькими організаціями. Студенти пишуть реферати, доповіді, курсові і дипломні, магістерські роботи, у яких досліджують козацько-лицарську духовність і шляхи та форми оволодіння нею молоддю в сучасних умовах.

Історична практика і досвід творчого відродження козацької педагогіки в наш час переконливо свідчать про те, що вона успішно утверджує в серцях і душах молоді високий смисл життя, покликання кожної людини зберігати і розвивати традиції роду і народу. Козацька педагогіка сприяє усвідомленню учнями і студентами, що життя – це активне діяння, в якому завжди є місце для подвижницьких вчинків, героїзму, реалізації високих цілей і великих справ в ім'я досягнення ідеалів рідного народу і Вселюдства.

Руденко Ю.Д., академік.

ПОЗИЦІЯ О. ОЛЕСЯ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1917-1919 РОКІВ

Ветеринарний лікар, поет та громадський діяч О.І. Кандиба (О.Олесь) зустрів революційні події, як і його колеги-ветеринари, активними діями по розбудові не лише ветеринарії, але й держави.

Українське товариство ветеринарних лікарів узяло на себе державні функції по створенню нової ветеринарії. Галузь ветеринарії було приєднано до Міністерства земельних справ, що було важливо для розвитку тваринництва.

З квітня 1918 року у Києві почав виходити українською мовою двотижневий часопис громадської та військової ветеринарії «Вісник ветеринарної медицини». Перший номер журналу відкривався статтею «Наші завдання», в якій писалося: «І нам тепер уже не тільки спеціалістам, а й громадянам і, може, громадянам насамперед, не можна спати... Час братися жваво до праці, не можна гаяти й хвилини і одразу треба кувати свою долю. Треба й нам, ветеринарним робітникам, квапитися зі справою сполучення своїх сил для дружної роботи, якої буде багато».

Товариство скликало з'їзди та наради ветеринарних фахівців.

Наказом №24 від 12 квітня 1918 р. ветеринарним структурам приписувалося: «Всі справи і розмови вести лише українською мовою. Котрі ще не досить добре володіють державною мовою, на протязі одного-двох місяців вивчити її досконало...

..Негайно замінити вільні місця у військових частинах та інституціях на терені України лікарями і фельдшерами українцями. Надалі всі посади мусять замінюватися за згодою Ветеринарного відділу, замінюючи неукраїнський ветеринарний персонал».

Товариство і Військово-ветеринарне управління виступили з ініціативою і утворили спеціальну термінологічну комісію для збору і розгляду ветеринарних, зоотехнічних, фармацевтичних та інших українських слів і назв.

Товариство підняло клопотання і вирішило створити Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут.

Багато пропозицій Товариства були підтримані Центральною Радою, гетьманом П. Скоропадським та Директорією.

Як поет, О.Олесь постійно відгукувався на політичні події в Україні. Так, на наступ Антанти він відповів «Маленьким фейлетоном»:

Їдуть знов новозеландці,
А за ними сенегальці,
Самоїди, африканці,
І приїдуть завтра вранці.
Знову зустрічі, банкети,
І гірлянди, і букети,
Знову вилізуть кадети:
«Поверніть, мовляв, мушкети».

Але всюди сніг біліє,
Український вітер віє
І непевний дощик сіє –
Що – коли заожеліє?!

Розкидаймо швидше квіти...
Бо не встигнемо зустріти...
Бо морозець припече –
Африканець утече.

(«Трибуна», 1918.-21 грудня)

О. Олесь боляче сприйняв зраду інтересів України М. Грушевським та особливо П. Скоропадським. Слід відмітити, що П. Скоропадський 18 листопада 1918 року командування всіма збройними силами передав графу Келеру. Той не лише розліпив по місту brutальну прокламацію про те, що існує єдиний «русский народ», але й видав наказ (мовою оригіналу):

«...Оповіщуємо, що зараз провадить се праця для відбудування єдиної Росії...

...хто працює проти єдності Росії, вважаються внутрішніми ворогами, боротьба з котрими для всіх обов'язкова.

А хто не хоче боротися, ті підлягають військово-польовому судові як за невиконання моїх наказів».

Головнокомандуючий генерал-од-кавалерії Келер
(«Відродження» -1918. – 21 листопада)

На дії М. Грушевського та П. Скоропадського О.Олесь відповів віршем «1918»:

Лукавий, хитрий був дідок...
Любив неправду й зраду...
Закликав німців в наш куток,
Звалив Центральну Раду.

Земельку дав і одібрав,
(Хоч панству жиру збавив),
В мішок республіку сховав
І гетьмана наставив.
З Москви привіз нам москалів
І фахівців –до біса!
«Союзи», «Спілки» смашно з'їв
І дав нам Протофіса.
За щось студентів розстріляв
І вихваляв злочинців,
Устами Келера сказав:
«Немає українців!»
А десь на селах, по лісах
Ховав у землю зброю,
І гнів розпалював в серцях,
І звав селян до бою.
«За Русь! За батюшку-царя!»
Гуляв він у столиці
І разом з тим проводиря
Виводив із в'язниці.

Антанське військо посилав,
(І силу нечисленну!)
І в боки кожного штовхав:
«Та бий же «Неділиму!»
Щодня висаджував десант,
Щоб знищити Вкраїну,
А одночасно серед «банд»
Заводив дисципліну.

Фортецю з Києва зробив,
Озброїв школярами,
І всі шляхи обгородив
Селянськими списками.
Лукавий хитрий був дідок -
Усе життя всміхався.
Сьогодні теж всміхнувся! І здох,
Але не попрощався.

(«Трибуна», -1919. -1 січня)

Про наступ різних армій та більшовиків на Київ О. Олесь видрукував
«На біжучі теми»:

Ви чули? Ви чули? Зуави!* Зуави!
По лікаря швидше! Дві шклянки води!
Вже швидко: Вже близько Зуави. Удави.
Вже близько: вже швидко прибудуть сюди.
З хвостами, з зубами... А пащі! а пащі!
Роззявить, ковтне і нема!
Що довго казати! Пропасі, пропасі!
Упасти – просити, бламати дарма.
Прогавили сонні ворони, роззяви.
Шматує, пече каяття.
Добрідень, слони, крокодили, удави!
Добраніч, добраніч, життя!

(«Трибуна» -1918.-1 січня)

** Зуави – спеціальні легіони Антанти*

«Але краще...»
Але краще... з уст ні пари!
(Про мадярів говорить
Ще цензура не велить).
За мадярськими полками
(бік!)Голодними вовками
Йдуть по цукор, по книші
Славнозвісні латиші.

А за дикою ордою
Троцький сам іде з косою,
(Щоб китайцям догодить
Став косицю він носить).
А за Троцьким в фаєтоні
В позолоченій короні
Їде белой, руської царь,
Православний государь.
І везе всі мрії наші...
Віз березової каші
До в'язниці, до петлі
І до дулі взагалі.

(«Трибуна» -1919.-11 січня)

З гіркотою О. Олесь зустрів новий 1919 рік:
Молюсь... Лише молюсь – благаю,
Шукаю Бога в небесах,
На землю падаю в сльозах,
І в муках мучусь -уміраю.
О, Боже, змий з землі своєї,
Як мак, червону людську кров.
Хай зацвітуть в серцях лілеї,
Братерство, воля і любов!
Сховали шлях від нас тумани,
Ми заблудилися вночі...
О, Боже, зглянься на наші рани,
Склади скривавлені мечі!
І те, що ми, ціною крови,
Ціною жертв купили ми,
Із милосердя, із любови
У вбогих нас не одніми.
Молюсь! Лише молюсь – благаю,
Шукаю Бога в небесах,
На землю падаю в сльозах
І в муках мучусь – уміраю.

(«Трибуна». -1919.-1 січня)

У період революційних подій заклики та звернення О. Олеся особливо цінилися в Україні. Так, до Кисва прибула делегація товариства «Просвіта» із села Красносілка на Чернігівщині, про що писали (мовою оригіналу)

«...Місяців два тому з ініціативи інструктора вищих початкових шкіл п. Литвина заклалось дуже рухливе і продуктивне товариство молоді ім. Олеся та Товариство «Просвіта» ім. Миколи Вороного, які мають на меті проводити культурну-організаційну працю не лише в селах, але й по околицях».
(«Трибуна. -1918.-26 грудня)

Державний драматургічний театр у м. Києві запланував на 1919 рік постановку п'єси О. Олеся «По дорозі в казку».

Отже, О. Олесь на відміну від інших митців слова, активно реагував на щоденні події у житті України.

Своє бачення української демократії О. Олесь висловив у вірші «З Новим роком»:

Був рік Новий (це –другий нині!)
Але ніхто з ним не вітав,
І революції дитини
Редактор тільки шапку зняв...
Миліш Тобі стара дорога...
О, демократія моя!
Не віриш ти в самого Бога,
Але святкуєш Палія.

*Валентин**
(«Трибуна» -1919.-14 січня)
* Валентин – псевдонім О. Олеся

Станіслав Рудик, професор
Ольга Молдован, аспірантка

Рудик С.К.
Відомий вчений, автор багатьох праць,
академік-секретар Відділення ветеринарної медицини
АН ВО України

УКРАЇНІ – СПАДКОЄМИЦІ КИЇВСЬКОЇ РУСИ – 1160 !

Активізація московської ідеологічної пропаганди навколо проблем російської історії, яка і в XXI сторіччі спрямована на відродження неосяжної Московської імперії і поглинання незалежних держав, реалізувалася в указі президента Російської Федерації Д. Медведєва про відзначення 1150-річчя заснування ро-

сійської державності. Створення нового підручника історії Росії, в якому Україна представлена як неприродне державне утворення, що не має права на існування і приречене на загибель, змусили наших істориків нарешті Відповісти на одвічне питання: хто ми, звідки ми, чий ми діти?

2000 року я звертався до Президента України Л. Кучми з пропозицією відзначити тодішню дату 1140-річчя Руси-України. Він відповів, що в Україні ні з ким це робити.

2010 року в газеті «Слово Просвіти» опубліковано, моє інтерв'ю «1150-річчя – як історичний мінімум». Ідею почули, та не в Україні, а в Москві, де президент Д. Медведєв скористався нагодою ще раз привласнити не тільки історію Київської Русі, а й відзначити історичну дату про закликання ільменськими слов'янами варягів 862 року. Що ж, вони мають право відзначати свої ювілеї.

Але як тоді бути зі свідченням Нестора Літописця про точне визначення часу проголошення держави Руси – 852 рік? Порівняймо: новгородське закликання варягів – 862 рік, завоювання Київської Русі варягом Олегом – 882 року. Різниця 30 років. За цей час в історії Київської Русі сталися найважливіші події IX ст. Нестор Літописець у “Повісті минулих літ” запитував: “Откуда есть пошла Русская земля”? І сам відповів: “В літо 852 начашася прозивати Русская земля”, тобто задовго до появи варягів на Русі. Гіпотетично “варяги” – то не якесь шведське плем'я (про яке шведи й не чули) а просто – “вороги”, будь-хто із чужих зайд! А зайдами-ворогами могли бути і полабські слов'яни (за В. Чивіліхінін), і шведи, і данці. Але на скрижалях “Велесової книги” стверджується: “Тако бє держава та руска одо руси”, “бо Руська Земля то руська кров, якою вона просякнута”. “Хто хоче землі

нашої – покладіть йому повно до вуст, нехай вдавиться нею і замовкне!” – воістину вистраждані слова про трагічну епоху в історії нашої землі, яка впродовж довгого часу пережила періоди зародження державності, великого піднесення, розквіту, руїни і знову відродження державності.

860 року відбувся переможний похід Аскольда-царя (кагана) Київського на Константинополь, у результаті якого він уклав із греками договір **«любви і миру»**. Головний політичний сенс походу Аскольда – досягнення дипломатичного визнання Русі, утвердження міжнародного авторитету (на думку А. Сахарова) як суверенного політичного організму. Наслідком цього походу стало запровадження державної релігії християнства у Київській Русі. Аскольдове хрещення мало загальнодержавний характер, а не було приватною справою кагана Русі. Константинопольський Патріарх Фотій – Першосвятитель Русі в окрожному посланні (Енцикліці), написаному 867 року, розповів про навернення Русі до Христа. «І в них (Русі – *Авт.*) запалала така жага віри, що вони прийняли пастиря у чині архієпископа, та з великою ретельністю виконують християнські обряди». У Києві було запроваджено християнську єпархію, залежну від Константинополя. У «Василіках» – церковних документах (списках православних кафедр) Руська митрополія значиться під номером 61, а в другому списку під номером 60. Першого ієрарха звали Михайлом, за іншим свідченням – Левоном, очевидно, наступником Михаїла. На користь хрещення Русі 860 року свідчить, факт, описаний Кирилом Філософом про те, що він читав Євангеліє і псалтир, «Руськими письменами писані».

Доба Аскольда стала початком давньоруського літописання та будівництва храмів (церква Св. Іллі на Подолі, церква на могилі князя Діра, церква Св. Миколи на Аскольдовій могилі, збудована 882 р.).

Вчитаймося в рядки праці М. Брайчевського «Аскольд – цар Київський»: Аскольд запровадив у Русі Руську Еру – нова система літочислення, у якій відлік років починався від 860-го. Чи випадково це? Щось мало потрясти суспільство більше, ніж військовий похід на Царгород. Це запровадження християнства, яке перевернуло світогляд Русі. Нові ідеї захопили Русь, приєднавши її до тогочасної європейської цивілізації. Найважливішим здобутком Русі було поширення писемності й грамотності серед населення, що стало вирішальним фактором культурного розвитку. Широкою рікою полилися перекладні книги з грецької слов'янською мовою, здійснені просвітниками Кирилом і Методієм, Климентом Охридським, Ангеларієм, Наумом та ін. Московські книжники XVI ст. у Никонівському списку літопису натрапили на ознаки більш давнього літопису Аскольдової доби, який увійшов цілим

блоком до “Повісті минулих літ”. Версію підтримував історик Б. Рибаків, а виокремив “Літопис Аскольда” М. Брайчевський. Це дало підстави вважати за початок літописання добу Аскольда.

Віроломне вбивство кагана (царя) Аскольда варягом Олегом призвело до язичницької реакції. Християнізація Руси-України призупинилася, відкинувши її більше ніж на 100 років від прилучення до європейської цивілізації. Отож Аскольд Блаженний – Цар Київський – перший руський мученик за віру християнську.

Пригадаймо: коли у IX столітті угорці пройшли через нашу землю, давньоукраїнська держава Русь уже існувала. А угорці давно відсвяткували своє 1100-річчя. Московити ж у XII ст. тільки-но заворушилися. Унаслідок низки конкретно-історичних обставин, зокрема агресивності північних племен (московитів), з нашої необачності вони привласнили собі нашу назву, історію, наших героїв, літературу і мистецтво.

Чи має Московія-Росія право на історію Київської Русі лише через те, що київські князі брали з країни Моксель (назва відома з XIII ст.) данину, за що ті прозвалися русские (піддані), тобто данники Русі? Державами часто керували князі, королі, князі іноземного походження, проте це не дає підстав русичам – українцям привласнювати історію Московії. Нашадки київських князів у XII–XIII ст. тільки почали християнізувати та слов’янізувати хіновські (угро-фінські) племена країни Моксель, а Золота Орда, що заселила її монголо-татарами, за 300 років сформувала їх у державу. Проте не вистачало глибинного авторитетного коріння. За дорученням Петра I, а пізніше Катерини II вісім німецьких істориків на чолі з Міллером разом з татариним Карамзіним історію Руси-України приписали попередю до історії Московії-Росії («великої імперії – велике прошле»), яка оголошувалась єдиною спадкоємицею Київської Русі, а Україна-Русь – лише історичне непорозуміння, яке нібито Сформувалося в XVII ст. Отак нащадки фінно-угорських племен, безпосередньо з участю татар, стали «великоросами», народом – «богоносцем», старшим «братом» слов’ян-українців, які ніби мріяли тільки і про те, аби «воз’єднатися» та накинати на себе «братське ярмо».

У нас різні історії. Вони свідчать: Московський улус Золотої Орди не має нічого спільного з Київською Руссю.

Треба сказати, що прихід литовських князів позитивно Позначився на розвитку саме української державності. За значенням Литовська доба русько-української історії нічим не поступалася добі Рюрикових завойовників. Як Рюриковичі, так і Гедиміновичі захищали і розбудовували Русь-Україну, розвивали культуру, архітектуру, мистецтво, літописання.

Отже, Русь-Україна є історичним етнічним нашією держави.

За визначенням Брайчевського повними ланками державотворчого процесу були: Антське царство – політичне об'єднання племен VI–VIII ст., Київська Русь IX –XIII ст., Галицько-Волинська держава з XII ст. до 1360 року, Литовсько-Руське князівство 1319–1569 рр., Козацька республіка – Запорозька Січ – XV–XVIII ст., Україна як союзна держава Російської імперії 1654–1917 рр., Українська Народна Республіка 1917–1920 рр., Українська Радянська Соціалістична Республіка як союзна держава у складі СРСР 1920- 1991 рр.

Україна ніколи не припиняла свого існування, незважаючи на тимчасову васальну залежність від Золотої Орди, Литви, Польщі, Москви. В Україні завжди була державна адміністрація, яка з більшим або меншим успіхом організовувала політичне, військове, економічне, культурне життя суспільства, так чи інакше допомагаючи вижити українцям. Упродовж століть наш народ пам'ятав про свої корені. Родовий корінь Руси-України, незнищений. Про це писали Інокентій Гізель, Теофан Прокопович, автор «Історії русів» Микола Аркас, Михайло Грушевський та Михайло Брайчевський.

Попри фактичну втрату за польських і московських часів національної аристократичної верхівки, яка піддалася асиміляції, сам народ, переборюючи війни; холод, голод зберіг рідну мову, співав дивовижної краси пісні, витворив свій, небачений у світі тип храму з розвитком внутрішнього простору-вгору, чим виявив натхненний порив до Всевишнього, малював твори іконопису, різьбив пишні іконостаси та виявив себе у портретах козацького бароко. Вершиною духовного злету культури став партесний хоровий спів видатних композиторів Дилецького, Бортнянського, Березовського, Веделя.

Більшовицькі варвари завдали непоправного удару культурі українців, пониживши творіння їхніх геніїв. Мабуть, немає в світі народу, який би у боротьбі за волю зазнав таких великих втрат. Мусимо пам'ятати полеглих борців за Україну, треба шанувати місця наших перемог і наших героїв. **Звитяга і перемога – наш прапор!** Така ідеологія зробить істотну корекцію в ментальності українця, який стане впевненим, гордим і незалежним. Тому пропоную запровадити формулу національної консолідації, яка мусить бути вкладена з дитячих років у свідомість кожного громадянина: **Дніпро був і буде кровоносною артерією українського народу, Лівобережжя і Правобережжя – це легені України, а Київ – серце для українців у всьому світі суцях.**

Проти України давно задіяні й використовуються не без успіху величезні політичні, військові, економічні важелі, наукові й культурно-масмедійні тех-

нології Москви. Тому варто перерахувати деякі найголовніші засади, на яких має базуватися українська політика:

- Україна мусить проголосити себе прямою спадкоємицею Київської Русі. Ми усвідомлюємо себе давнім народом із глибокою історією і культурою, яка сягає кількох тисяч років. Усі культурно-матеріальні цінності, створені на нашій землі, сховані або викопані з неї, незалежно від місця тимчасового перебування, належать українському народу і його історії. У наших жилах тече кров трипільців, скитів, сарматів, антів, русичів, русинів, які є одним ланцюгом зміни поколінь наших предків.

- Українській державі не 20 років і вона не маленька дитина, як вважають деякі недалекоглядні політики, що вимолюють собі прощення за свою бездарну діяльність. Протягом IX-XVIII ст. назви “Русь”, “руський народ”, “козако-руський”, “козако-український” або “україно-руський народ” стосувалися винятково народу, що проживає на території України.

- Державу Київську Русь заснував, каган (цар) Київський Осколд – Аскольд, – Аскольдир у 852 р. як вінець тривалої історії у розвитку української державності.

- Руси, русини, українці – це історичні етноніми одного народу, а їхня мова – це українська мова (за твердженням академіка Шахматова, відома ще з VII ст.).

- Русь – Україна ніколи не була в одній колісці з хіноювою (фінно-татарською державою з назвою Московія). У нас все різне: предки, походження, історія, герої, мова, культура.

- Московія (тепер – РФ) як спадкоємиця Золотої Орди не може виступати спадкоємицею нашої Прадержави – Київської Русі.

- Золотоординський так званий русскіи» мір, або євроазійський світ кінчається на Хуторі Михайлівському. Далі на захід – Європа.

- Незалежна Україна – лише новітній етап у безперервному розвитку української державності. Україні як прямій спадкоємиці Руси-України – 1160 років, ювілей відзначатимемо у серпні 2012 року.

- Спільного підручника з історії України та Росії не може бути через різне походження народів, протилежні оцінки історичних подій і ролі історичних особистостей, що наочно засвідчив підручник з історії Росії, запроваджений Міністерством освіти Російської Федерації. У цьому підручнику закладені антиукраїнські положення, що принижують гідність українців і виховують росіян у дусі нетерпимості до України.

- Діяльність російських царів Петра I і Катерини II для України була

жахливою за наслідками, за їхнього правління українці позбулися демократичної гетьманської влади, було знищено освіту, незалежне книгодрукування, заборонено українську мову, закріпачено селянство, зруйновано останній прихисток волі – Запорозьку Січ.

- Голодомори 1921 р., 1932-1933рр., 1947р. були штучно організовані з метою зламати опір українців більшовицькій окупації України. Це геноцид українського народу.

- Українська Повстанська Армія – захисна реакція народу на більшовицьке «звільнення» Західної України, внаслідок якого військами НКВС у 1939-1941 рр. було репресовано 1,5 млн. мирних мешканців. Вояки УПА захищали свою землю від коричневої й червоної чуми.

- Незалежна Україна – не прояв сепаратизму, а відродження власної державності, спротив насильницькій асиміляції. Тому українцям як цивілізованому народу варто запросити президента РФ на святкування 1160-річчя держави Руси-України

***Володимир Прядка, академік
Академії мистецтв України***

Зустрічі з харківськими вченими. На передньому плані – ректор Хрківського мед університету академік Лісовий В.М.

М.В. ГОГОЛЬ І ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Зробимо спробу поговорити про специфічний аспект в розрізі проблеми «М.В. Гоголь і польська література», а саме – в розрізі *образотворчого мистецтва* в широкому розумінні: і про *ілюстрації* до творчого доробку видатних письменників (зрозуміло, і польських); про пам'ятники їм поставлені, і про вміння портретно-творчого зображення в самому їхньому художньому слові.

Пряму відповідь на це питання конкретно дають видання енциклопедичні. Приміром, бачимо аж цілий перелік ілюстрацій в Українській Літературній Енциклопедії, у I-му томі, на сторінці 385, де фігурує, скажімо, портрет самого М.В. Гоголя (художника Ф.А. Мюллера) 40-х рр. XIX ст.; це – ілюстрація «Страшної помсти» (художника К.О. Прутського, 1874 р.); це – «Тарас Бульба на чолі війська» (ілюстрація художника М.Г. Дерегуса, 1955 р.); це – «Мертві душі» (ілюстрація художника О.О. Агіна 1846-47 рр.); це – «Ніч перед Різдом» (ілюстрація М.І. Компанця 1975 р.).

До цього можна ще додати кадр з кінофільму «Вечір перед Івана Купала» Київської кіностудії художніх фільмів імені О.П. Довженка, 1968-го р.; сцену з вистави театру Миколи Садовського в Києві, 1907-го р., а також – скульптурний пам'ятник М.В. Гоголю в Києві, роботи скульптора О.П. Скоблікова 1982 р.

В Україні пам'ятники Гоголю встановлено: у Миргороді, Ніжині, Полтаві, у Великих Сорочинцях, Гоголевому, Диканьці, Шишаках, у Харкові й Києві (див. статтю Н.Є. Крутікової про Гоголя в УЛЕ, т. 1, с. 438). Як ілюстрація образотворча, в УРЕ, т.3, на ст. 344 «наводиться» пам'ятник роботи П. Забіли в Ніжині 1881 р.

До речі, у моєму оповіданні-есе «Ніжинські весняні ночі» (у розділі «Літературная фантастика») [1] йдеться в дещо умовному розрізі і про тамтешні пам'ятники Гоголю й Безбородькові, котрі, начебто оживши, спілкуються й відвідують Ніжинський ліцей (тепер Ніжинський педагогічний університет імені М. В. Гоголя); розглядають вміщені там, на другому поверсі, ілюстрації до творів Гоголя, зокрема, до його повісті «Шинель», з «Петербурзького циклу», й до «Мертвих душ»: зображення «брички» Чичикова як символу вічних мандрів і вічної дороги – «ділової» й сумної.

У тому ж оповіданні (про старий і новий Ніжин) фігурують й образи гоголівських Русалок (це вже роздуми до фантастики Гоголя), однак і тут Русалки вимальовуються в уявленні читача лише під впливом ілюстрації І.М. Крамського до «українського» оповідання Гоголя «Травнева ніч, або утоплення».

Сам Гоголь так «коментує» і свій задум, і картину-ілюстрацію І.М. Крамського: «Якби ж то ви бачили картину Крамського, ...так там їх (Русалок) можна розгледіти набагато краще, тому що в мене в тексті, і на малюнку – місячна ніч. Зараз Русалки спускаються в річку (вони вміють заховатися і на такому мілководді). Час вже й нам відходити у вічність; час вже й нам...»[2].

Що ж стосується інших енциклопедичних видань, де йдеться про біографію, творчу історію і безпосередньо про Гоголя в образотворчому мистецтві, то там (наприклад, в «Литературной энциклопедии», т.2, М., 1929 г. в розгорнутій статті В. Переверзева) наводяться образотворчі ілюстрації до творів Гоголя – абсолютно різного плану: і авторська замальовка до «Ревізора», художника Боклевського (С. 569-570), і деталь з обкладинки до «Портрету» – художника Кравченка (С. 571-572) – тобто образотворчі ілюстрації, відповідно до характеру творів письменника: найчастіше – сатирично-гротескні, але й психологічно ускладнені – це стосується ілюстрації до «Портрету» Гоголя.

Треба одразу сказати, що образотворчий матеріал до *польської літератури* буде набагато бідніший, якщо взяти до уваги навіть поезію Адама Міцкевича і історичну «Трилогію» Сенкевича. Чому? Та тому, що це, твори романтичні за самим своїм задумом і стилем виконання, навіть (ми будемо говорити про це пізніше окремо) реалістична нібито «Трилогія» Генрика Сенкевича, – це ніщо інше, як «шляхетська балада» на історичний сюжет.

Що стосується А. Міцкевича і ілюстрацій до його видань, то найцікавіше можна говорити лише про «Гробницю Потоцької», адже йдеться про щось образотворчо конкретне, відчутне. Це – та сама гробниця, яка стала приводом до виникнення поеми О. С. Пушкіна «Бахчисарайский фонтан». Можна ще дати ілюстрацію до вірша А. Міцкевича «Пам'ятник Петру Великому» з його «подорожнього циклу»: «Дорога до Росії»; про згаданий пам'ятник і «Олешкевич» – про польського художника у Санкт-Петербурзі – усі вірші гостро негативні по відношенню до Росії і дуже сумного змісту.

Саме цей цикл викликав, як відомо, гостре заперечення у Пушкіна, який дав «відсіч» Міцкевичу в поемі «Медный всадник», де образ Петра Першого подано і «з критикою» (бо той не передбачив страшного і досі невідворотного лиха – осінньої повені у Санкт-Петербурзі), який водночас поставив і «міцну російську фортецю» на кордоні зі Швецією: «Отсель грозитъ мы будем шведу – Назло надменному соседу тут будет город заложенъ».

Можна ще зробити «побутову» ілюстрацію до балади Міцкевича «Czaty» («Сторожа») – вільно, у «зниженому», «побутовому» стилі, перекладену, у свій час, Пушкіним.

Цікавих ілюстрацій потребують, зокрема, «Кримські сонети» А. Міцкевича, або ж постать з його історичної поеми на середньовічний сюжет – княгині Гражини (з однойменної поеми): той, зокрема, епізод, коли німецькі «пси-лицарі», таємно запрошені до Литви Литовським же князем Літавром – чоловіком Гражини, стиха переїзять навмисно відкритим для них мостом до їхнього замку.

Можна дати й лірико-реалістичні замальовки природи в поемі Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» – про сосни, котрі шумлять від вітру, наче хвилі моря, тільки високо вгорі.

Однак, повернемося до «Кримських сонетів» А. Міцкевича. Чому, на мій погляд, не можна дати ілюстрацію до його вірша «Могила Потоцької» і чому прекрасно «лягає в ілюстрацію» якраз «Бахчисарайський фонтан» О. С. Пушкіна – по суті, на ту ж саму історичну особу, чия могила «конкретно зафіксована» в обох поетів? А тому, що у Пушкіна йдеться про конкретних героїнь-суперниць в Ханському гаремі (тут не має значення те, що Зарема – грузинка, а Марія – полька – обидві вони християнки-полонянки в мусульманському гаремі Хана – з його традиціями, звичаями й «настановами»). Поема Пушкіна – уся «в образотворчому зображенні»: і історія грузинки-полонянки, позбавленої Батьківщини ще в дитинстві – її спогади про «подорож» на кораблі; і розмови суперниць; і «життя» Марії в гаремі, хоч і в окремій кімнаті; і картина страсти Зареми мовчазними слугами Гарему за таємним наказом Хана.

У Міцкевича цей сюжет трактується інакше – теж трагічно, але лише в його авторському зіставленні – з його власною долею вигнання з Польщі, який ніколи більше вже своєї Батьківщини не побачить, – і полоненої польки, якій теж судилося вмерти молодою на чужині, назавжди позбавленої рідного краю, своєї родини, свого природного оточення, хоч нібито тут, в Бахчисараї, вона й живе в «розкішних умовах» – «обрана» Ханом для його любовних утіх, і живе навіть в окремій кімнаті!

Значний інтерес – з точки зору образотворчого трактування та й безпосередніх ілюстрацій – становлять, на моє глибоке переконання, саме «Кримські сонети» Адама Міцкевича, адже сонети – про кораблі в різну пору доби, й головне – при різних погодних умовах.

Характерна ознака цього циклу (що його типологічно єднає з творами Гоголя) – це зображення, з одного боку – конкретне, а з іншого – психологічно, лірично, навіть романтично забарвлене. Без цього жоден сонет не обходиться.

Якщо це сонет «Морська тиша» («Штиль»), то перед нами справді замальовки тиші на морі, навіть побутове зображення, що підходить навіть

для побутової ж фотографії: «Дрімають паруси; мов ланцюгом прикуте, судно гойдається, ладне й собі заснути. Зітхнув моряк. В гурті дзвінкий лунає сміх». Та це лише перше статичне зображення корабля. А друге: і конкретне, і переносне. А третє – зовсім умовне, у вигляді порівняння стану моря з душею людини: «О море! Є попіл, що у хвилини бурі на дні ховається у темряві похмурій, а в тишу – догори хвилясто вирина». Тобто, існує пряма загроза кораблеві. І третє: «О мисле! Спогадів є гідра мовчазна, що спить на дні твоїм під бурями й громами, а в супокійну мить рве серце пазурами» [3].

Якщо це більш-менш «пейзажна» – «Алушта вночі», то тут вражає яскравістю раптова зміна барв: гаснуть на горах вогні закату: все охоплює морок, та раптом блиснув метеор і зливою золота залив ліси, гори й морські хвилі.

У даному разі фігурує не лише зміна барв і паралель між явищами природи й духовним станом людини, а й неодмінний мусульмансько-татарський колорит Криму, зокрема, у висловлюваннях Мірзи: «Величний Чатирдаг, могутній Хан Яйли, О, мінарет Алли, – До хмар піднявся ти – блакитної пустелі!»

Якщо сонет «Байдарська долина», то тут автор поетичного слова, як у казці (тільки і своїй уяві), «летить і скаче на коні».

Мабуть, найрізноплановішим (конкретно й умовно) виглядає сонет «Буря», де хвилі моря безперечно поглинуть корабель, і на нього переможно входить «Янгол смерті». У цей романтичний нібито сюжет раптом органічно вплітається цілком «земний» психологізм. Усі пасажери збентежені, але знають, що їх десь люблять; про них хтось згадає. Лише один серед них (треба думати, автор цього сонета) почуває тут себе самотнім – він чужинець, і про нього ніхто ніде не згадає.

Ця ж думка, між іншим, фігурує і у сонеті «Акерманські степи» (наче «вступному» до всього циклу) – там такий простір, така величезна тиха відстань від рідного краю автора, що можна було б почути навіть голос, котрий його звідти кличе. Але сонет закінчується сумно й «тверезо» – категорично: «Я так напружив слух, що вчув би в цій землі і голос із Литви – Вперед! Ніхто не кличе»[4].

Говорячи про Литву, Міцкевич має на увазі Польщу. Просто він народився в містечку Новоградок – на кордоні з Білорусією і Литвою, й Литвою називає свою Батьківщину. До речі, його поема «Пан Тадеуш» теж починається зі слів: «O Litwo! Ojczyzna moja! Ty jesteś, jak zdrowie...»

Сонет Міцкевича «Плавба» [5] вимагає теж ілюстрації частково конкретної: «Драбиною моряк поп'явся, ніби тінь, і висне в плетиві ледь зримих павутинь: так огляда павук ситце своє прозоре!» А далі йде суто романтичне прагнення бурі й шаленства: «І мій буяє дух у розгулі стихій, уява розпина свій парус вогняний, і лише крик з грудей, піднісшись над прахом. До лона

корабля припав я, ніби жду, що від зусиль моїх прискорить він ходу... Як люблю! Знаю я, що значить бути птахом!»

Дуже «буремний», незважаючи на його буденну назву, сонет «Вигляд гір із степів Козлова», потребує ілюстрації в стилі врубелівського «Демона». Ми й наведемо його у неперевершеному російському перекладі саме М. Ю. Лермонтова, який нагадує цю поему російського поета «Пилигрим»: Аллах ли там, среди пустыни Застывших волн воздвиг твердыни – притоны Ангелам своим; иль дивы: словом роковым, Стеной умели так высоко Громады скал нагромоздить, чтоб путь на Север заградить звездам, кочующим с Востока? Иль Бог ко сводам пригвоздил Тебя, полночная лампада, Маяк спасительный, отрада плывущих по морю светил?»; Мирза: «Там был я, там со дня создания бушует вечная метель. Поток видел колыбель; Дохнул – и мёрзнул пар дыханья, Я проложил мой смелый след, Где для орлов дороги нет» [6]. І хоч в оригіналі цей вірш не виглядає настільки грізно (тому що лермонтовський вільний переклад надає всьому «демонічне» забарвлення), тимчасом, однозначно вказує на єдину можливість для художнього ілюстратора: подати картину романтичну, екзотичну і, головне, алегоричну, де велич Кримських гір – це не просто пейзажі, це – відбиття земних і небесних стихій, відбиття «демонології» і релігійної міфології.

Своєрідні думки щодо цього поетичного циклу Міцкевича висловив видатний український поет і перекладач (зокрема, віршів Міцкевича, автор присвяченої йому поеми «Міцкевич в Одесі» і автор есе-передмови до українського видання «Кримських сонетів») – Микола Бажан. Він зазначив: «Досі літературознавці мало звертали увагу на незакінчений (не дописано останнього рядка) його сонет «Яструб». Сонет, безсумнівно, належить до «Кримського циклу», але автором до книжки він не був включений, а дослідники не приділяли йому належної уваги. Проте, він був дуже важливий для розуміння тих внутрішніх переживань, які, багатозвучною і стрункою сюїтою, відбилися у вісімнадцяти творах циклу. В них є і тужливий потяг, скорботний поклик до знедоленої вітчизни, і образ схованих у глибинах душі почувань, і крилатий злет надій, і віще передчуття бурі пісень, – кожен сонет осяяно променем прекрасного й щедрого світила поетової душі.

Сонет «Яструб» вносить, однак, у цю сюїту ще одну тему – тему підозри і відрази до отих людей, які тоді оточували поета. На нещасного, змороженого, вигнаного з-під рідного неба *яструба*, облесливі, підступні люди розставляють тенета[7].

Хотілося б звернути водночас увагу, враховуючи образи птахів в поезії Міцкевича (орлів, яструбів, ластівок) на спеціальну невеличку розвідку «До

проблеми мовного образу птахів» (orzel, jastrzab, sep, sokol, sowa) в польській фразеології: «мовний образ орла, сокола, сипа й шуліки у польській фразеології (отже, в літературі – Ю. Б.) формувався в результаті спостережень за цими птахами. Фразеологічні риси цих птахів, тобто реально існуючі, які відповідають природній поведінці птахів, характеристикам та

властивостям їхньої зовнішності. Орел, сокіл, сип, сова постають у мовній картині світу саме як хижаки. Характерними якостями сокола і орла є здатність високо літати й гострий зір. Орел у світі птахів займає провідну позицію, а його образ слугує позначенням владної і сильної людини. Мовний образ *сови* сформувався не тільки в результаті спостережень за цим птахом, а також під впливом наївного народного світобачення. Зв'язок сови з ніччю, а в народній уяві – з потойбічним світом, сформував виразний негативний образ сови, зокрема, її голос співвідноситься зі смертю. Цей птах асоціюється з корисливістю та жорстокістю; несприятливим є також порівняння зовнішності людини із зовнішністю сови [8].

Серйозні розробки можна назвати і в галузі образотворчого мистецтва, скажімо, Олександра Федорука «Українська тематика в польському живописі XIX-го століття» [9]. Така розвідка може викликати неабиякий інтерес і навіть дискусію в певних моментах (як кожне серйозне дослідження). У нас же це питання піднімається тільки в певному образотворчому зображенні по відношенню до художньої літератури, тим більше, першої половини XIX-го століття (не пізніше). Однак, безперечним є те, що «І в Польщі, і в Україні літературна критика кінця XIX-го – початку XX-го століть стала потужним каталізатором модернізаційних процесів суспільства, естетики, літератури. Радикальні і часом навіть революційні процеси розвитку як естетики, так і літератури відбувалися у тісному взаємозв'язку і були пов'язані з такими явищами, як боротьба літературних поколінь; зміна світоглядно-естетичної домінанти; зростання національної свідомості; зближення літературної естетики з «філософією життя», а також небачене до того часу обопільне зацікавлення літературними здобутками сусідніх народів; зростання міжнародної літературної комунікації й взаємопізнання» [10].

Хотілося б звернути увагу ще на один момент, показовий для життя (саме в образотворчому втіленні) першої частини історичної «Трилогії» Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем». Це – картина-портрет красуні Гелени пензля відомого художника Петра Стахевича у ювілейному альбомі – подарункові Сенкевичу портретів героїнь саме цього письменника у різних його художніх творах, приміром, Анельки з роману «Без догмата»; Лігії з історичного рома-

ну “Quo vadis?” (або «Камо крядеши?»); Оленьки з «Потопу» – другої частини його історичної «Трилогії»; Баськи з «Пана Володийовського» – третьої частини цієї ж «Трилогії». У підготовці цього альбому брали участь численні польські митці з «художнього табору» – з найвідоміших – Юліуш Коссак, Юзеф Хелмонський, Вільгельм Котарбінський, Генрик Семирадський.

Гелену, зокрема, подано в образотворчій інтерпретації Петра Стахевича як центральну героїню роману з вельми відомого твору Сенкевича й «коментовано» (як підпис під картиною) тим текстуальним уривком із роману «Вогнем і мечем», де Скшетуський уперше бачить Гелену, чия шляхетно-чарівна врода і вміння триматися вразили його назавжди: очі чорні, оксамитові, що часто міняють свій вираз; чорні розкішні кучері; вуста малинові; зубки, як перли; брови чорними дугами, отже, зовнішність, особливо очі, яких він зроду ще не бачив.

Видання такого альбому, у Варшаві, в авторитетному видавництві Гебетнера і Вольфа 1897-го року та й з Передмовою відомого польського критика й знавця польської літератури Станіслава Тарновського, та ще й звернення-подяка самих видавців відомим у Польщі художникам, та ще й із проханням підтримувати й надалі у суспільстві популярність автора історичних романів: «Трилогії», «Quo vadis?», «Хрестоносців» і романів із сучасного життя Польщі: «Без догмата» й «Родина Поланецьких», – промовисто свідчать про гучний резонанс літературної діяльності Сенкевича у громадському і культурному світі Польщі.

Іншою репрезентацією, вже цілком сучасною, роману «Вогнем і мечем» для широкого глядача (звісно, не лише в Польщі) є кіноекранізація цього роману Єжи Гоффманом. Поряд з польськими акторами окремі ролі (і провідні, і другорядні) у фільмі виконували й артисти з України – Богдан Ступка і Руслана Писанка.

Відгуки на цей фільм були різні – від захоплено позитивних до дуже скептичних, коли режисерові-постановнику дорікали за легковажно-пригодинську неглибокість фільму з погляду історії.

Єжи Гоффман відповів на це з усмішкою: «Це ж кіно, друзі мої, лише за мотивами роману Сенкевича, а не документальна екранізація цього твору».

До речі, кіноекранізувати історичний роман М. В. Гоголя «Тарас Бульба» він відмовився. А чому? Мабуть, не тільки через його антипольську спрямованість, а саме через його глибокий історичний трагізм, якого немає в романі Г. Сенкевича «Вогнем і мечем», бо про цей твір теж можна сказати – «це ж не історична документалістика, а твір художній, ласкаві читачі, так його й сприймайте!»

Мені видається доречним долучити і ті міркування досвідчених філологів про *манеру зображення у Гоголя* до безпосередніх образотворчих ко-

ментарів даного розділу. У вигляді конкретних прикладів наведу лише дві подібні цитати: «Если как пейзажист Гоголь меньше всего черпали з родной ему помещичьей среды, то, наоборот, в качестве «жанриста» он берет больше всего из мелкого поместья и провинциального города. Здесь картины его дышат жизнью и правдой. Мелкое и среднее поместье; провинциальный город; ярмарка; бал – вот, где его творческая кисть даёт оригинальные и художественно законченные картины... Что касается данных гоголевских зарисовок внешности его героев, то он даёт в своих произведениях большую *коллекцию портретов* прекрасного достоинства. Портретизм Гоголя объясняется тем, что дореформенный поместный уклад представлял собой удобство для портретного изображения... Дореформенный помещик, прикрепленный к одному месту и изолированный в своей усадьбе от целого мира, представлял собой крайне устойчивую фигуру, с вечно неизменным образом жизни, с традиционными манерами, с традиционным покроем платья» [11]. ... «Вообще сильная интеллектуальная жизнь осталась за пределами гоголевских достижений именно потому, что интеллектуальная культура мелкопоместного круга была довольно элементарной. Это и было причиной слабости Гоголя, когда он брался за изображение интеллигенции, но это же было и причиной того, особенно проникновенного достижения психологи рядового «существователя» из поместного и чиновничьего круга, которое дало ему право на вечность в качестве художника этих кругов».

Наведемо для другого прикладу і певні спостереження в галузі гоголівської «манери писання» й зображення як дійових осіб, так і предметів побуту, одягу, й головне, мовних характеристик. У праці академіка Л. А. Булаховського «Русский литературный язык первой половины 19-го века» (видання перше – 30-х років і видання пізніше – доповнене, середини 50-х років, та ні в чому принципово не змінене): «В повестях Гоголя с сюжетами бытовыми («Иван Фёдорович Шпонька и его тётушка», «Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем») изобретательный юмор автора сообщил – подкупающе тёплый, добродушно-снисходительный тон подобным зарисовкам избранных им пошлых характеров. Их обнаруженная почти неисчерпаемая забавность выступила как своеобразный эквивалент содержательности, сделала их объектом настоящего интереса, претендовать на который, казалось бы, они по своей природе не имели никакого права..., вызывающим к центральным фигурам повествования симпатию от чувства и почти против разума» в разделе «Повести Гоголя».

Дозволю собі і певну несподівану «вставку» в розрізі «Гоголь і образотворче мистецтво», побудовану на певному моєму оповіданні детективного змісту (де «подія» і «сюжет» зовсім мною не вигадані). Стосується це Гоголя ось якою мірою.

Деся, у середині 60 р. ХХ ст., у Москві, була несподівано вбита, у себе вдома, відома жінка, мабуть ввечері, бо в неї у спальні усе було вже приготовлене до снання, а помешкання в неї маленьке, двокімнатне; жила вона самотньо і була жінкою досить літньою, та не дуже старою, і викладачкою російської літератури ХІХ ст. у Московському університеті. Дуже довго не могли з'ясувати причину вбивства. А з'ясувалося все-таки ось що – значно пізніше. Це збагнула хатня робітниця, яка до неї раз на тиждень приходила. Вкрали декілька *гоголівських фігурок-постатей з гіпсу*, що стояли в неї на роялі, коли він був зачинений: Коробочка, Манілов і Собакевич. Фігурки зроблені майстерно, але, звичайно, в гротескному стилі, як типажі, і вкрав їх один із студентів, щоб замінити ними ті ж фігурки, тільки під склом в музеї, зроблені з мармуру, і продати їх якомусь іноземному колекціонерові. Ці мармурові постаті гоголівських персонажів – теж показові для теми «Гоголь в образотворчому мистецтві»[12].

Посилання в тексті:

1. Булаховская Ю.Л. Избранные произведения. – К.: Издательский дом Дмитрия Бурого, 2007.
2. Там само. – с. 201.
3. Антологія польської поезії (в двох томах), т.1. – К.: дніпро, 1979. – с. 140. Переклад Максима Рильського.
4. Там само. – с. 140, переклад М. Рильського.
5. Там само. – с. 141, переклад М. Рильського.
6. Польская поэзия, том I. XVI-XIX вв.: в двух томах. – Москва: Гослитиздат, 1963. – с. 224-225.
7. Бажан Микола. Твори в чотирьох томах. – т.4 // Літературно-критичні статті. – К.: Дніпро, 1985. – с. 280. Див. також: Булаховская Ю. Ненаписанные картины-иллюстрации к «Крымским сонетам» Адама Мицкевича // «Дні Адама Мицкевича в Криму». – Симферополь: Универсум. 2008. – с. 206-210.
8. Пасюкківська Марія. До проблеми мовного образу птахів в польській фразеології // Європейський вимір української полоністики. Київські полоністичні студії. – К.: 2007. – с. 545.
9. Федорук О. Українська тематика в польському живописі ХІХ століття // «Українська школа» в літературі та культурі українсько-польського пограниччя. Київські полоністичні студії; том 7. – К., 2005.
10. Там само. – с. 179.
11. Литературная Энциклопедия. Переверзев; Гоголь. – с. 569-570.
12. Див. Булаховская Юлия. Мраморные фигурки (Окололитературный детектив // Избранные детективы (о литературе и искусстве). – К.: Поезия, 2005. – с. 8-13.

Булаховська Ю. Л., академік

ОЗАМИЛЮВАННЯ І ВИХОВАННЯ

Стосовно сфери виховання керівники і колишньої радянської держави, і нинішньої демократичної, мабуть вважали і вважають, що тут вже «за наукою», а от от, ще декілька років, і всі будуть виховані, як проголошували у сімдесятих роках – комплексно, у вісімдесятих – гармонійно, у дев'яностих – за народними традиціями. Останнім часом – нова мода – виховання повинно бути національним, «а віз – як говорив батечко Крилов, – і нині там».

Стосовно виховання національного. Як не може термодинаміка чи генетика бути німецькою, чи італійською, так не можуть бути самосвідомість або працьовитість лише українськими. Об'єктивні наукові закони і категорії національних особливостей не мають, національність мають їхні відкривачі. Порядність – вона і в Африці порядність.

Одразу відкидаю можливі закиди у відсутності патріотизму. Я тривалий час жив у Росії, отримав там вищу освіту, але за чотири роки до військової пенсії повернувся в Україну, щоб присвятити свою працю рідному народу, чимало втративши у матеріальному плані.

Потрібно розрізняти виховання і перевиховання. Серед основних напрямів виховання: морального, трудового, естетичного – моральне є провідним. Справді, для суспільства, мабуть краще мати доброзичливу, але ледачу і без художнього смаку людину, ніж високоестетичного вольового негідника. А моральне виховання зводиться до формування лише двох головних рис: доброти і чесності, решта – похідні від них. Ці риси розвиваються дуже рано, на першому-другому році життя.

Чесність виховати елементарно – говорити дитині тільки правду. Слова «Цить, а то міліція забере!» привчають дитину до неправди і є тяжкою помилкою у вихованні. А от доброту сформувати дуже складно. Тут перебування дитини в атмосфері ніжних і турботливих стосунків між батьками, яка до того ж є не у кожній сім'ї, недостатньо, бо від сліпої необмеженої материнської любові бувають жорстокі егоїсти. Підхід до дитини геніально сформулював А.С.Макаренко: максимум поваги при максимумі вимогливості. Такий тон витримати непросто, і головні труднощі полягають у розумінні дитини в кожен момент її поведінки, бо розуміння залежить від рівня соціального інтелекту дорослих, який є природженим і у багатьох розвинений недостатньо. Отже, турботливий і водночас вимогливий тон у стосунках з дітьми в початковий період життя є необхідним у вихованні. Це підкреслювали і Л.М.Толстой, і А.С.Макаренко, і В.О.Сухомлинський.

В п'ять років у моральному відношенні дитина – загалом сформована особистість. І коли вона, недобра або нечесна, приходить до школи, то правильно вести мову не про виховання, а про перевиховання. Переробляти здебільшого складніше, ніж робити з «чистого аркуша», а у вихованні ця складність зростає у багато разів. Якщо навіть така потужна виховна організація, як колектив А.С.Макаренка, інколи виявлявся безсилим і виключав з своїх рядів деяких вихованців, то що говорити про нашу школу, для неї на даний час перевиховання – просто непосильне завдання.

У примітивному розумінні виховання – це коли посадити перед собою дитину і говорити їй правильні слова. Скільки їх уже говорено-переговорено. Я не заперечую виховного впливу і в шкільному віці, але слова сприймаються тоді, коли вони продовжують вчинки вихователя. А якщо вчитель говорить про принциповість, а сам змушений ставити «двійчикам» трійки, то цим подає приклад подвійної моралі. А оскільки «липові» оцінки – явище в середній освіті звичайне, то наша школа не виховує, а розбещує.

Мабуть, є такі школи, де мудрий директор організував справжній, а не «паперовий», виховний процес, згуртувавши педагогів у дружний колектив. Проте я особисто таких не зустрічав, хоча мої діти навчалися в школах Архангельської, Мурманської, Луганської, Харківської областей, а мої друзі працюють учителями в Белгородській та Полтавській областях, і стан справ стосовно навчання і виховання в усіх цих регіонах я знаю з перших уст.

Для того, щоб процес виховання вивести зі стану спонтанності, для того, щоб підвищенням моральності нашого суспільства займалася не міліція, а школа, я пропоную такі напрями державних заходів.

Перший і головний – передати керівництво школами педагогам, які віддані дітям, а не районним і обласним відділам освіти. У селищах і селах, де всі учителі «на виду», вибори директорів проводити на місцевих референдумах, бо найбільш зацікавленою у навчанні і вихованні дітей стороною є батьки, але зараз вони не мають ніяких важелів впливу на шкільні справи.

Другий напрям – організація педагогічного батьківського всеобучу. Потрібна талановита телевізійна педагогічна передача. Необхідно негайно ввести спецкурс з сімейного виховання для старшокласників, де головну увагу приділити вивченню творчості Б.П. і Л.О.Нікітіних та Бенджаміна Спока. Запровадити в зимовий час обов'язкові курси для молодих батьків при дитсадках і школах. Заняття в них повинні проводити педагоги не з високою професійною категорією, а ті, хто відмінно виховав власних дітей.

Третій напрям – очищення системи управління освітою від непорядних бездушних чиновників на всіх рівнях: державному, обласному, районному. Цей пункт програми вважаю найбільш утопічним.

Четвертий напрям – відбір майбутніх учителів. Абітурієнти педагогічних навчальних закладів спочатку повинні пройти психологічний тест на рівень соціального інтелекту – головну складову педагогічного таланту. Є важливіша складова – любов до дітей, але як проводити відбір за цією якістю – я не уявляю.

П'ятий напрям – серйозні зміни у законодавстві. Нинішніми законами юнаки і, особливо, підлітки відгороджені від суспільного життя, а для повноцінного розвитку дітей їх необхідно допустити до серйозних, суспільно значимих справ. Та кому потрібна зайва відповідальність, спокійніше забороняти. Дуже ускладнило справу виховання прийняття конституційного положення про обов'язкову середню освіту. За даними відомого російського соціолога І.В.Бестужева-Лади «...не більше третини шістнадцятирічних за своїми інтелектуально-психологічними характеристиками в стані успішно засвоювати повну програму середньої школи на тверду трійку, не кажучи вже про четвірки й п'ятірки...» Не можна в атмосфері окомилування виховати чесність і принциповість.

***Віктор Горбань, шкільний психолог,
учитель географії (с.Артемівка,
Печенізький район, Харківська обл.)***

ОЛЕГ ПАДАЛКА

В університеті професора Олега Падалку називають людиною праці й обов'язку. І це не випадково. Адже свій природжений хист педагога, вченого, громадського діяча він однаковою мірою успішно виявляє і як викладач, і як перший проєктор з організації навчально-виховної роботи й економіки, і як член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій, і як член редакційних рад низки наукових, науково-методичних часописів та інших видань.

Намагаюся збагнути, осмислити і з'ясувати для себе кілька найважливіших вірців для наслідування, які характерні для Олега Семеновича. Особливо важливі ці вірці в контексті сучасних проблем українського державотворення, коли ентузіазм і піднесення, що повсюдно панували на початках здобуття нашою державою суверенітету, почали змінюватися на зневіру, апатію, а то й розчарування у процесі наповнення цього суверенітету конкретним змістом.

Отже, вірці.

Падалка Олег Семенович:

- вірець неймовірної працьовитості і працелюбності;
- вірець істинного, а не кон'юктурного служіння науці;
- вірець порядності й людяності;
- вірець любові й вірності Україні;
- вірець політичної мудрості.

Навіть побіжний перелік його наукових праць не може не викликати подиву й захоплення від усвідомлення того, що це зробила одна людина. За останні два десятиліття в університеті сформована наукова школа з основ економічної освіти та економічного виховання студентів, а його науковий доробок становить понад 150 завершених робіт. Кожна наукова праця професора Падалки може слугувати прикладом не лише добросовісного, а й залюбленого ставлення до копіткої, часто-густо чорнової, одноманітної наукової роботи. Вражає скрупульозність, аргументованість авторських висновків та концепцій педагогічних технологій у сучасному виші. Наукові праці про-

фесора Падалки зручні для користування та вивчення й студентам, і науковцям, бо здебільшого мають солідний науковий апарат.

Постійно дбає Олег Семенович і про культуру своїх праць, їхню смислову й граматичну довершеність. З цією метою не раз прискіпливо перевіряє факти. Тільки за такого ставлення до справи, яку любить, у потрібності й важливості якої глибоко переконаний, Олег Падалка так багато встигає робити в будь-який період свого життя. Кожен із них (студентської юності, вчительської роботи, професорської діяльності в Національному педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова, а надто ж -проректорської – за безлічі щоденних погодинних турбот про студентів, викладачів, членів профкому) позначений спресованою в часі роботою. Що вже казати про неймовірні потуги щодо реконструкції корпусів університету, ремонту гуртожитків, будування нових приміщень, відкриття сучасних аудиторій, залів, книгозбірень. Працює щоденно, щогодинно, незважаючи на втому, бо сильно б'є незвичка бути без праці.

Життєва доля не завжди була прихильною до Олега Семеновича. Його супроводжували заздрість і безпідставні звинувачення. Та незважаючи на такі випробування долі, він не розчарувався, не зневірився в обраному шляху. І що найголовніше – не обізлився на людей. Олег Семенович є втіленням навдивовижу безкорисливих людських якостей – любові й шани до ближнього, здатності співпереживати й готовності допомогти, завжди знаходить час, щоб уважно і з розумінням вислухати студента чи викладача та допомогти у вирішенні їхніх проблем.

Результати управлінської та науково-дослідницької роботи належно поціновані як в університеті, так і на державному рівні: це 1986 року присвоєно звання «Заслужений працівник освіти України», нагороджений грамотою Кабінету Міністрів України, орденом «За заслуги» III ступеня, медалями «А.С. Макаренка», «Петра Могили», «В. Сухомлинського», орденами Святого Володимира та Архистратига Михаїла за заслуги з відродження духовності в Україні.

А ще Олег Семенович – щасливий дідусь – має двох онуків – Богданчика й Тетянку.

Вельмишановний Олеже Семеновичу! Хай добробут прибува Вам кожному мить, хай Вам білий хліб і сіль – на столі, а радісні дороги – по землі! Хай з роси Вам, і з води, і з ясних зір, хай вам статків і гараздів – повен двір!

**Шевчук С.В., академік;
Президія АН ВО України.**

НАШ ВИПУСКНИК-ПРЕЗИДЕНТ РЕСПУБЛІКИ

Випускника факультету механізації сільського господарства Української сільськогосподарської академії Євгена Васильовича Шевчука обрано президентом Придністровської Молдавської Республіки.

Уродженець міста Рибниці Молдавської РСР (нині територія Придністров'я), майбутній президент з прекрасними показниками закінчив середню школу, працював на виробництві, пройшов армійський вишкіл, а в 1992 році з відзнакою закінчив факультет механізації УСГА. Все це знадобилося йому, коли справою життя обрав правозахисну стежину: проходив службу у відділів внутрішніх справ МВС Придністровської Молдавської Республіки на оперативних посадах, обіймав посаду начальника відділу податкової міліції Тираспольського УВС.

І увесь час продовжував навчатися: до диплома сільськогосподарської академії додалися дипломи Придністровського державного університету (юридичний факультет), Академії управління МВС Російської Федерації (факультет організації правоохоронної діяльності), Академії зовнішньої торгівлі Російської Федерації (міжнародний комерційний факультет) та Дипломатичної академії при МЗС України, здобув науковий ступінь кандидата економічних наук.

Є.В.Шевчук тричі обирався депутатом Верховної Ради Придністровської Молдавської Республіки третього, четвертого (під час каденції якого обирався головою ВР ПМР) і п'ятого скликань, розробив та ініціював ряд законів, згодом прийнятих Верховною Радою і підписаних президентом, – «Про державну службу безпеки Придністровської Молдавської Республіки», «Про зовнішню розвідку Придністровської Молдавської Республіки», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про протидію тероризму», «Про протидію екстремістській діяльності».

З моменту заснування (2006 рік) і до липня 2010 року Є.В. Шевчук очолював Республіканську партію «Оновлення», у 2009 році організував Придністровський гуманітарний фонд і громадський рух «Відродження».

*Передруковано з газети «Університетський кур'єр»
Національного університету біоресурсів і
природокористування України*

ЄВГЕН ЧИКАЛЕНКО

Євген ЧИКАЛЕНКО (9 грудня 1861 – 20 червня 1929). Визначний громадський діяч, меценат української культури, агроном, видавець, публіцист. Був меценатом різних починань: на його гроші видано «Русско-український словарь» М. Уманця - Комарова (Львів, 1893–1898), він допомагав журналу «Киевская старина»; організував при НТШ у Львові фонд ім. Мордовця для допомоги українським письменникам, фінансував тижневик «Селянин» у Львові, став головним фундатором «Академічного Дому» у Львові (25 000 крб).

Під час Першої світової війни переховувався від переслідування поліції у Фінляндії, Петрограді, Москві; з початком революції 1917-го повернувся до Києва. У січні 1919 р. виїхав до Галичини, де його як українця інтернували поляки. З 1920 р. перебував у Рабенштайні (Австрія). З 1925 р. – голова Термінологічної Комісії при Українській Господарській Академії в Подєбрадах (Чехословаччина).

В уяві більшості з нас знамениті меценати початку ХХ сторіччя – заможні люди, які частину своїх прибутків спрямовували на патріотичні починання. Певною мірою це так, але тим більша заслуга тих, хто підтримував українську справу не лише від «щедрот своїх», а розпродуючи власне майно і навіть влязачи у борги, як робив це Євген Чикаленко. Його знаменита фраза – «Любити Україну не тільки до глибини душі, але й до глибини власної кишені» – не данина красивому слівцю, а життєве кредо Громадянина, чия доля – і приклад для наслідування, і докір нині сущим в Україні.

Ще підлітком Євген Чикаленко втратив батька, який залишив синові не лише чималий шмат землі, а не менш солідний кредит, який «дивний пан», за визначенням місцевих селян, зумів погасити аж... 1918 року. Отож серед причин, що спонукали молодого поміщика з уже чималою родиною аж до 33-річного віку жити в селі Перешори Херсонської губернії, борги – не на останньому місці.

Та коли сусіди-землевласники прагнули «поправити» справи за рахунок визискування орендарів-селян, нащадок давнього козацького роду взяв на озброєння господарський хист і науку. Він не лише з ранку до ночі особисто наглядав за справами в маєтку, а, хоч як важко в це повірити, знав «в обличчя» кожну худобину в численних стайнях, хлівах, кошарах.

Уже розбагатівши і нарешті переїхавши із дітьми в Одесу, де були умови для їхнього навчання, Євген Чикаленко виклав свій досвід у праці «Розмова про сільське господарювання» у п'яти книгах: «Про засуху (чорний пар та плодозміни)», «Сіянні трави, кукурудза та буряки», «Виноград», «Сад», «Коні, скотина, вівці та свині». Спершу видрукований в Україні, цей посібник практика згодом перевидали у столичному Петербурзі. Загальний наклад «Розмови» становив півмільйона примірників. Це величезний наклад навіть для часів загальної письменності, не кажучи вже про країну, де на селі мало хто володів грамотою.

Та в історії України він насамперед залишився як меценат і громадський діяч. Завдяки безкорисливій фінансовій допомозі Євгена Чикаленка часопис «Киевская старина» задовго до офіційного дозволу царської влади на друк української періодики став форпостом українства у зросійщеній «Малоросії». Саме на сторінках цього журналу на наполегливу вимогу мецената і тонкого поціновувача красного слова було вміщено перше оповідання ще нікому не відомого автора Володимира Винниченка.

Проте чи не головна заслуга Євгена Чикаленка – фінансування перших на підвладних Російській імперії теренах українських щоденних газет: «Громадської думки» і «Ради». Видання першої влада заборонила через сім з половиною місяців, а другу, що прийшла на зміну «Думці», видавали майже впродовж восьми років, аж доки із початком Першої світової війни українське слово в Україні знову не потрапило під заборону.

Задля фінансування «Ради» Є. Чикаленко пішов навіть на продаж частини своїх земель, вклавши виручені 10 тисяч рублів у проект, що не міг принести жодного прибутку. Варто нагадати, що передплату українського видання вважали свідченням «неблагонадійності», вона вела до втрати посади. Тому в багатьох читачів не залишалось іншого виходу, як їхати до Києва, щоб «тихцем» придбати вже застарілий комплект щоденної газети безпосередньо в самій редакції. Неважко уявити, яких утисків зазнавали працівники видання та його головний фінансист. Недаремно Євген Чикаленко відверто писав у листі до Івана Франка від 3 лютого 1909 року: «Рада» не має ніякого інтересу, в якому б я був особисто заінтересований, але се єдиний щоденний часопис на Україні, який будить національну самосвідомість, і смерть його була б для нас другим Берестечком». Порятунком газети інколи вимагав навіть життя в борг, примушуючи заставляти в банку будинок, де мешкала вся родина. «У мене не стає сил ні грошових, ні моральних, – з розпачем писав Євген Чикаленко в

одному із листів. – Стільки муки, клопоту, гризні; в справі не бачу поступу, очевидно, до щоденної газети не дожили ще, а ведучи її, стільки намучишся, що вранці як встаєш, то думаєш – краще б я й не прокидався». Та не менш чітко видавець-патріот усвідомлював: «Щоб існувала преса, треба свідомого громадянства, а щоб було свідоме громадянство, треба, щоб існувала преса».

Як досвідчений господарник, що звик керуватися тверезим економічним розрахунком, Євген Чикаленко був далеким від романтичних сентиментів і напрочуд добре усвідомлював усю важкість взятої на свої плечі ноші. Чи не найкраще духовну велич його подвижницької діяльності розкриває написане ним у 1910 році гірке визнання: «Я не вірю в майбутність нашої нації. Се нація, у котрої анархізм доведений до абсурду. «Україна – це я» – се девіз багатьох українських діячів в історії і тепер. У нас перше всього на думці «я», а громадські інтереси тільки декорація! Але в житті я держусь правила: «А ти, Марку, грай!» Будем грати, скільки стане сили, а після нас нехай грають інші, але пісня наша буде та сама».

У 1897 році у столичному Санкт-Петербурзі стараннями Є. Чикаленка виникла Українська громада, яка спочатку налічувала.... шестеро осіб. Та настане час, коли і громада, й народ, національну самосвідомість якого взявся будити Євген Чикаленко, скажуть своє вагоме слово.

Після лютневої революції 1917 року великий патріот із законною гордістю заявив «Тішуся тим, що український рух приймає такі широкі розміри і що в сьому єсть і моя крапля праці».

Євген Чикаленко знав і любив українське село та чимало зробив для його розвитку. «Дивний пан» не був чужим селянам-землякам, що переконливо засвідчили революційні події 1905 року, коли майже всюди запалали поміщицькі садиби. Маєток Чикаленка, який здавав землю в обробіток за невисоку ціну і з усіма обходився по-людськи, «революціонери»-палії займати не наважились. Втім, за свідченням незвичайного пана, його село теж не було типовим: «Тільки невдахи або неспросипенні п'яниці в Перешорах бідні, але з молодших таких зовсім мало».

Здавалось би, кому, як не прагматикам-патріотам на кшталт Чикаленка, визначати політику держави після проголошення УНР? Та їхній голос залишився криком волаючого в пустелі, що на відміну від Польщі чи Фінляндії, визначило подальшу долю України.

Нині лише дивуєшся винятковій прозорливості передбачень Євгена Чикаленка, який ще 7 квітня 1918 року занотував у щоденнику:

«Недавно бувши в Грушевського, доводив йому, що Україну треба будувати на середньому землевласникові, що має від 15 до 150 десятин землі, бо це єсть найпевніший, найздоровіший елемент на селі. Великі землевласники та городяни чужі нам – або росіяни, або поляки. Грушевський впадає в крайність – в соціалізацію землі. Це вносить незадоволення в верстви, що мають більше 10-15 десятин землі, і тішить сільську голоту, бо наче досягає її ідеалу рівності. Але ця рівність погубить нашу державу, бо селяни, живучи на дрібних кавалках, не зможуть розвинути сільської промисловості, але й не дадуть робітника для фабричної. В результаті наші городяни і селяни муситимуть купувати все за кордоном, не маючи хліба на вивоз навіть в свої міста... На мою думку треба дозволити вільний продаж землі встановивши якийсь максимум, більше якого не можна купувати. Тоді земля швидко перейде в руки тих, яким вона дійсно потрібна, хто дорожить і любить її, а ота «пролетарія» піде собі на фабрики і заводи, бо все одно всім не можна ж хлібопашить».

Ще влітку 1917 року Євген Чикаленко завбачливо продав свій маєток у Перешорах. Та замість того, щоб вкласти отримані кошти у банки союзної Франції чи Англії або перевести до нейтральної Швейцарії, український патріот залишився вірним своїм принципам. Тож на схилі літ залишився злиднем.

Емігрувавши до Австрії, вже 60-річний Євген Чикаленко заробляв на життя заготівлею дров у лісі, а його дружина – працюю на фабриці. 1925 року подружжя переїхало до Чехословаччини, де в Українській господарчій академії знаному фахівцеві-аграрію доручили укладання сільськогосподарських словників і енциклопедій. Здавалось би, життя нарешті почало налагоджуватись, та в 1928 році з радянської України надійшла звістка про загибель в ув'язненні сина Петра, за рік – про заслання у табори наймолодшого з Чикаленків – Івана. Втім, може, навіть на краще, що зболене цими повідомленнями серце батька зупинилося ще до того, як на щедру українську землю прийшов чорний 1933 рік...

Шпак В.І.

ВОЛОДИМИР КУРИЛО

Свій піввіковий ювілей відсвяткував доктор юридичних наук, заслужений юрист України, відмінник освіти України, лауреат премії імені Ярослава Мудрого, директор ННІ земельних ресурсів та правознавства професор В.І. Курило.

Школа, служба на флоті – все, як у кожного радянського юнака. Першу вищу освіту отримав в Українській сільськогосподарській академії за спеціальністю «Економіка і організація сільськогосподарського виробництва», другу – в Українській академії внутрішніх справ.

Тривалий час працював у органах внутрішніх справ України. Проте доля нерозривно зв'язала Володимира Івановича з рідним вишем: набувши життєвого та професійного досвіду, почав викладати на кафедрах аграрного права, правознавства, конституційного, адміністративного та фінансового права у Національному аграрному університеті. Успішно поєднуючи педагогічну і адміністративну діяльність з науковою, у 2003 році він очолив юридичний факультет, а в 2010 – ННІ земельних ресурсів та правознавства.

В.І. Курило підготував 30 кандидатів юридичних наук, започаткувавши наукову школу адміністративно-правових досліджень в аграрній сфері та сфері земельних ресурсів. Він – автор і співавтор понад 180 наукових та навчально-методичних праць (серед яких 4 монографії, 4 підручники, 18 навчальних посібників), член редколегій низки наукових видань юридичного та землепорядного спрямування. Під його загаль-

ною редакцією опубліковано 4 підручники, 4 навчальних посібники, 10 монографій, 7 збірників наукових праць. У 2005 р. обраний академіком Академії наук вищої освіти України та Міжнародної кадрової академії. З 2007 р. по 2009 р. – академік-секретар відділення права АН ВО України, з 2008 р. – її віце-президент. Ювіляр – голова спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських дисертацій з юридичних наук НУ-БІП України, член аналогічної ради Запорізького національного університету (і, до речі, його почесний професор), був членом такої ради в Академії управління МВС України.

В.І. Курило – член наукової ради з координації фундаментальних правових досліджень НАН України, науково-технічної ради Мінагрополітики України, експертної ради з права при ДАК України, ліцензійної та акредитаційної комісії Мінмолодьспорт України, голова навчально-методичної комісії з права МНЦ аграрної освіти Мінагрополітики України, суддя третейського суду.

Володимир Іванович нагороджений Почесними грамотами Кабінету Міністрів України та Київського міського голови, відзнаками МОНМС, Держкомзему України, а як учасник бойових дій – медалями «Захиснику Вітчизни», «10 років спеціальній розвідці», багатьма відомчими нагородами МВС та Міноборони України. Має нагороди і вітчизняних, міжнародних та іноземних громадських організацій. За вагомий внесок у відродження духовності українського народу нагороджений трьома орденами Української православної церкви Київського патріархату.

Тож нехай Всевишній воздасть йому за його велике і відкрите серце, доброту і людяність, творчу наснагу і життєву мудрість, якими Володимир Іванович щиро ділиться зі своїми учнями і колегами.

***Передруковано з газети «Університетський кур'єр»
Національного університету біоресурсів і
природокористування України***

Члени АН ВО України на виїзному засіданні Президії в м. Харків

На полях Уманського університету садівництва

НА ШЛЯХУ ДО МІЖНАРОДНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ

На запрошення Єльського університету та Університету штату Вермонт делегація НУБі-ПУкраїни побувала в США з метою підписання угод про співпрацю на 2012-2015 роки з цими знаними у світі вищими навчаль-

ними закладами, знайомство з їх новими досягненнями у навчальній, дослідницькій та інноваційних видах діяльності, можливості створення міжнародної програми «Магістр лісових наук» і, що головне для нас, – презентації здобутків НУБіП України за останні роки діяльності у зв'язку з його майбутньою акредитацією Американським акредитаційним агентством. Редакція «Університетського кур'єра» попросила керівника делегації ректора університету академіка Д.О. Мельничука розповісти про мету і основні моменти нинішньої поїздки за океан.

– **Дмитре Олексійовичу, про які сновні реальні здобутки цього візиту можна говорити?**

– По-перше, це підписання угод про співпрацю з факультетом лісівництва та екологічних досліджень і Глобальним інститутом сталого управління лісами Єльського університету та з факультетом довкілля та природних ресурсів Університету штату Вермонт.

– По-друге, досягнуто домовленості про можливість підписання таких угод з факультетом менеджменту Єльського університету і з факультетом сільського господарства та наук про життя Університету штату Вермонт.

– По-третє, обговорено можливість створення на базі НУБіП України спільного з Єлем міжнародного науково-освітнього центру для підготовки магістрів і аспірантів та наукових досліджень, перспективи організації програм обміну викладачами і студентами та проведення спільних наукових проєктів у Вермонті.

***Передруковано з газети «Університетський кур'єр»
Національного університету біоресурсів і
природокористування України***

МІСТО ТРЬОХ ДЕРЖАВ

Місто Первомайськ, що є другим містом після Миколаєва за розміром і значенням, розкинулося у мальовничій місцевості, на кордоні степу і лісостепу. Там зливаються води трьох річок – Південного Бугу, Синюхи і Кодими.

Місто бере свій початок з трьох окремих населених пунктів – Ольвіополя, Голти і Богополя, які виникли в різні часи і належали до різних губерній. У 1919 році вони злилися в одне – місто Первомайськ.

Стародавні поселення і могильники свідчать, що тут жили праукраїнці, кіммерійці, скіфи. Згадки про край та його багату природу (аптечні сади), спосіб життя людей, культуру та звичаї подаються старогрецьким істориком Геродотом (V ст. до н.е.), готським істориком Йорданом (VI ст. н.е.) та іншими. Геродот допливав кораблем до цього міста Південним Бугом (греки називали його Гіпаніс, турки – Ак Су, а слов'яни – Бог або Бох). Про значення річки як судноплавної свідчить назва села – Довга Пристань, де я вчився.

Тривалий час у цих місцях (XII ст.) панувала татарська орда Нагая, яка намагалася знищити все, що нагадувало про корінних жителів, навіть змінила географічні назви. Про це нагадують назви сіл поблизу Первомайська – Велика Мечетня, Мала Мечетня тощо.

Протягом другої половини XIV – першої половини XV ст. на цих землях відбувалися сутички між литовськими князями та нагайськими ханами. Після Люблінської унії (1569 р.) край потрапив під вплив польської шляхти, яка спорудила ряд укріплень на берегах річок Синюха і Кодима. Так, у 1634 році на річці Кодима споруджено фортецю Кінецьпіль. Залишки земляних ровів і валів, що її оточували, збереглися нині на околиці Голти і носять назву Батарей.

На лівобережжі Бугу існувало козацьке укріплення (1676 р.), яке згодом стало центром Бугогардівської паланки. Укріплення мало площу понад 9 десятин і знаходилося на підвищенні, звідки проглядалися праві береги Бугу і Синюхи. За назвою урочища його нарекли Орликом. Пізніше біля укріплення виникла слобода Орлик. Укріплення Орлик перебудували на шестибастіонний шанець, де службу несли козаки. Це був важливий торговий кордон, через який проходили торговельні шляхи з Польщі, Лівобережної і Слобідської України на Очаків, Хаджибей і Аккерман. У 1763 році Орлик отримує статус містечка. Доля його складалася по-різному. Так, у 1768 році його зруйнували татари, а в 1770 містечко було відновлене і отримало назву

Єкатерининшанець. З 1781 року містечко почали офіційно називати містом Ольвіополь на честь давньогрецької колонії Ольвії, що існувала поблизу сучасного Миколаєва.

Правий берег Південного Бугу перебував під владою Оттоманської імперії і почав заселятися українськими селянами-переселенцями. У 1762 році була заснована татарська слобода Голта, яка в 1792 році за Ясським мирним договором була приєднана до Російської імперії.

У 1750 році на лівому березі Бугу, між гирлами річок Кодима і Синюха, шляхетська Польща збудувала укріплення і карантинну заставу Богопіль, які й започаткували третю частину сучасного Первомайська. У 1793 році Богопіль також приєднали до Російської імперії. Усі три містечка входили до різних губерній: Ольвіополь і Голта – до Херсонської, а Богопіль – до Подільської губернії. Ось така історія виникнення сучасного Первомайська.

Вигідне географічне положення міста, яке знаходилося на перетині торговельних шляхів, сприяло прокладанню залізниці (1867-1868 рр.). Біля Голти були виявлені багаті поклади високоякісного граніту, який вивозився в інші міста для брукування вулиць. Виникли підприємства – пивоварний, шкіряний, механічний заводи, що діють і нині.

Місто надзвичайно красиве в різні пори року, особливо його прикрашають річки. У 1925 році на річці почали споруджувати гідроелектростанцію, яку відкрили у 1926 році. У красивій Кодимській долині серед вишневих і яблуневих садів розкинулося село Кримка. У ньому в роки Великої Вітчизняної війни діяла підпільна комсомольська організація «Партизанська іскра», діяльність якої яскравою сторінкою увійшла в літопис боротьби проти фашистських загарбників. За сценарієм Олеса Гончара на Київській кіностудії створено фільм «Партизанська іскра».

Увібравши води Синюхи і Кодими, Буг нижче Первомайська розбивається кам'янистою грядою на кілька рукавів, утворюючи багато кам'янистих островів. Навпроти села Грушівка (правий берег) знаходиться безіменний острів, на якому археологи знайшли залишки поселення періоду неоліту та захоронення Черняхівської культури. Розбиваючи гранітну кам'яну гряду, річка «пробирається» між хаосом кам'яних нагромаджень, які утворюють пороги.

Місцеві рибалки називають пороги «бояками» – Вільшанський, Морозів, Попів тощо. Їх дуже багато на ділянці річки між Первомайськом і Вознесенськом.

Це місто мого дитинства та юності. У місті я часто бував, навчаючись у

Довгопристанській середній школі. Тут останні роки жила моя мати, а нині живе численна рідня.

Вперше я ознайомився з особливостями краси Гранітно-степового Побужжя біля села Мигея, коли був учнем школи. Назва села походить від давньогрецького поселення Емигеї («моя земля»), що існувало на початку нашої ери. Тут Мигеївське плесо річки переходить у брояки і глибина річки сягає колін. У воді розкидане більше й менше каміння чудернацької форми. Так, над травою височить знайома постать ведмедя. Трохи далі можна помітити готового кинути на людину тигра. А праворуч від нього приліг на передню лапу лев. Інший камінь нагадує тулуб слона. З протилежного, Грушівського берега, височить Турецький стіл, або Стогін-камінь, який знаходиться поміж безладно розкиданих гранітних брил і вражає своїми розмірами та формою. Дві ніжки його трохи коротші й він дещо нахилений до лівого берега Бугу. Камінь до блиску відполірований весняними повенями. Між різними витворами природи є крісло Нептуна.

Підходжу до найбільшого Запорозького порогу, де вода з великою швидкістю прямує до вузького гранітного просвіту між скелями – Червоних воріт. Ось як його описував очевидець близько двохсот років тому: «Цей поріг – зовсім не те, що на Дніпрі. Уявіть собі велетенську скелю, висотою саженив близько п'ятнадцяти, шириною саженив близько десяти, яка, неначе штучний міст, перекинута з одного берега річки на другий, – це й буде Запорозький поріг на Бузі. Вода, що несеться по річці, зустрівши на своєму шляху незбориму перепону у вигляді Запорозького порога, кидається праворуч і ліворуч, в обидва береги, розмиває для себе невеликі жолоби поміж скель і з жажливими ревінням поривається вперед. Для повної картини уявіть ще собі величезну скелю, втричі вищу за ту, що простяглася впоперек річки, яка стоїть з лівого берега Бугу напроти самого порога і носить назву Протичанської скелі. З неї, як з висоти пташиного польоту, відкривається пречудовий вид на всю цю страшну пучину, яка називається Запорозьким порогом».

З О.Б. Глухим піднімаємося на сорокаметрову Протичанську скелю (нині її називають Високою) і спостерігаємо за річкою. Ще на підході до скелі течія бере розгін і стрімко несеться, здіймаючи білі буруни на валунах, закручуючи вири. Та на шляху течії стає червона брила, на кам'яні груди якої вода з розгону кидається своєю багатотонністю, розбивається вщент і з ревом несеться убік, ліворуч. Знову натикається на гранітне громаддя, ще дужче реве і навіжено рине у вузьку прогалину між двома скелями (Червоні ворота). Лише далеко внизу, за камінним островом, річка заспокоюється і

розходиться великими колами. Саме тут спортсмени-байдарочники випробовують свої сили й уміння.

В подальшому наш шлях лежав до села Богданівка, але це вже Доманівський район. Села Богданівка і Костянтинівка розкинулись обабіч на крутих скелястих берегах річки дещо нижче за течією.

На місці села Костянтинівка у XVII ст. знаходився другий (після Орлика) прикордонний пост, який оберігав переправу на порогах.

Проміжок між нинішніми Костянтинівкою і Первомайськом був особливо важливим для Запорозької Січі – тут знаходилася Бугогардівська паланка. Ще й нині місцеві жителі називають острови «гардами». На великому острові (Великий Гард) знаходився центр паланки з церквою. Ця паланка для Січі давала велику кількість риби та ікри. Очевидець тих часів так опишував гард: «Гард – гребля або китень для риболовлі, він влаштовується між лівим берегом Бугу і островом Гардовим. Коли наставала весна, запорожці загачували річку від берега великим, а від острова – малим камінням. Затим робили два плоти, занурювали їх руба у воду і ставили один проти другого, трохи розхиливши для більш-менш вільного проходу риби, яка пливе вгору, і таким чином ловили тут кращу рибу-вирезуб і рибець. Улов був дуже великий: за кілька годин навантажували п'ять-шість і навіть більше возів, і то брали тільки велику, а малу знову кидали у річку».

Сушену рибу переправляли у Січ. Так, з рапорту Бугогардівського полковника (1772 р.) відомо, що «...з тієї риби, що в гарді на Бузі ловиться, три перші десятки для полковника, писаря і осавула ділити, а четвертий на старшин військових давати треба». Наприклад, у Бугогардівській паланці лише для старшини з серпня по жовтень 1771 року спіймано 4380 штук вирезуба (кожна рибина завдовжки 60 см і масою більше 6 кг). Ціна однієї рибини становила 9 копійок.

Автомобілем під'їжджаємо до берега річки. Особливо вражають береги річки, де деякі скелі сягають висоти 70 метрів. Прямовисні кам'яні береги утворюють вузький і глибокий каньйон, який, як резонатор, підсилює гомін води. Навпроти нас – величезна скеля Пугач, яка нагадує подобу людського обличчя у профіль – лоб, ніс, борода. Легенди пов'язують цю скелю з козаком Пугачем, який заманив ворогів у каньйон і разом з конем стрибнув у річку. Поряд є ще скеля Сова, а скеля Брама вже знищена.

Навпроти скелі Пугач посеред ріки розташований скелястий, порослий кущами та деревами острів Клепаний (давня назва – Гардовий), яким і завершується один із найбільших на Південному Бузі порогів.

В урочищі Гард розташовувалася Бугогардівська паланка Війська Запорозького, перевіз та рибний завод. Тут сходилося кілька великих транзитних шляхів: Чорний польський (Шпаків), Гардовий (Королівський), Січовий вищий і нижчий, Кервам-Іоль. Козацька паланка протистояла татаро-турецьким фортецям та заставам польсько-литовської шляхти.

Я вдячний фахівцям ветеринарної медицини Первомайська: О.Б. Глухому, Т.Г. Молдован, О.В. Латвіній, С.В. Войтовському та директору Богданівської школи О.В. Поспелову за надану можливість познайомитися з ландшафтним парком «Гранітно-степове Побужжя», що увійшов до 7 чудес України.

Рудик С.К., академік.

КАНІКУЛИ В КАРПАТАХ

З 17 по 23 січня 2012 року студенти Уманського Національного університету садівництва мали змогу побувати в чарівному куточку України.

Зупинилися ми в приватному секторі с. Микуличин Івано-Франківської області. Небесні гори над Микуличиним – дивовижні та наповнені таємницями, їхні снігові вершини схожі на хмари, а хмари виглядають, неначе гори. Опинившись тут, серед Карпатських гір, людина, як ніде на планеті, відчуває всеохоплююче наближення до гармонії з природою.

Взагалі, тамтешня краса неймовірна. Могутні всюдисущі гори, що, здавалось, тонуть у небесній безодні, старий ліс, без якого не можна уявити Закарпаття, – все це неодноразово тамувало подих.

У дні зимових свят всі будинки були прикрашені на європейський лад. По периметру – електричні гірлянди, тому з настанням темряви оселі перетворювалися на казкові. На багатьох із них були фігурки Діда Мороза чи Сніговика.

У пошуках адреналіну вже наступного дня по приїзду уманські туристи вирушили до Буковелю – гірськолижних трас, відомих не лише в Україні, а

й у Європі: тут можна почути, крім гуцульської говірки, німецьку, польську, білоруську, російську мови та чимало інших.

Ми каталися на лижах, ковзанах, санках, на саних, запряжених парою коней, з головою поринувши у відпочинок. Нескінченні спуски здавалися нездоланими. Але подолавши перший страх, любителі гострих відчуттів і шаленої швидкості підкорили «неприступні» Карпати. Ми отримали масу задоволення і ще більше синців, але, повірте, воно того варте.

Крім захоплюючого відпочинку на туристичному курорті «Буковель», для нас була організована екскурсія по Золотому кільцю Карпат. Можна сказати з впевненістю, що її не зможе забути жоден із нас.

Пощастило нам побувати в м. Яремче. У маршруті відпочинку простежувалися й об'єкти історично-виховного характеру. Адже багатство цих місць – не лише краса природи, від якої не відірвати очей, а й легенди, пов'язані з іменем ватажка опришків Олекси Довбуша.

Ми побували у місті Коломия, що на Івано-Франківщині. Місто відоме перш за все тим, що у ньому знаходиться унікальний у своєму роді музей «Писанка». Він був урочисто відкритий 10 років тому. За останніми даними, у колекції музею понад 6000 різноманітних писанок, і з кожним днем його колекція поповнюється все більшою і більшою кількістю експонатів, які зібрані не лише з усієї України, а й з різних країн світу.

Невід'ємною частиною екскурсії став музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів Романа Кумлика.

Важливим історичним здобутком, про який ми дізналися, був музей Івана Франка. Експозиція розміщена в трьох кімнатах. В одній представлено робочу кімнату письменника, в якій свого часу його відвідували О.Кобилянська, С.Грушевський. Збереглося ліжко, на якому спав Франко, лавка з того часу, годинник, столик, топірець-бартка, сак для ловлі риби, крісло-розкладачка, на якому відпочивав Коцюбинський.

Ніщо не триває вічно. Ось і наша подорож добігла до кінця. Сумно було востаннє проходити вуличками, вздовж яких похмуро схилились будинки із дерев'яними парканами, і лише де-не-де весело посміхались реклами у вітринах магазинів.

Так, Карпати – то не просто мальовничий куточок України, то Божа мудрість і натхнення, то саме життя.

***Світлана Мазуркевич, студентка факультету
економіки та підприємництва Уманського НУС.***

КОРИСНА СПІВПРАЦЯ

Більше десяти років науково-педагогічний колектив та студенти кафедри плідівництва й виноградарства УДАУ активно співпрацюють з агрофірмою радгоспом «Білозерський» Херсонської області, що йде на користь обома колективам. Ця співпраця перевірена часом і міцніє з кожним роком. Плекаю надію щодо співробітництва на благо народу України.

*Директор агрофірми
радгосп «Білозерський»
Герой України Віктор Сілецький.*

МАСЛЯНУ ГУЛЯЄМО-ВЕСНУ ЗУСТРІЧАЄМО

Масляну гуляємо – весну зустрічаємо! – чулося звідусіль у студмістечку Уманського національного університету садівництва, де веселі скоморохи скликали гостей на масові гуляння.

Масляна, Масниця, Колодій – одне з календарно-побутових свят, яке пов'язане із давнім народним звичаєм – провадами зими і зустрічі весни. Припадає воно на останній тиждень перед початком Великого посту. І все це дійство супроводжувалося частуванням різноманітними стравами Масляної: варениками, млинцями та пирогами.

Площа студмістечка вмістила всіх студентів та викладачів, що прийшли долучитися до веселого дійства, у програмі якого були і виступи творчих колективів Центру культури і виховання, і спалення опудала, цікаві конкурси та розваги, серед яких – перегони на санчатах, «Караоке», конкурс на кращий костюмований факультет та найактивніших учасників.

На центральній площі університету зустрілися ошатно вбрані Зима з Весною та Масляна, які розважали гостей, а кожен факультет представив на розсуд членів журі сервірування столу, на якому була страва до свята Масляної, та снігову скульптуру, яку представники факультетів виліпили зі снігу до початку дійства.

Щиро привітали всіх присутніх та нагородили учасників факультетів у різних номінаціях грошовими преміями ректор університету Головчук Андрій Федорович та гість, який завітав на свято, депутат Черкаської обласної ради, людина року – 2010 Крохмаль Андрій Аркадійович.

Кульмінаційним моментом свята став обряд спалення опудала, адже разом з останньою іскрою полум'я зникли і всі негаразди минулого року.

Дякуючи Центру культури і виховання, який є організатором свята, у всіх присутніх залишилися теплі спогади, бо, як кажуть у народі, відсвяткувавши масляний тиждень весело, весь рік будеш щасливим і ситним.

МНОГІЇ ЛІТА. БЛАГІЇ ЛІТА.

Мирослав Дочинець

*(Заповіти 104-річного карпатського мудреця –
як жити довго в здоров'ї, щасті і радості)*

Легко бути героєм. Бо це на один день. Важко бути порядним, бо це на кожен день.

Першим, що висаджували в грядку в моєму селі, – була цибуля. Без неї ніяк. Це й головні вітаміни, і ліки від застуди, і приправа до всіх страв. Та найбільша цінність цибулі в тому, що вона молодить нас, прочищає мозок, освіжає пам'ять і дає добрий настрій.

Від жіночих хвороб і геморою дуже помічний часник. Ним натирають цеглину, нагрівають її, кладуть у відро і сідають згори. Так само добре дихати при застуді і кашлі.

Якщо ви гладкі і хочете позбутися жиру, вдумливо приповідайте, коли миєтеся: «к це мило змивається, так і мій жир спливає з водою». Вода велику силу має! Жир «топить» і капуста́ний сік, а також настій кукурудзяних рилець, який по 1 столовій ложці споживайте 4 рази на день до їди. Зайві кілограми сплять і ранкові вправи, які слід робити до снідання.

Закон парування людей дуже простий. Чоловік з першого погляду бачить у жінці тільки тіло і очі, все інше домислює собі. Жінка чує тільки голос і вгадує потрібний їй запах, а все інше навіює собі. Так вони знаходять одне одного, поєднуються природою.

Будуйте будинок для родини. Садіть дерева, які доглядатимуть діти і онуки. Шануйте релігію предків, дотримуйтесь батьківських звичаїв і родинних свят, не забувайте річниці старших і помагайте ставати на ноги молодим... В цьому й закладена ваша вічність. Пам'ятаймо, що смерть приходить не від старості, а від забуття.

ЖИТТЯ ІДЕ...

**Студенти не тільки навчаються, але товаришують, дружать і ...
закохуються.**

**Молода пара – Оля і Олексій – студенти Харківської політехніки.
14 лютого вони стали чоловіком і дружиною.**

СЛУШНІ ПРОПОЗИЦІЇ

Нещодавно до нашого університету завітали носії «живої» англійської мови, жителі уельського міста Мільфорд Хейвон.

Такі зустрічі дуже потрібні, оскільки для поглибленого вивчення іноземних мов необхідне спілкування з тими людьми, для яких дана мова є рід-

ною. Не можна лише по книжці вивчити мову, необхідна розмовна практика. Адже ми вчимо іноземну мову, для того щоб вільно спілкуватись нею. Цього вимагає сьогодення.

Я вважаю, що треба запрошувати з Великобританії, США та інших країн учених і фахівців, які б проводили заняття зі студентами. І вже через деякий час ми могли б побачити корисний результат цієї діяльності.

*Бутило Р.,
студентка факультету економіки і
підприємництва Уманського ДАУ*

АГРАРНА СЛАВА УКРАЇНИ

Журнал «Зерно» № 10 від жовтня 2011 року опублікував статтю, в якій йдеться про підсумки престижної Міжнародної агрономічної олімпіади. В ній взяли участь 54 учасники з різних країн. Команда України налічувала 12 знавців-практиків. Вони працювали із системою інтерактивного голосування та опитування. Питання з'являлись на екрані, а олімпійці були озброєні пультами для обрання правильної відповіді. На відповідь – лише півтори хвилини.

Рівень проведення Олімпіади вражав щодо компетенції організаторів та учасників. Журі складалось із солідних відомих учених, професорів, завідувачів кафедр. Питання ставились на знання і логіку. Тема – захист рослин. 12 українських агрономів показали відмінні результати, випередивши російську команду, і стали найсильнішими на пострадянському просторі. Радіючи за українську команду в цілому, ми особливо горді тим, що переможцем Олімпіади став Юрій Лисак (див фото), головний агроном «Трайсон-Фармінг» з Харківської області, випускник агрономічного факультету Уманського державного аграрного університету. Йому й дісталися пошана, диплом і медаль.

*М. Замаховська, редактор газети
«Університетські вісті» Уманського ДАУ*

ГЕНІЙ ПРАВДИ

*9 березня – 198 річниця від дня народження
Тараса Григоровича Шевченка*

Черкащина – батьківщина людини, яку знає весь цивілізований світ. Людина, яка стала гордістю українського народу, виразником його дум, найзаповітніших мрій, співцем його краси, його любові й болю, журби і горя...

Геній Шевченка, як сонце, сяє у небесах духовності української нації. Це наша святиня, наша гордість і наша слава! Це – витязь Правди, її заступник і син, котрого дарувала людству земля України.

І одночасно у кожного з нас – Шевченко свій, найпотрібніший, найрідніший, в якихось незбагненно потаємних доторках душі, в найболючіших і найвразливіших точках серця. У кожного з нас є найулюбленіші поезії «Кобзаря», ті чи інші прозові й малярські твори, філософські зблиски роздумів і зауважень у щоденникових записах, листах.

Біль нездійсненого щастя, погамовані сльози нерозділеної любові і жадання сімейного затишку, гіркотою і гострим смутком, але без чорної зневіри й ниття, а з якоюсь тихою і благородною печальністю глибокої задуми над життям, котяться від поетового серця в наші душі, як і ті пастельноніжні словесні малюнки рідної природи, яку з такою неперевершеною чутливістю вмів бачити й передати тільки він – Шевченко. Скільки в тих малюнках тепла й некрикливої, непоказної любові, винесеної з самісінького денця великого серця нам на подив.

Мова народу звучала з вуст Шевченка безбережними, розкутими мелодіями болю і гніву. Мова завдяки йому та іншим славним синам України за своєю гармонійністю і багатством мелодійності, поетичного серцебиття в його емоційному розкриллі, глибиннодумності й простоті вийшла на одне з перших місць серед тисячаголосья народів і народностей планети.

І як же соромно має бути нам, правнукам, спадкоємцям тривоги і болю великого Кобзаря, що саме тут, в його коханому краї, а значить і в серці всієї України, велика мова великого народу неприпустимо зневажається, нехтується, зводиться до суржикового потворства.

Час правди, на яку сподівався Шевченко, до якої закликав і якій подвижницьки служив сам, свіжими вітрами і очищаючими озонними грозами широко входить у наше щоденне життя. І при його світлі вжахуюче постають кровоточиві, замовчувані болячки, які виліковувати всім нам, всією грома-

дою, всім народом. І Шевченко в цій оздоровчій, відроджувальній праці – наш найперший духовний помічник і порадник, бо ніхто так не єднається з сучасним життям, не підтримує так могутню людську боротьбу за відродження правди і совісті, як він – Тарас Шевченко. Його «Кобзар» – це той вічний донор, що вливає кров оздоровчої духовності у вени життя народного.

Дуже точно сказав про Шевченка відомий романіст Павло Загребельний: «Шевченко, як майже всі генії, не мав легкого життя. Страждав разом зі своїм поневоленим народом. Та велич не в стражданнях, а в перемозі над ними. Шевченко належить до тих, хто переміг».

«Караюсь, мучусь, але не каюсь!» Правда вела його, світила йому, сяяла. «Ми просто йшли. У нас нема зерна неправди за собою». Він належав до тих нечисленних бранців людства, які не дбають про власне життя, бо все їхнє життя – це боротьба за правду.

**Поліщук Н., ст.викладач кафедри
української та іноземних мов
Уманського ДАУ**

У стіп генія

ПЛАНИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ РОЗГЛЯНУТІ В НТУ «ХПІ»

Інноваційний розвиток України шляхом об'єднання можливостей влади, бізнесу, освіти і науки – такою була тема змістовної та конструктивної зустрічі, що відбулася 4 лютого в Харківському університеті. Учасникам публічної презентації ініціатив по створенню в Україні умов для розвитку високотехнологічної індустрії та підвищення інноваційного потенціалу були керівники Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні, Федерації роботодавців України, Об'єднання організації роботодавців Харківської області «Граніт», Індустріальної групи УПЕК на чолі з президентом А.М. Гиршфельдом, а також більше 50 крупних промислових підприємств Харкова («Турбоатом», ХАЗ, «Південкабель», «ФЕД», Електроважмаш» ХТЗ, «Світло шахтаря», «Комунар», Харківська бисквітна фабрика та ін.), Консалтингової групи «Рубаненко та партнери». Освіту та науку України представляли голова Асоціації ректорів вищих технічних учбових закладів, ректор НТУУ «КПІ» М.З. Згуровський та ректор НТУ «ХПІ» Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ.

Прийняли участь і виступили на зустрічі Харківський міський голова Г.А. Кернес та заступник голови Харківської облдержадміністрації Ю.А. Сапронов.

Учасники цього спільного засідання обговорили шляхи та можливості створення в країні умов для розвитку високотехнологічної індустрії і підвищення інноваційного потенціалу.

Виступаючи підкреслювали необхідність та принципи створення керованої інноваційної моделі розвитку економіки України, адже вона (економіка) сьогодні хворобливо переносить розрив між наукою, новими технологіями та практикою вітчизняних підприємств. Цей розрив гальмує також розвиток бізнесу. Саме тому ділові люди вирішили об'єднати свої зусилля з владою і наукою для досягнення інноваційного ренесансу української промисловості. Керівництвом сформовано 125 стратегічно важливих галузевих та регіональних інвестиційних проєктів загальною вартістю близько 200 млрд.гривень. Серед цих проєктів учасники зустрічі в Харкові називали розробку морських та нафтових родовищ, налагодження серійного виробництва літаків АН -140 та АН – 148-100, організацію виробництва супутникової навігаційної апаратури та багато іншого.

Реалізації в життя цих проєктів буде сприяти приватно-державне партнерство в науково-технологічній сфері. Досвід такого партнерства, наявність якого відіграла важливу роль в проведенні цієї зустрічі саме в НТУ «ХПІ»,

мають Індустріальна група УПЕК та Харківський національний технічний університет «ХПІ». У відповідності з договором про створення учбово-науково-виробничого комплексу «Техноград», підписаним ще в 2009 році, в НТУ «ХПІ» створений спеціалізований учбовий клас для підготовки студентів в галузі САПР. А за допомогою НТУ «ХПІ» була проведена перепідготовка великої групи інженерно-технічних працівників УПЕК, котра вивчили понад 50 сучасних курсів, пов'язаних з методикою розробки нових технологій.

Передруковано з газети «Політехнік»

ЛІТЕРАТУРНО – МИСТЕЦЬКИЙ ВЕЧІР «ДВА КОЛЬОРИ», ПРИСВЯЧЕНИЙ ДНЮ РІДНОЇ МОВИ

Мова – коштовний скарб народу...

21 лютого, в Міжнародний день рідної мови, в читальній залі Наукової бібліотеки відбувся літературно-мистецький вечір «Два кольори». Ще у вестибюлі всіх бажаючих мав до зали чарівний голос співачки, яка «співала не просто голосом – душею»... На цьому заході студенти мали змогу ознайомитись з життєвим та творчим шляхом Квітки Цісик, завдяки якій українські пісні стали знайомими у світі, та взяти участь у конкурсі виразного читання ліричних творів, які обрала вона у свої два альбоми.

Викладач кафедри української та іноземних мов Уманського Державного аграрного університету К.В. Кацалапенко розповіла про видатну співачку Квітку Цісик. У цілковитій тиші заповненої вшент зали на фоні мелодії пісні «Я піду в далекі гори» вона говорила про долю американської дівчини з українським мерцем, яка зробила так багато для популяризації української пісні в світі. Завдяки професіоналізму, відкритому характеру і щедрим гонорарам (Квітка витратила понад 200 тис.доларів власних заощаджень) вона зібрала для запису альбомів «Пісні з України» та «Два кольори» кращих студійних музикантів Нью-Йорка. Також у мріях співачки було записати третій альбом з українськими колисковими. Тим планам збутися не судилося. Весною 1998 року прекрасний голос пішов зі світу живих... але її спів живе і досі, приносить у світ тихе світло.

Натхненні розповіддю про Квітку Цісик, студенти взяли участь у конкурсі виразного читання народної лірики. Вони сердечно передавали ліричні настрої, роздуми й надії. Розвеселили слухачів Касянчук Олена та Гайдамака Юлія, декламуючи жаргівливі твори. А Петришин Артем, Добров Сергій, Богачик Павло

та Чепурний Руслан зуміли передати запал та силу стрілецьких пісень. Компетентне журі у складі викладачів Замаховської М.Ю., Поліщук М.Н. та директора бібліотеки Нижник С.В. постали перед складним завданням – обрати найкращих декламаторів. Але згоди все-таки дійшли. Переможцями стали Петришин Артем (22 м група), Чепурний Руслан (11 м) і Гайдамака Юлія (22 м група).

Спеціально для літературно-мистецького вечора Ярослав Федун підготував свою інтерпретацію пісні «Я піду в далекі гори» у стилі хіп-хоп. Глядачі бурхливими оплесками дякували Інні Боднарчук та Вікторії Корецькій за запальне виконання пісні «Як у нас на Україні». Кульмінацією заходу стала пісня «Два кольори» у виконанні викладача кафедри української та іноземних мов О.С.Осипенко та студенток II курсу факультету менеджменту, яку підспівували всі присутні у залі. А наприкінці – вальс під музику Квітки Цісик «Де ти тепер». За задумом Світлани Тимчук, яка допомагала студентам з постановкою танцю, Олена Цахнюк та Максим Дубчак зуміли передати всю гамму почуттів від кохання до розлуки, від відчаю до надії.

Помічник ректора з виховної роботи Матенчук Л.Ю. привітала всіх присутніх з Днем рідної мови та відзначила важливість проведення подібних заходів для виховання молоді.

***Мельник Г. викладач кафедри
української та іноземних мов УДАУ.***

*Денисенко Софія Никифорівна,
вчена, академік Відділення філології*

НОВІ АКАДЕМІКИ АН ВО УКРАЇНИ

Академіки – красуні

*Череп А.В.
Академік Відділення економіки*

*Ткачук С.А.
Академік Відділення ветеринарної
медицини*

Академіки – чоловіки

*Ковалів Ю.І.
Академік Відділення філології
Лауреат Шевченківської премії*

*Янош Кундрак
Зарубіжний академік
АН ВО України*

*Шестопалук О.В.
Ректор Тернопільського
національного університету*

*Базалій В.В.
Ректор Херсонського
агрономічного університету*

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності
Верховної Ради України

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел./факс: 255-49-56 E-mail: k_reglam@rada.gov.ua

Президенту Академії наук
вищої освіти України

Дубині М.І.

01054, м.Київ,
вул. Тургенєвська, 11, оф. 1.1.

Шановний Миколо Івановичу!

У Комітеті розглянуто Ваш лист, адресований Голові Верховної Ради України А.П. Яценюку, щодо обов'язковості володіння народними депутатами України державною мовою та щодо нагрудних знаків народних депутатів України.

За результатами розгляду повідомляємо.

Відповідно до частини першої статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова.

Рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року у справі за Конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) визначено, що «Положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким «державною мовою в Україні є українська мова», треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України)».

Частиною третьою статті 10 Конституції України встановлено, що в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Відповідно до статті 24 Конституції України «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень ... за мовними або іншими ознаками».

Щодо нагрудних знаків народних депутатів України.

Статтею 100 Закону України «Про вибори народних депутатів України», статтею 9 Закону України «Про статус народного депутата України» встановлено, що після набуття депутатських повноважень народний депутат України одержує депутатське посвідчення та нагрудний знак народного депутата України. Зразок нагрудного знака встановлює Центральна виборча комісія. Нагрудний знак має форму і кольори Державного прапора України з надписом золотистим кольором «НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ». Нагрудним знаком народний депутат користується протягом строку здійснення своїх повноважень.

Чинне законодавство не зобов'язує народного депутата України носити нагрудний знак встановленого зразка.

Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України за дорученням Голови Верховної Ради України Яценюка А.П. розглядає питання щодо дотримання народними депутатами України дисципліни та норм етики, в тому числі – у сесійній залі під час проведення пленарних засідань.

Ваші зауваження, Миколо Івановичу, Комітетом будуть враховані при узагальненні звернень до Верховної Ради України з цих питань.

З повагою

Голова Комітету

О.С. ЄФРЕМОВ

СЛОВО ЄВГЕНА ГРЕБІНКИ НА ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мовна практика Євгена Гребінки, яку репрезентують українськомовні твори (байки, поезії, статті, рецензії, а також укріплені в російські тексти українські міні-тексти), досить яскраво віддзеркалює мовну ситуацію першої половини XIX століття, та й тривалу її подальшу епоху, коли культивувався штучна, позбавлена будь-яких аргументів думка про неспроможність нашої мови передавати серйозні речі, глибокі почуття, коли закріплювалася за нею роль мови хатнього вжитку. Заслуга цього письменника полягає в тому, що він посутньо вплинув на процес утвердження нової літературної мови на народній основі, органічно влився в те річище вироблення літературних норм на живомовній базі, відлік якого йде від “Енеїди”, “Наталки Полтавки”, “Москаля-чарівника” Івана Котляревського й знаходить своє самодостатнє втілення в Шевченковій поезії. Євген Гребінка разом із Петром Гулаком-Артемівським, Левком Боровиковським, Григорієм Квітокою-Основ’яненком й іншими митцями тієї доби готував ґрунт для формування української національної літературної мови не на вузько локальній, зорієнтованій на той або той говір, а на загальнонародній основі, фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні ресурси якої відрізняються від сучасної нам літературної мови незначними деталями.

Постать славного полтавця, з одного боку, заслуговує високої позитивної оцінки, а з іншого – викликає низку суперечностей: письменник орієнтувався у своїй творчості на народну мову, вивчав її й намагався видобути з вуст простих людей найсокровенніші відтінки слова, органічно вплести їх у канву власного тексту й водночас повністю не вийшов за береги вузькоговірковості, не відірвався від рідної пирятинської говірки, не зміг використати у своїх байках, віршах, великій і малій прозі найширший для того часу лексичний, семантичний, фразеологічний та стильовий діапазон, зрештою, відчутно не вплинув, як це вдалося Тарасові Шевченку, на “міжрегіональну консолідацію (при збереженні цінних місцевих особливостей) різних гілок українського народу – наддніпрянців, галичан, буковинців, закарпатців” [8, С. 158-159]. Євген Павлович добре усвідомлював, що без мови немає народу, що вона – оберіг національної ідентичності, прагнув зняти з українського слова начеплені йому імперією налички меншовартості, неперспективності,

неспромоги обслуговувати всі царини життя й водночас не зламав у самому собі стереотип російськомовності, а якщо ширше – імперської свідомості. Якби це сталося, вимodelюємо таку ситуацію, Гребінка ніколи не домігся б тих чиновницьких і педагогічних висот, які мав після закінчення Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька: не обійняв би в Петербурзі посаду чиновника комісії духовних училищ, не був би викладачем російської словесності в Дворянському полку, викладачем мінералогії, ботаніки й зоології в Інституті корпусу гірничих інженерів, Морському кадетському корпусі. Невідомо навіть, чи випустив би він у світ з допомогою Тараса Шевченка свій славнозвісний “Збірник” творів українських письменників (чи то пак альманах “Ластівка”), який з його легкої руки “собі ходив по білому світу” та “потішав православних” [2, т. 3, С. 593]. Це все непрості реалії того часу, на які не можна не зважати, отже, й робити закиди Гребінці й іншим українським культурним діячам, котрі понад усе любили свій край, намагалися служити йому, але повністю не протиставили себе системі, у якій жили, і змушені були виступати її коліщатками і гвинтиками.

Що ж до окремих сюжетних розповідей епістолярію Гребінки, присвячених мовним проблемам (а це предмет нашого дослідження), то їхніми дійовими особами, крім адресанта – Євгена Павловича, є інші письменники, зокрема Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ’яненко, Петро Гулак-Артемівський, Тарас Шевченко. Гулака-Артемівського згадано принагідно: у листі від 14 вересня 1838 року Гребінка просить Григорія Квітку-Основ’яненка, щоб прислав у Петербург для майбутнього альманаху свій “який-небудь казень люблящому і погибающому... землякові” і дістав “чего малороссийского у Гулака-Артемовского” [2, т. 3, С. 593].

Лаконічною є сюжетна розповідь із дійовими особами Євгеном Гребінкою й Тарасом Шевченком, знайомство яких припадає на 1837-1838 роки. У листі, датованому 10 листопада 1838 року, повідомлено, що в Петербурзі проживає “один земляк Шевченко, що то за завзятий писать вірші, то нехай йому сей та той! Як що напише, то тільки цмокни та вдар рукавами об поли! Він мені дав гарних стихів на «Збірник»” [2, т. 3, С. 594-595]. Ідеться про вже згадуваний альманах “Ластівка”, де були надруковані твори “Причинна”, “На вічну пам’ять Котляревському”, “Тече вода в синє море”, “Вітре буйний...” і розділ “Галайда” з поеми “Гайдамаки”. В іншому листі від 13 січня 1839 року до цього самого адресата Гребінка називає Тараса своїм чудовим помічником, “человеком удивительным” [2, т. 3, С. 567]. Оцінка об’єктивна, висока, проте, як із позицій сучасності, то й стримана. Пробле-

ма взаємин Гребінки й Шевченка цікавила багатьох дослідників (М. Литвин, С. Зубков, Л. Задорожна, а раніше О. Кониський). Так, М. Литвин вважає, що ідея видання українських додатків до журналу “Отечественные записки” і вихід у світ альманаху “Ластівка” виникла завдяки Тарасові Шевченку (див.: [7, С. 67]). Цю думку поділяє С. Зубков, наголошуючи, що “характер Шевченкової допомоги в підготовці “Ластівки” встановлено тільки зараз на підставі вивчення опису цензурного рукопису альманаху, зробленого на початку ХХ ст. колекціонером і букіністом П. О. Картавовим. Зокрема, стало відомо, що “Шевченко зробив кілька виправлень у байці С. Писаревського «Собака і Злодій»” [4, С. 28].

О. Кониський небезпідставно припускає, що майбутнього генія захоплювали твори Гребінки, “живо переносили його на рідну Україну під рідну стріху” [6, С. 78]. До того ж, Євген Павлович знайомив Шевченка з доробком П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ’яненка, Л. Боровиковського. Та період учнівства, як це й мало бути, завершився: Тарас переріс своїх учителів. Після виходу “Кобзаря” стосунки помінялися – місія Євгена Гребінки в становленні Тараса Шевченка як майстра слова та пензля й самодостатньої людини вичерпалася, “дороги митців розійшлися: їхні долі виявилися неспівмірними, їхні таланти нерівноцінними, а їхнє життєве призначення – неуголосним” [3, С. 21-22].

Куцою є й наступна сюжетна розповідь, дійові особи якої – Євген Гребінка та Іван Котляревський. У вже цитованому в цій праці посланні до Григорія Квітки-Основ’яненка від 14 вересня 1838 року Гребінка повідомляє, що має “знайомого чоловіка Котляревського”, який пише “християнською мовою” [2, т. 3, С. 593]. У листі від 11 лютого 1832 року з рідного Убіжища, де Євген два роки після закінчення гімназії проживав серед рідних, “в оточенні повітового та дрібномаєтного дворянства” [3, С. 14], до колишнього вчителя латинської мови, “доброго чародея” Івана Григоровича Кульжинського мимохідь згадано Котляревського, причому аж ніяк не з доброї нагоди: автор “Енеїди” “язык малороссийский... представил на суд публики в трактирно-бурлацких формах” [2, т. 3, С. 560]. На глибоке переконання Гребінки, українську мову треба дистанційовувати від сміхової культури, облагороджувати її, як це робить “неподражаем” Левко Боровиковський у написаному за мотивами історичних пісень про героїчну боротьбу нашого народу з турками й татарами вірші “Козак”, який опублікував 1831 року “Український альманах”. Це видання, що друкувало українські та російські твори на українську тематику (і “грехи Евгения

Гребёнкина” також), із задоволенням читав Євген Павлович, називав його “родным цветом”, “первым звуком оживающей народной поэзии”, “доказательством” того, “что украинцы начинают (в добрый час) чувствовать самобытность своей литературы” [Там само]. Він не просто закликав побратимів по духу й перу впливати на бурлескню стихію, яка базувалася на штучній стилізації народних елементів, зокрема на копіюванні місцевого діалекту, на нагромадженні комічних слів, надмірному використанні етнографічних засобів тощо, перепиняти її, а й сам, солідаризуючись із Боровиковським, активно взявся за облагородження мови. Згадаймо в цьому контексті хоча б його перекладацьку діяльність. У тільки-но цитованому листі читаємо, що в журналі “Московский телеграф” у № 17 за 1831 рік з’явився Гребінчин “отрывок из перевода «Полтавы»” (“Опыт перевода «Полтавы», поэмы А. С. Пушкина, переложенный на малороссийский язык. Из песни 1-й”). Автор публікації невдоволений тим, що “москали испестрили” його витвір “опечатками”, він планує українськомовну “Полтаву” надрукувати в Україні, у місті Харкові. Євген Павлович не знає, як це зробити, і просить поради в Івана Кулжинського, послання від якого з любого серцю Ніжина завжди викликали в нього “сколько приятных воспоминаний”, оживляли “однообразие разнообразной, но скучной жизни петербургского жителя” [2, т. 3, с. 592]: “Я человек тёмный, жду Вашего совета” [Там само].

Про проблему сміхової культури, яка набувала специфічних бурлескних відтінків і ширилася в новій українській літературі, Євген Гребінка говорить у статті-рецензії “Малороссийские повести, рассказанные Грицком Основьяненком. Книжка вторая. Москва, 1837, в 8 д. л., 441 стр.”, підготовлений 1837 року. “Енеїда” Івана Котляревського, ідеться в ній, ця “пародия во вкусе фламандской школы”, реанімувала давно кимось свідомо і з далеким прицілом зронене твердження про те, що “на малороссийском языке можно писать только одно комическое” [2, т. 3, с. 472]. Люди ж, на превеликий жаль, сприйняли цю аж ніяк несумісну з правдою думку за істину. “Но стоит прочесть “Историю Малороссии”, – переконує автор розгляданої праці всіх уведених в оману українців, і не тільки їх, – вникнуть в характер её героев, прислушаться к её песням, чтобы убедиться, что народ с такими глубокими чувствами может и не смеяться” [Там само]. Поет і прозаїк Гребінка хоч і критикує “Енеїду”, але ні на йоту не применшує її достоїнств, виняткової важливості для розвою української національної мови на народній основі. Він твердо стоїть на тих позиціях, що нашою мовою можна писати серйозні речі, передавати всю запрограмовану природою гаму людських чуттів, спо-

відує той принцип, що будь-який народ найкраще розуміє й відчуває у всіх тонкощах передовсім рідну мову: українці – українську, росіяни – російську, поляки – польську. “Коли брат, простий чоловік”, мовиться у творі “Так собі до земляків”, бере в руки “бумагу, писану чисто по-московськи... то дечого й не розбере” [2, т. 3, с. 489]. “Книги московские” аж ніяк не до смаку українцеві. “Прийшов вечір, – продовжує розмірковувати Гребінка, – стало скучно, от і візьмеш книжку, прочитав листочок – ні, не бере! другий – ще гірше, третій – аж у голові закрутиться: таки нічогісінько не розбереш. Щось так чудне, матері його лихо! Почне з одного, приміром, од воздухів, од планети, а переведе на шило або на гвіздок: думаєш і так і сая, і з того боку зайдеш, і з другого – шкода! – не второпаш нічого! Мов тобі що-небудь розкаже от цей цісарець, що в козубеньці лікарство носить. Візьмеш другу – те ж, третю, четверту, п’яту – усе те ж! А здається, знаєш московську мову, і із крамарями, із щетинниками, і з животинниками балакаєш як слід, і торгуєшся, і грошів розщитаєш, а дійшло діло до книжки – як одрізано. Уже, було, позову Демида, він чоловік грамотний, покличу і Куця та й прочитаю їм листків зо два: “А що, хлопці, поняли?” – “Ні, добродію, хоть би тобі слово!” – а вони і вирости по ярмаркам! Нічого робить, положиш на полицю новенькі книжечки: хай полежать, поки порозумнішаю” [Там само]. Зовсім інша річ для такого чоловіка українська книжка. Він, до прикладу, бере в сто десятий раз “Енеїду” – “і читає, і сміється, і плаче” [Там само].

Гребінка добре розумів, що друкованої нашою мовою продукції, катастрофічно бракує, тому сам хоче “збити” книжку спершу для тих земляків, які живуть у Петербурзі, і, зрозуміло, для всіх інших, аби їм було що робити “отими довгими темними зимніми вечорами”: “Позбирав, що було у мене писано по-нашому, і своє, і добрих людей, що, спасибі їм, написали, одніс у друкарню – от вам і книжка! Читайте, хлопці, коли уподобаєте, а ні – як зволите, усе-таки папір у хазяйстві здається, коли часом кабаку завернете або люльку запалите – і то добре” [Там само].

За цими, на перший погляд, жартівливими рядками приховано глибокий зміст: патріот Гребінка, який опинився у столиці й “не знав гаразд, коли се-реда, коли свято, коли будень”, позаяк крутився, “як медведик у млині” [Там само], прагне, аби українці були вбережені від сильної асимілятивної хвилі, яку котила імперія, аби пам’ятали про своє коріння, воліє прислужитися рідному народові, задовольнити хоч почасти його духовну спрагу, а вона – передусім у рідному слові, у материнських звичаях і традиціях.

Листи, адресовані різним людям – рідним, письменникам, учителям,

друзям, невідомим особам, засвідчують, що Євген Гребінка викривав охочих до письма “майстрів”, які силкувалися сліпо наслідувати автора “Енеїди”, запозичували лише його зовнішню мистецьку манеру й зовсім не дбали про внутрішню сутність, перетворювали українське письменство на грубе варнякання, сліпо ігноруючи те, що українська мова здатна слугувати базою серйозної творчості. “Котляревщина”, яку критикує байкар, однак, пронизала і його літературний доробок. На цю особливість художньої манери Гребінки звертали увагу багато дослідників. Так, С. Зубков у передмові до тритомного видання “Є. П. Гребінка” наголошує, що письменник звертався до “Енеїди” й майстерно інтерпретував бурлескню традицію, удаючись до “безпосередніх, але творчо осмислених запозичень”, на зразок таких:

Тоді до війська обернувся,
Прокашлявся і раз шваркнувся
І річ такую їм уджигнув

(І. Котляревський)

і

Цар двічі кашлянув, рукою ус розгладив,
І річ таку премудрую сказав...
(Є. Гребінка, байка “Грішник”) (див.: [2, т. 1, с. 18]).

Гребінка полюбляє ті місця з поеми Івана Котляревського, де майстерно виписано український побут із улюбленими народними стравами, як-от:

...І страву всякую без мови
В голодний пхали все куток.
Тут з салом галушки лигали,
Лемішку і куліш глитали
І брагу кухликом тягли;
Та і горілочку хлистали, –
Насилу із-за столу встали...
Пили на радощах сивуху
І їли сім’яну макуху,
Покіль кликнули їх за стіл...
Тут їли рознії потрави,
І все з полив’яних мисок,
І самі гарнії приправи
З нових кленових тарілок:
Свинячу голову до хрину

І локшину на переміну,
Потім з підлевою індик;
На закуску куліш і кашу,
Лемішку, зубці, путрю, квашу
І з маком медовий шулик

(І. Котляревський)

і

Коли не забредеш к Мірошнику бувало,
У його є і хліб, і сало,
Чи то в скромний день – із маслом буханці,
Книші, вареники і всякі лагоминки;
У п'ятницю – просіл, з олією блинці,
Пампушки з часником, гречаники, стовпці.
Обідать він, було, не сяде без горілки,
А в празник піднесе і чарку калганівки

(Є. Гребінка, байка "Мірошник")

або

Мерщій убіг у хату – нагайку за колочок, а сам за стіл, їси собі добрий борщ із уткою; каша пшоняна так і розсипається; печене порося аж присмагло, та ще що-небудь; вип'єш з півкварті тернівки, абощо (Є. Гребінка, твір "Так собі до земляків").

У публіцистичному дискурсі Євгена Гребінки виформовані Іваном Котляревським атрибути українського бурлеску, які оперті на традиції низового бароко, великодніх, різдвяних віршів, шкільну драму, інтермедії, вертеп, нерідко виступають важливим художньо-зображальним засобом, побудованим на свідомій дисгармонії між змістом і формою. Так, у відправленому з Петербурга 8 вересня 1834 року листі до брата Аполлона побутова сцена з наїдками й напитками допомагає письменникові лаконічно, яскраво змалювати специфіку способу життя двох народів, протиставити українців росіянам, показати переваги свого над чужим: "...Особливо наедайся арбузов, здесь эти вещи чрезвычайно дороги: за три рубля купишь и не более и не лучше, как в Малороссии за пять копеек и то на вид еще сносен, а разрежь да попробуй, хоть из рук вон, дрянъ, да и только! Правду сказал Пушкин:

То ль дело Киев, что за край!
Валятся сами в рот галушки,
Вином хоть пару поддавай,
А молодицы-молoduшки!..

Блаженствуйте до поры до времени, в Петербурге скажешь adieu вареники, душистый борщ, сахарные арбузы, ароматные дыни, вся гастрономия Малороссии тут исчезнет под влиянием северного неба и финского картофеля” [2, т. 3, с. 578-579].

Євген Гребінка вбачає у сміховій культурі також і позитив, тому що вона в тяжкі часи допомагала українцям вижити, виробляла в них етнічний імунітет. Письменник був свідомий того, що “Енеїда” вивисується над цією культурою, оскільки її автор, як ніхто з його попередників, приміром “мандровані дяки” чи школярі-“бакаляри”, досвід яких він використовував, поєднуючи його з досягненнями європейської бурлескної культури, у найширшому діапазоні представив загальнонародну мову – від назв предметів побуту, знарядь праці, продуктів харчування до найменувань суспільно-політичних понять, військових звань, абстрактних категорій. Євген Павлович, готуючи до друку “невеличкий «Збірничок»” [2, т. 3, с. 597], який згодом переросте в альманах “Ластівка”, запросив до співпраці славного полтавця й дуже шкодував, що “добрий старик помер” і “не успел прислать... обещанного отрывка из «Энеиды»” [Там само]. Таких митців, як Іван Котляревський, написано в листі до Григорія Квітки-Основ’яненка, є “ще, може, зо два” [Там само].

З епістолярію стає відомо, що Гребінку не залишила байдужою “Наталка Полтавка”. Він високо оцінює цей твір, радіє, що п’єса приживається на сцені. У листі до свого “любезного друга” Миколи Новицького письменник із гордістю повідомляє, що студенти столичної медичної академії “іграли на своем театре” “Наталку Полтавку”, щиро зізнається, що його серце “так и заньло”, коли побачив, як на кін вийшла українська дівчина “в накладній плахті та в стрічках да як заспівала «Віють вітри»” [2, т. 3, с. 566]. У знаменитому творі “Так собі до земляків”, що слугував за передмову до альманаху “Ластівка”, у якому опубліковані твори О. Афанасьєва-Чужбинського, Л. Боровиковського, Г. Квітки-Основ’яненка, П. Кореницького, І. Котляревського, П. Куліша, Н. Мартовицького, П. Писаревського, С. Шерепері, у перших рядках, присвячених опису неповторної природи Полтавської губернії і чарівних людей, які її населяють, згадано й дівчину, котру “списав покійничок Котляревський – “Наталку Полтавку” та увесь світ звеселив; усі – і наші, і москалі, і німці, і турки – не нахваляться: спасибо, говорят, хоть хахол, а выкинул штуку знатную!” [2, т. 3, с. 485]. Євгена Гребінку і всіх шанувальників п’єси захоплювала її пісенна мова, що являла собою не якусь “етнографічно-діалектну композицію, а українську загальнонаціональну мову

початку XIX століття, тобто мову всіх соціальних верств тодішнього українського населення – і селянства, і місцевих жителів, і заробітчан-бурлак, і інтелігенції” [1, с. 13].

Розлогішою й багатшою на інформацію є сюжетна розповідь із дійовими особами Євгеном Гребінкою та Григорієм Квіткою-Основ'яненком, який написав свою “Марусю”, аби довести всім, що українською мовою можна створити щось серйозне, зворушливе, що ця мова розхвилює й найчествіших україноненависників. До глибини душі розхвилювала самотня й оригінальна проза цього письменника молодого байкаря. Своєю мовною практикою Основ'яненко перевернув світогляд Гребінки, змусив його негайно взятися за пропагування рідного слова не лише в Україні, а й на всьому імперському просторі. До 1836 року Євген Павлович мало що знав про Квітку-Основ'яненка. “О повестях Основьяненка, – напише він у листі від 13 листопада 1836 року до Миколи Новицького, – у нас ни слуху ни вести. Его “Сватанье” еще не напечатано, а потому я, не читавши, и не могу писать разбора, в противном случае, даю тебе честное слово расхвалить его донельзя [2, т. 3, с. 587]. У посланні від 14 вересня 1838 року Гребінка дякує від себе й від “усіх наших” Квітці за “Козир-дівку” (“...з біса, деь була гарна дівчина!”) й ділиться своїми враженнями від його творів, які не просто по кілька разів перечитував, а перечитував та облизувався, вів сердечну розмову з автором прекрасних повістей, не раз обливався слізьми або донезмоги реготався. “Реготався, реготався, аж плакав та реготався” [2, т. 3, с. 596] Євген Павлович, коли одержав “Халявського” (“Пана Халявського”), якого йому прислав Основ'яненко. 1837 року Гребінка підготував рецензію “Малороссийские повести, рассказанные Грицком Основьяненком”. До заслуг повістяря віднесено насамперед те, що він спростував “принятое общее мнение”, “что на малороссийском языке можно писать только комическое”. У повісті “Маруса” людські почуття так майстерно вималювані, що навіть затяті прихильники того потворного “мнения” плакали, коли дочитували твір. У прозі цього письменника, робить ще один важливий висновок автор рецензії, органічно єднуються серйозні й комічні описи, тобто глибокі почуття і легковажність, гумор. Ті, хто не знають української мови, хто не прочитав “Повести” Основ'яненка, “лишены истинного наслаждения” [2, т. 3, с. 473]. “Сердешну Оксану” названо “хорошей, очень хорошей” [2, т. 3, с. 597], “чудесной повестью” [2, т. 3, с. 596]. Важливим є й те, що саме творчість Григорія Квітки-Основ'яненка змусила Гребінку критично поставитися до себе, по-новому глянути на

українців, на нашу культуру: “Господи мій милостивий! Як то народ пише гарно по-нашому, і чом от у тії журнали нічого такого не беруть?” [2, т. 3, с. 593]. Митець остаточно усвідомив, що його найважливішим і найпершочерговішим обов’язком має стати донесення до широких читацьких кіл серйозної української літератури, отже, ламання усталеного погляду на наше письменство як репрезентанта сміховинної культури. З цього часу Євген Павлович починає інтенсивну роботу над упорядкуванням “Збірника” українських творів. Альманах “Ластівка”, який він спорядив у світ, не залишився не поміченим, а ті, хто з ним ознайомилися, переконалися, що в української мови й літератури є велике майбутнє.

Між Євгеном Гребінкою і Григорієм Квіткою-Основ’яненком склалися теплі взаємини, які ще більше зміцніли після їхнього безпосереднього знайомства 1843 року. Гребінка називає в листах Григорія Федоровича паночком, коханим паночком, добрим чоловіком, батечком, голубчиком, бажає, щоб від нього “одмахували крильцями божі янголи усяку напасть”, а доля щоб насипала “комори борошном і кишені золотом” [2, т. 3, с. 594]. Квітка в листах до А. Краєвського, російського журналіста й видавця, та П. Плетньова, професора словесності Петербурзького університету, редактора-видавця “Современника”, у притаманній йому сентиментальній манері виповідає, що Гребінка був перший, хто відшукав його і хто завжди ставився до нього щиро [5, с. 230]. У посланнях до російського письменника Ф. Коні він із особливим пієтетом згадує “доброго”, “нами залюбленого Є. П. Гребінку” [5, с. 251], “доброго Є. П. Гребінку” [5, с. 263].

Євген Гребінка вважав мову творів Григорія Квітки-Основ’яненка найдосконалішим на той час зразком української літературної мови й робив усе можливе, аби ці твори читало якомога більше людей, аби вони ширилися серед інтелігенції столиці. Він доклав неабияких зусиль, щоб виконати прохання Основ’яненка про випуск у Петербурзі “Литературных прибавлений” на малороссийском языке”, просив А. Краєвського посприяти, щоб при “Отечественных записках” виходили чотири додатки з назвами “Зима”, “Весна”, “Літо”, “Осінь”. Пропозиція Квітки, на думку Гребінки, є “превосходною” [2, т. 3, с. 570]. Планувалося видання чотирьох книг: перша мала вийти в березні 1838 року, друга – у кінці травня або в червні, третя – до Семена або Воздвиження, четверта – після Сави, ближче до Різдва [2, т. 3, с. 594]. Зреалізувати цей план, на жаль, не вдалося: “... Цензура о нашем предложении насчёт “Прибавлений” к “Отечественным запискам” не говорит ни то ни другое, – повідомляє

байкар у листі від 13 січня 1839 року Основ'яненкові. – Все как будто чего-то боятся!.. Бог с ними” [2, т. 3, с. 597].

Багатий літературний матеріал, який надійшов до столиці з України, не заліг мертвим багажем. Євген Павлович опублікував його 1841 року в альманасі “Ластівка”. Вихід цього видання, наголосимо ще раз, – справа небуденна, зрештою, це велика перемога українців, права яких імперія жорстко обмежувала.

Євген Гребінка “не завивал свого хохлацкого чуба” [2, т. 3, с. 568], демонстративно не зодягався в національні строї, не хизувався українським походженням, а вперто робив свою справу. Він запально дискутував з тими, хто вважав українську мову не окремішньою, а діалектом великоруської, хто асоціював її лише з комічним, хто не дуже “вникал в дух малороссийского языка” і “одевал малороссийскими словами русицизмы и даже галлицизмы” [2, т. 3, с. 597], хто в друкарнях тиждень або й більше над одним українським аркушиком бився й обов’язково друкував не гілля, як треба, а “г҃лл҃г҃”, бо так “стало быть... красивый”. “Ти мовчи, будь ласкав, москалю, – гнівно наказував Євген Павлович, – та роби те, що тобі кажуть, за що гроші береш” [2, т. 3, с. 491]. Гребінка всюди і за щонайменшої змоги прагне дати рішучу відсіч україноненависникам, невігласам, для яких, крім російських, не існує інших національних берегів. На балу в Петербурзі, де було гостей осіб 40, український козак з піною на губах почав патякати, що “будто язык малороссийский ни к чему не годен, что он груб, тяжел, неловок и проч.” [2, т. 3, с. 560]. Письменник згорав від сорому за свого земляка-“выродка”, доводячи йому, що “язык, которым говорили его деды и даже отец, имеет свое достоинство” [Там само]. Виводило з рівноваги його й те, що деякі росіяни і збайдужілі землячки упереджено ставилися до українського народного мистецтва, не бажали зрозуміти його художньої вартості, ба навіть заперечували її. Смішною видалася для одного “цапа” пісня “Віють вітри”, яку співала виконавиця ролі Наталки Полтавки на сцені. Вона, за його словами, нібито “и ветра назвать не умеет” [2, т. 3, с. 566]. Це дилетантство просто роздратувало Євгена Павловича. “...Сказать бы ему: гала-ганжир! Не правда ли?”, – запитує він Миколу Новицького [2, т. 3, с. 567].

Своїми надійними друзями в Петербурзі – “колонии образованных малороссиян” [2, т. 3, с. 566] – Гребінка вважав “смертельных охотников до малороссийского языка”, розумних земляків, які всі столичні “университеты наводнили” [Там само], але рідної мови не забули, на яких не позначилося довголітнє перебування далеко від України, які так і не викоринили в собі

“малороссийского выговора”, так і продовжували захоплюватися барвами лексикону української мови, її синонімічною довершеністю, услухатися в чарівну мелодію слів “гоготить, стугонить, шамотить, чимчикує и тому подобным” [Там само].

Ретельно обстежений епістолярій, який нараховує понад сотню листів, дає підстави твердити, що Євген Гребінка, опинившись у Північній Пальмірі, спілкуючись із видатними людьми, повсякчас дбав про розвиток українського красного письменства, української мови. Своєю творчістю, насамперед байками, які вперше вийшли друком 1834 року під назвою “Малороссийские присказки”, він зміцнив народну основу української національної мови, розкрив її лексичне і фразеологічне багатство й цим самим привернув увагу до неї широкої громадськості, пересвідчив багатьох, що вона є самостійною, функціонально самодостатньою слов’янською мовою.

Література

1. Білодід І.К. Нев’януха мелодія мови “Наталки Полтавки” / І.К. Білодід // Українська мова і література. – 1969. – № 10. – С. 11-17.
2. Гребінка Є.П. Твори: У 3-х т / Є.П. Гребінка. – К. : Наук. думка, 1980-1981. – Т. 1. – 1980. – 560 с.;
Т. 3. – 1981. – 704 с.
3. Задорожня Л. Євген Гребінка: Літературна постать / Л. Задорожня. – К. : Твім інтер, 2000. – 160 с.
4. Зубков С. Євген Павлович Гребінка / С. Зубков. – К. : Худ. л-ра, 1962. – 210 с.
5. Квітка-Основ’яненко Г. Зібрання творів : У 7 т. Т. 7 : Історичні етнографічні, літературно-публіцистичні статті, листи / Г. Квітка-Основ’яненко. – К. : Наук. думка, 1981. – 567 с.
6. Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя / О. Кониський. – К. : Дніпро, 1991. – 702 с.
7. Литвин М.С. З когорти класиків: до 170-річчя від дня народження Є.П. Гребінки / М. Литвин // Українська мова і література в школі. – 1982. – № 2. – С. 66-68.
8. Русанівський В.М. Геній і нація: Тарас Шевченко та розбудова української культури / В.М. Русанівський // Культура українського народу : навч. посіб. / В.М. Русанівський, Г. Д. Вєрвєс, В. М. Гончаренко та ін. – К.: Либідь, 1994. – С. 147-169.

**Степаненко М.І., академік,
Ректор Полтавського педагогічного університету**

ВСЕВОЛОД МИХАЙЛЕНКО – 85

Всеволод Євдокимович Михайленко – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки. Народився 16 травня 1927 року в містечку Старий Мерчик Харківської області в сім'ї викладачів.

Трудову діяльність почав під час евакуації в Казахстані. Після закінчення – в 1943 році Джамбульської школи механізації сільського господарства працював помічником комбайнера, що визначило його нинішній статус учасника війни.

Середню школу з атестатом відмінника закінчив у 1944 році в Житомирі і вступив на архітектурний факультет Київського інженерно-будівельного інституту (тепер Національний університет будівництва і архітектури – КНУБА), в якому працює й досі. Після закінчення інституту був рекомендований до аспірантури на кафедру нарисної геометрії та інженерної графіки. У 1953 році під керівництвом професора С.М. Колотова захистив кандидатську дисертацію. З 1952 року працював асистентом, доцентом, а з 1965 по 2003 рік – завідувачем цієї кафедри. У 1972 році захистив докторську дисертацію на тему «Прикладна геометрія архітектурних оболонок» (науковий консультант московський професор М.М. Рижов), з 1975 по 1986 рік працював проректором з наукової роботи КІБІ.

В.Є. Михайленко розвинув наукову школу, створену його – вчителем – професором С.М. Колотовим. Його основні наукові інтереси – геометричне моделювання та оптимізація поверхонь при конструюванні тонкостінних покриттів у архітектурі, архітектурна біоніка та біодизайн, дослідження теоретичних проблем технічної естетики. Під його керівництвом захистили дисертації 10 докторів та 65 кандидатів наук з України, Росії, Узбекистану, Казахстану, Киргизстану, Туркменістану, Таджикистану, Молдови, Бурятії та Лівану. В.Є. Михайленко – автор 425 друкованих наукових та методичних праць, опублікованих в Україні та за кордоном, в тому числі – шести винаходів. Серед його праць – 32 книжки (без перевидань), написані особисто та у співавторстві. Це монографії: «Формообразование оболочек в архитектуре», «Конструирование форм современных архитектурных сооружений», «Природа геометрия – архитектура» (яка була перевидана німецькою мовою в Берлі-

ні) «Формообразование большепролетных покрытий в архитектуре»; підручники: «Курс начертательной геометрии», «Техническое черчение», «Інженерна та комп'ютерна графіка», «Інженерна графіка», «Нарисна геометрія», «Геометрическое моделирование и машинная графика в САПР»; навчальні посібники: «Справочник по машинной графике в проектировании», «Збірник задач з інженерної та комп'ютерної графіки», «Основи композиції», «Прикладна геометрія та інженерна графіка», «Основи біодизайну».

Він також є одним із авторів програми дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка» для інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів України.

В.Є. Михайленко виступав з науковими та науково-методичними доповідями в навчальних закладах Москви, С.-Петербурга, Парижа, Відня, Праги, Братислави, Будапешта, Дебрецена, Ваймара, Дрездена, Кракова, Лодзі, Санта-Клари (Куба), у багатьох столицях і містах усіх республік колишнього Радянського Союзу.

В.Є. Михайленко виконує велику громадську роботу. У 1994 році його обрано академіком АН вищої освіти та академіком Академії будівництва України. Два роки він був віце-президентом АН вищої освіти України, головою учбово-методичної підкомісії з нарисної геометрії та інженерної графіки Міністерства освіти та науки України. Він є головою докторської спеціалізованої ради зі спеціальностей 05.01.01. «Прикладна геометрія, інженерна графіка» та 05.01.03. «Технічна естетика», відповідальним редактором міжвідомчого науково-технічного збірника «Прикладна геометрія та інженерна графіка». З 1999 р. – президент Української асоціації з прикладної геометрії. Був головою оргкомітету X міжнародної конференції геометрів та графіків ІЗСС-2002, що відбулася в Києві. В 1982 році удостоєний почесного звання заслужений діяч науки України, нагороджений орденом “Знак Пошани”, п'ятьма медалями, знаком Мінвузу СРСР “За отличные успехи в работе”, Лауреат премії Ярослава Мудрого (АН вищої освіти України). У зв'язку з 75-річчям від дня заснування КНУБА нагороджений знаком «Петро Могила» (МОН України). З 2001 р. – стипендіат Президента України.

У травні 2012 року виповнюється 60 років подружнього життя: разом з дружиною Оленою Георгіївною вони виростили і виховали двох синів. Старший, Ігор, закінчив факультет радіоелектроніки КПІ, працював по спеціальності в Києві. Нині з сім'єю живе і працює в м. Міннеаполіс, США. Молодший син Андрій з відзнакою закінчив архітектурний факультет КНУБА, був рекомендований до аспірантури, захистив кандидатську

дисертацію, працює доцентом кафедри інформаційних технологій в архітектурі (КНУБА), а також практикуючим архітектором. Всеволод Євдокимович з Оленою Георгіївною мають трьох онучок і двох правнучок.

В.Є. Михайленко завжди був і є для колег та студентів взірцем різнобічності інтересів. У 1950 році закінчив вечірню музичну школу з вокалу, співав у вокальній студії Будинку вчених, а потім близько 40 років в оперній студії КІБІ; продовжує співати і зараз у вокальній студії. Захоплюється туризмом, разом з дружиною побував у різноманітних регіонах колишнього СРСР та багатьох зарубіжних країнах, регулярно приділяв увагу спорту (лижі, бадмінтон). У подорожі завжди бере з собою етюдника і малює олійними фарбами. Написав кілька сотень етюдів. Займається колекціонуванням марок, нагороджений кількома медалями філателістичних виставок.

***Бажаючи привітати ювіляра запрошуються в середу,
16.05.2012 року, о 14.00 до зали засідань (ауд. 466)
за адресою: Київ, Повітрофлотський пр., 31, КНУБА
Кафедра – 241-55-47; Кабінет-241-55-19; Домашній – 272-17-95***

***Оргкомітет,
Президія АН ВО України***

ОЛЕКСАНДР ЗІНЧЕНКО

В лютому 2008 року виповнилося 80 років відомому вченому аграрнику, академіку АНВО України, доктору сільськогосподарських наук, професору, завідувачу кафедри рослинництва Уманського Державного аграрного університету Олександрові Івановичу Зінченку.

Народився Олександр Іванович в с. Петропавлівка Апостолівського району Дніпропетровської області. Після закінчення Єрастівського сільськогосподарського технікуму в 1948–1953 рр. навчався в Уманському сільськогосподарському інституті, який закінчив з відзнакою. У 1953–1954 роках – науковий співробітник Уманського селекційного пункту Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків. У 1955–1962 роках завідував дільницею навчально-дослідного господарства, а з 1962 до 1965 року – аспірант Уманського сільськогосподарського інституту при кафедрі загального землеробства, де в 1965 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук. Всі наступні роки Олександра Івановича пов'язані з роботою в цьому інституті – нині Уманському Державному аграрному університеті – асистент, доцент, завідувач кафедри рослинництва і кормовиробництва.

У 1982 р. Олександр Іванович захистив докторську дисертацію на тему «Наукові і практичні основи підвищення продуктивності кормових культур в південній та південно-західній частині правобережного Лісостепу Української РСР у зв'язку з спеціалізацією та концентрацією тваринництва». У ній вперше розроблені наукові основи інтенсивних сівозмін тваринницьких комплексів і великих ферм з виробництва молока та яловичини, методики планування та аналізу системи конвеєрів для виробництва зелених і штучно висушених кормів при інтенсивному використанні ріллі, математичні моделі прогнозу врожайності проміжних культур за рівнем зволоження, досліджені питання укісно-пасовищного використання зелених кормів і продуктивної дії останніх на молодняк великої рогатої худоби, запропонована методика оцінки кормових культур за ефективністю використання часу вегетації та ін.

Більше 40 років О.І. Зінченко присвятив науковій розробці і практичному вирішенню екологічних, біологічних та агротехнічних проблем рослинництва і кормовиробництва. У 1968–1986 рр. під керівництвом О.І.Зінченка,

(В.Ф. Кропивком із групою науковців, кандидатом с.-г. наук) виконані унікальні і трудомісткі дослідження кореневої системи і фітоклімату польових і кормових культур, що знайшло своє відображення у багатьох наукових публікаціях, навчальній літературі, дисертаціях, статтях, українських навчальних програмах.

Олександр Іванович та очолюваний ним колектив науковців приділяють велику увагу ролі екологічних і біологічних факторів вирощування культур в альтернативному рослинництві, питанням біотехнології, агротехнічним і біологічним методам боротьби з бур'янами, вирощування польових культур. Дослідження проводяться на основі розроблених ним біологічних сівозмін, де запроваджено екологічно доцільні, енергозберігаючі технології вирощування зернових, технічних і кормових культур. На цій основі читається спецкурс «Еколого-біологічне рослинництво».

У 1993 році О.І. Зінченка обрано академіком АН ВО України, а в 1996 році він став лауреатом академічної нагороди Ярослава Мудрого, у 2007 році нагороджений нагрудним знаком Міністра освіти «Петро Могила». О.І. Зінченко – заслужений діяч освіти України, заслужений професор Уманського ДАУ. Нагороджений п'ятьма медалями, численними почесними грамотами, в т.ч. Міністерства освіти СРСР і УРСР (ще студентом за наукову роботу), Міністра АПК, Голови Черкаської обласної державної адміністрації та ін.

О.І. Зінченко належить до визначних вчених аграріїв України, наукові праці якого відомі в СНД, а також в інших країнах світу. Результати його досліджень викладені в більш ніж 300 наукових працях, серед яких монографії, підручники і навчальні посібники, що не мають аналогів в Україні і СНД. Серед них підручник «Рослинництво» і навчальні посібники нагороджені премією Міністерства АПК; підручник «Рослинництво» одержав першу премію АНВО України.

Багато уваги приділяє О.Зінченко роботі Академії наук вищої освіти України як керівник регіонального відділення. Він працює з кожним академіком, цікавиться роботою вчених, їх життям, матеріальним статком. Працює з перспективними докторами наук, підказує їм можливі теми наукових праць, джерела опублікування тощо. Своєю зацікавленістю він допомагає людям в роботі, своєю участю прискорює роботу. Не раз нагадує про неї і в редколегії журналу. І радіє, коли побачить її у друкованому вигляді, бо він – справжній керівник, якого обійшло почуття заздрості.

Президія АН ВО України

ВОЛОДИМИР ЛИТВИН – 60

Володимир Литвин є відомим і визнаним ученим-епізоотологом та знавцем інфекційних хвороб тварин і птиці, доктором ветеринарних наук, професором, лауреатом Державної премії України, лауреатом Державної премії Української академії аграрних наук, заслуженим діячем науки і техніки України, академіком Академії наук вищої освіти України. Людина, якій притаманні найкращі риси: професіоналізм, компетентність, людяність, чесність і патріотизм українця.

Народився Володимир Петрович Литвин 24 квітня 1937 року в Обухові на Київщині в родині хліборобів. Освіту і любов до праці, до землі, до людей і рідного краю – колиски Трипільської культури, отримав у тяжкі повоєнні роки. У 1956-1961 роках навчався в Українській академії сільськогосподарських наук, а по закінченні понад 3 роки працював головним ветеринарним лікарем навчально-дослідного господарства «Митниця». Результат його праці – створення племінної ферми великої рогатої худоби, а згодом і свиноферми, забезпечення благополуччя тваринництва від хвороб. Набутий досвід був використаний в подальшій науковій і освітянській роботі.

У 1967 році Володимир Литвин успішно закінчив аспірантуру, захистив дисертацію і отримав посаду асистента на кафедрі епізоотології. З цього часу всю свою енергію, знання і досвід віддає науковій і освітянській роботі. Пройшов творчий шлях від асистента (1967) до доцента (1972), доктора ветеринарних наук (1987), професора (1988), завідуючого кафедрою епізоотології та інфекційних хвороб (1985-2004), академіка АН ВО України (1996).

Плідна багаторічна робота на кафедрі, разом з співробітниками, створили міцний, дружний і творчий колектив, здатний успішно проводити навчальну, виховну і наукову роботу в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Його наукові інтереси тісно пов'язані з вирішенням актуальних питань розвитку тваринництва, зокрема збереження молодняка сільськогосподарських тварин і птиці; пошуку, розробки й впровадженню у практику нових препаратів. У співпраці з багатьма академічними НДІ України і Росії автором розроблено та впроваджено у виробництво 25 біологічних, антимікробних і дезінфекційних препаратів. На 19 із них затверджені настанови та отримані авторські свідоцтва і патенти, дозвіл на їх застосування. Серед них:

- пробіотики – бактерин-SL, споролакт, моноспорин-ПК, біфідумбактерин ветеринарний;
- антимікробні і дезінфекційні препарати – етоній, тіоній, додеконій, енвет-1 і 2, квініфур, ветазол, водо золь, санапін, флавосмолон, восурель, ветадерм, протефлазід;
- вітамінні препарати – хвойна хлорофіло-каротинова паста, акваграм, гермогран.

Разом із професором Риженком В.П. розроблено і підготовлено до апробації у виробництві 4 асоційовані вакцини проти ешерихіозу, сальмонельозу й анаеробної ентеротоксемії.

На винаходи отримані зарубіжні патенти:

Канади – 128697, 09.1991;

Швейцарії – А303 Dfі, 674189, 04.1989;

Німеччини – DE 37990919 Tі, 02.1989;

патент Великобританії –GB 2209343B, 09.1990.

Під керівництвом Володимира Петровича 9 аспірантів успішно захис-

тили кандидатські дисертації, а саме : Томко Ю.М., 1993; Каришев С.В., 1994; Поліщук В.В., 1995; Павленко М.С., 1996; Першина С.І., 1996; Садовський В.Я., 1997; Литвиненко В.М., 1998; Музика В.П., 2003; Гомзиков О.М., 2009; а пошукач Полуніна В.В. (Росія) –докторську дисертацію, 2007.

За наукові розробки у галузі ветеринарної медицини та їх впровадження у виробництво ювіляр заслужено удостоєний лауреата Державної премії України і лауреата Державної премії Української академії аграрних наук, нагороджений 5 медалями на наукових виставках ВДНГ СРСР і України.

Володимир Литвин має великий педагогічний досвід та організаторські здібності. Його ім'я широко відомо не лише в Україні і колишніх союзних республік, а й за їх межами.

Ним видруковано більше 400 наукових і методичних праць, в т.ч. 3 підручники з епізоотології, які стали першими на державній українській мові для студентів ветеринарної медицини незалежної України. Видані 15 посібників, монографій, практикумів, настанов та нові програми з дисципліни епізоотологія та інфекційні хвороби, які ще довго будуть допомагати практичним лікарям удосконалювати свої знання, а студентам – формуватись як спеціалістам вищого гатунку .

Володимир Петрович Литвин постійно надає практичну допомогу лікарям ветеринарної медицини на виробництві, а як громадський діяч проводить значну роботу а Академії наук вищої освіти України як віцепрезидент, а нині академік-секретар Відділення аграрного.

Нині ювіляр повен сил та енергії, щиро передає свій досвід і знання студентам , аспірантам, колегам. Вітаючи Литвина Володимира Петровича зі славним 75-річчям, зичимо міцного здоров'я, бадьорості, нових творчих успіхів у науковій, громадській і педагогічній діяльності.

***Сорока Н.М., академік;
Президія АН ВО України.***

**ПРЕЗИДІЯ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ,
ЩИРО ВІТАЄ ВАС, ДОРОГІ ЮВІЛЯРИ,
І ЗИЧИТЬ ПЛІДНОЇ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ В ІМ'Я ПРОЦВІТАННЯ
НАШОЇ ДЕРЖАВИ !**

ТРАВЕНЬ

ВАКСМАН Юрій Федорович, 07.05.1952	- 60
ГОРАШ Олександр Савович, 24.05.1952	- 60
КАДЕНКО Олег Анатолійович, 10.05.1952	- 60
КОВАЛЕНКО Валентин Васильович, 15.05.1952	- 60
МИХАЙЛЕНКО Всеволод Євдокимович, 16.05.1927	- 85
ПРИЙМАКОВ Олександр Олександрович, 04.05.1947	- 65
СИДОРЕНКО Сергій Іванович, 2.05.1947	- 65
СЮСЬКО Михайло Іванович, 29.05.1937	- 75
ХОРУЖИЙ Григорій Фокович, 23.05.1947	- 65
ЦУРПАЛ Іван Андрійович, 25.05.1932	- 80

ЧЕРВЕНЬ

АНДРЕЙЦЕВ Володимир Іванович, 01.06.1947	- 65
КИРИК Микола Миколайович, 9 06 1937	- 75
КОБАСА Ігор Михайлович, 17.06.1957	- 55
ОВЧАРУК Василь Іванович, 19 06 1952	- 60
УМАНСЬКИЙ Володимир Якович, 6.06.1937	- 75

Науково-інформаційне видання

Науково-інформаційний вісник АН ВО України
№ 3(80)
травень-червень

Відповідальний за випуск – акад. Зозуля І.С.
Редактор – Шевчук С.В.

Набір – Середа Н.Ф., Тарнавська З.М.
Верстка – Швець Р.М.

Технічний редактор – Ковтун М.

Матеріали надсилати в електронному вигляді
на адресу Президії АН ВО України:
01054, м. Київ-54, вул. Тургенєвська, 11
тел./факс: (044) 486-89-16

Формат 60x84/16. Ум. др. арк. 8.84
Наклад 450 прим. Зам. № 247

Виготовлювач ТОВ “ВПК “Експрес-Поліграф”
вул. Фрунзе, 47, корп. 2, Київ-80, 04080
Свідцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 2264 від 17.08.2005 р.

